

Załącznik do Uchwały Nr .....
Rady Miejskiej w Bychawie
z dnia .....

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY BYCHAWA
NA LATA 2024-2030**

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	4
ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	7
CHARAKTERYSTYKA GMINY BYCHAWA.....	11
Informacje ogólne	11
Struktura demograficzna mieszkańców	13
Infrastruktura społeczno-techniczna	17
Oświata	17
Opieka Zdrowotna	22
Bezpieczeństwo	25
Kultura i sport	28
Turystyka i rekreacja	34
Rynek pracy	37
Gospodarka.....	39
Ochrona środowiska.....	41
Gospodarka mieszkaniowa i komunalna	43
Organizacje pozarządowe	44
DIAGNOZA ISTNIEJĄCYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY BYCHAWA	46
Problemy w obszarze pomocy społecznej.....	49
Bezrobocie	55
Bezdomność.....	57
Problem uzależnień od substancji psychoaktywnych	58
Alkoholizm	58
Narkomania	64
Uzależnienia behawioralne.....	65
Problemy osób starszych, niepełnosprawność i długotrwała choroba	67
Ubóstwo	78
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.....	80
Przemoc domowa.....	83

PODSUMOWANIE	91
ANALIZA MOCNYCH ORAZ SŁABYCH STRON, SZANS I ZAGROŻEŃ	94
WIZJA I MISJA ROZWOJU POLITYKI SPOŁECZNEJ	105
CELE STRATEGICZNE ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ	106
ZAKŁADANE REZULTATY REALIZACJI STRATEGII	127
ANALIZA RYZYKA	128
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	131
MONITORING I EWALUACJA STRATEGII.....	133
ZMIANY W STRATEGII.....	134
PROGRAMY I PROJEKTY.....	134
UPOWSZECHNIANIE, PROMOCJA STRATEGII ORAZ DOSTĘPNOŚĆ	135
WNIOSKI I PODSUMOWANIE.....	136
SPIS TABEL	137
SPIS RYSUNKÓW	137
SPIS WYKRESÓW.....	137
BIBLIOGRAFIA.....	140
Spis publikacji.....	140
Źródła internetowe.....	141

WSTĘP

Obowiązek opracowania strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika bezpośrednio z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Art. 17 ust. 1 pkt 1 tejże ustawy jednoznacznie wskazuje, iż do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy m.in.: „opracowanie i realizacja gminnej Strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”. Ponadto art. 16b ust. 2 w/w ustawy wskazuje elementy, jakie powinna zawierać strategia, tj.:

1. diagnozę sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
2. prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
3. określenie:
  - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
  - b) kierunków niezbędnych działań,
  - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
  - d) wskaźników realizacji działań.

Ponadto, Strategia opracowana przez gminę ma określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Jak zostało wspomniane powyżej, na treść i realizację Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ma wpływ ustawa o pomocy społecznej, ale także m.in.:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,
- ustawa o samorządzie gminnym,
- ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego,
- ustawa o finansach publicznych,

- ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
- ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawa o świadczeniach rodzinnych,
- ustawa o pomocy państwa w wychowaniu dzieci,
- ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3,
- ustawa o Karcie Dużej Rodziny,
- ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa o zdrowiu publicznym,
- ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawa o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej,
- ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa o systemie oświaty,
- ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych,
- ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Celem Strategii Rozwiązania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030 jest zdiagnozowanie kwestii społecznej, wyznaczenie celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań, których wdrożenie powinno, w znaczny sposób, przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować skutki negatywnych zjawisk występujących na terenie Gminy Bychawa. Dokument stanowi podstawę do realizacji działań rozwojowych w obszarze pomocy społecznej, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej na terenie Gminy Bychawa przeprowadzona na potrzeby opracowania strategii, została oparta na badaniu tzw. źródeł zastanych (GUS), danych pozyskanych z instytucji oraz danych pozyskanych w wyniku badań ankietowych w grupach badawczych, przeprowadzonych w okresie od lipca do września 2023. W badaniach ankietowych wzięło udział 50 dorosłych mieszkańców z terenu gminy oraz 11 pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej.

Ponadto, dokument Strategii Rozwiązania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030 został opracowany z uwzględnieniem konsultacji społecznych.

Prezentowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030 składa się z trzech zasadniczych części:

Część diagnostyczna zawiera analizę sytuacji społeczno-gospodarczej na terenie Gminy Bychawa wraz z rozpoznaniem negatywnych zjawisk występujących na terenie gminy oraz podsumowanie najważniejszych problemów. Część ta została oparta na analizie źródeł zastanych, danych z instytucji oraz danych pozyskanych w wyniku diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych. Ponadto w ramach analizy SWOT zidentyfikowano mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia, w najważniejszych obszarach.

Część programowa zawiera wizję i misję oraz najistotniejsze założenia polityki społecznej Gminy Bychawa na najbliższe lata, które są ujęte w formie celów strategicznych, celów operacyjnych, kierunków działań oraz wskaźników realizacji poszczególnych kierunków działań, wraz z wartością początkową oraz wartością docelową.

Część wdrożeniowa obejmuje zakładane rezultaty, analizę ryzyka, kwestie finansowe oraz instytucjonalne związane z realizacją założeń strategicznych, a także monitoring i ewaluację działań realizowanych w ramach Strategii oraz wnioski i podsumowanie.

ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030 jest zgodna z założeniami polityki odnoszącymi się do polityki społecznej zawartymi w dokumentach strategicznych i programach, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim i lokalnym.

Dokumenty strategiczne w systematyce Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych:

Światowe i europejskie:

- Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development).

Krajowe:

- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju,
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia solidarności społecznej,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030,
- Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025.

Wojewódzkie:

- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku,
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030.

Lokalne:

- Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030),
- Strategia Rozwoju Gminy Bychawa na lata 2022-2030.

Zapisane w niniejszej Strategii cele są zgodne z zapisami wskazanymi w celach lub obszarach priorytetowych tych dokumentów.

Tabela 1. Zgodność z dokumentami strategicznymi

DOKUMENTY ŚWIATOWE I EUROPEJSKIE	
Nazwa	Cel główny/strategiczny/obszar priorytetowy/wymiar
Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju	Wymiary zrównoważonego rozwoju: gospodarczy i społeczny (cele od 1 do 4, 8, 16)
DOKUMENTY KRAJOWE	
Nazwa	Cel główny/strategiczny/obszar/priorytet
Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju	Cel główny - poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce
Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia solidarności społecznej	Cel szczegółowy 1 - Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań w zakresie rozwoju lokalnego
Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030	Cel główny - Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030	Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030	Cel główny - wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce, Cel 2 - Poprawa zdrowia obywateli oraz systemu opieki zdrowotnej, Cel 3 - Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy, Cel 4 - Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel 2.1 - Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025	Cel strategiczny - Zwiększenie liczby lat przeżytych w zdrowiu oraz zmniejszenie społecznych nierówności w zdrowiu
DOKUMENTY WOJEWÓDZKIE	
Nazwa	Cel główny/strategiczny/obszar/priorytet
Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku	4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego, 4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych, 4.3. Włączenie i integracja społeczna, 4.5. Bezpieczeństwo publiczne.
Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030	Cel główny: Wzrost zatrudnienia, przeciwdziałanie bierności zawodowej i obniżenie poziomu ubóstwa w województwie lubelskim do roku 2030

DOKUMENTY LOKALNE	
Nazwa	Cel główny/strategiczny/obszar/priorytet
Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030)	Priorytet 1 - Rozwinięty rynek pracy i sprawnie funkcjonująca gospodarka, Priorytet 2 - Lepszy dostęp do infrastruktury i usług publicznych poprawiających jakość życia mieszkańców.
Strategia Rozwoju Gminy Bychawa na lata 2022-2030	Cel strategiczny 1 - Gmina atrakcyjna do życia i pracy, Cel strategiczny 3 - Efektywna gospodarka lokalna i rozwijający się rynek pracy, Cel strategiczny 4 - Gmina dobrze zarządzana i aktywne, zintegrowane społeczeństwo obywatelskie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów dokumentów strategicznych i programowych

CHARAKTERYSTYKA GMINY BYCHAWA

Informacje ogólne

Gmina Bychawa to miejsko-wiejska jednostka samorządu terytorialnego. Położona jest w centralnej części województwa lubelskiego, w południowej części powiatu lubelskiego, około 20-30 km na południe od miasta Lublin. Siedzibą gminy jest Miasto Bychawa. Od północy, wschodu i południa graniczy z gminami powiatu lubelskiego: Strzyżewice, Jabłonna, Krzczonów, Wysokie i Zakrzew. Od zachodu sąsiaduje z gminą Zakrzówek z powiatu kraśnickiego.

Gmina zajmuje powierzchnię 146,4 km², co stanowi 8,7% powiatu lubelskiego. Jako gmina miejsko-wiejska składa się z dwóch jednostek ewidencyjnych: Miasta Bychawa zajmującego powierzchnię 6,7 km² (co stanowi 4,5% powierzchni gminy) oraz obszaru wiejskiego (co stanowi 95,5% powierzchni gminy).

Obszar wiejski gminy podzielony jest na 36 obrębów ewidencyjnych: Bychawka Pierwsza, Bychawka Druga, Bychawka Druga-Kolonia, Bychawka Trzecia, Bychawka Trzecia-Kolonia, Gałęzów, Gałęzów-Kolonia Pierwsza, Gałęzów-Kolonia Druga, Grodzany, Józów, Kosarzew Dolny-Kolonia, Kowersk, Leśniczówka, Łęczycza, Marysin, Olszowiec, Olszowiec-Kolonia, Osowa, Osowa-Kolonia, Podzamcze, Romanów, Skawinek, Stara Wieś Pierwsza, Stara Wieś Druga, Stara Wieś Trzecia, Urszulin, Wandzin, Wincentówek, Wola Duża, Wola Duża-Kolonia, Wola Gałęzowska, Wola Gałęzowska-Kolonia, Zadębie, Zaraszów, Zaraszów-Kolonia oraz Zdrapy.

Podział ten jest w większości zbieżny z podziałem na sołectwa, z wyjątkiem sołectwa Grodzany, które znajduje się w obrębie ewidencyjnym Bychawa Miasto.

Komunikacja na terenie gminy oparta jest wyłącznie o sieć dróg kołowych tj.:

- 3 drogi wojewódzkie: nr 842 relacji Rudnik Szlachecki – Wysokie o długości 7,441 km; nr 834 relacji Bełżyce - Stara Wieś o długości 12,491 km; nr 836 relacji Bychawa – Kęblów (Paski) o długości 5,906 km. Łączna długości dróg wojewódzkich na terenie gminy wynosi: 25,838 km.

- 16 dróg powiatowych o łącznej długości 79,15 km z czego 71,92 km posiada nawierzchnię asfaltową natomiast 7,23 km to drogi o nawierzchni gruntowej.
- 66 dróg gminnych publicznych o łącznej długości 98,64 km.

Rysunek 1. Zarys terytorialny Gminy Bychawa w powiecie lubelskim

Struktura demograficzna mieszkańców

Zgodnie z danymi GUS na dzień 31 grudnia 2022 r. Gmina Bychawa liczyła 10 976 mieszkańców; z czego 52,01% stanowią kobiety (5 709), a 47,99% mężczyźni (5 267). Współczynnik feminizacji dla Gminy Bychawa wynosił 108 (na 100 mężczyzn przypada 108 kobiet). Na przestrzeni lat 2018-2022 liczba mieszkańców zmalała o 6,26%.

Wykres 1. Podział mieszkańców ze względu na płeć – statystyki GUS na koniec 2022 roku

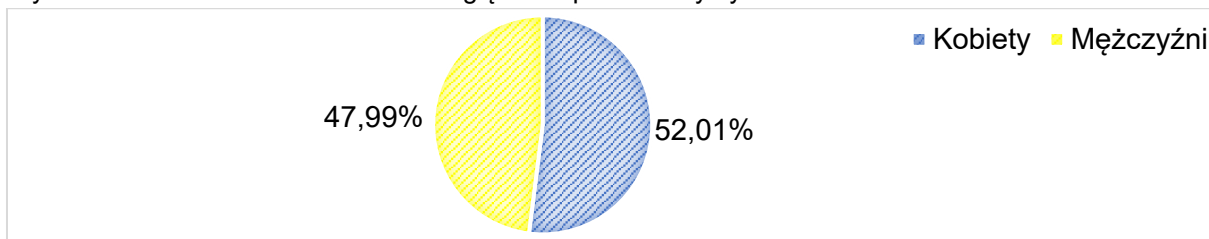

Tabela 2. Liczba mieszkańców w latach 2018-2022

Liczba mieszkańców	
ogółem	
rok 2018	11 709 osób
rok 2019	11 595 osób
rok 2020	11 210 osób
rok 2021	11 098 osób
rok 2022	10 976 osób
kobiety	
rok 2018	6 025 kobiet
rok 2019	5 992 kobiety
rok 2020	5 820 kobiet
rok 2021	5 756 kobiet
rok 2022	5 709 kobiet
mężczyźni	
rok 2018	5 684 mężczyzn
rok 2019	5 603 mężczyzn
rok 2020	5 390 mężczyzn
rok 2021	5 342 mężczyzn
rok 2022	5 267 mężczyzn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z prognozą liczby ludności na lata 2017-2030 (według GUS) na terenie Gminy Bychawa przewidywany jest spadek liczby ludności powyżej 5%. Do roku 2030 prognozuje się, że liczba ludności Gminy Bychawa będzie stale się zmniejszać.

Mieszkańcy Gminy Bychawa zawarli w 2022 roku 55 małżeństw, co odpowiada 5,0 małżeństwom na 1000 mieszkańców.

W 2022 roku zarejestrowano 92 zameldowania w ruchu wewnętrznym oraz 143 wymeldowania w ruchu wewnętrznym, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla Gminy Bychawa wynosi -51. W tym samym czasie zarejestrowano 1 zameldowanie z zagranicy oraz odnotowano 12 wymeldowań za granicę – co daje ujemne saldo migracji zagranicznych wynoszące -11.

Ujemne saldo migracji ogółem może stanowić zagrożenie i wpływać na osłabienie potencjału społeczno-gospodarczego gminy. W głównej mierze problem ten dotyczy ludzi młodych. Warto więc monitorować sytuację w dłuższej perspektywie oraz wdrożyć działania mające na celu zapobiegnięcie odpływu młodych osób.

Gminę Bychawa charakteryzuje ujemny przyrost naturalny, który na koniec 2022 roku wyniósł -61. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -5,54 na 1000 mieszkańców. W 2022 roku urodziło się 83 dzieci. W tym samym czasie doszło do 144 zgonów, co odpowiada 13,08 zgonom na 1000 mieszkańców. Na przestrzeni lat 2018-2022 utrzymywał się ujemny przyrost naturalny.

Przyrost naturalny ogółem:

- rok 2018: -23,
- rok 2019: -39,
- rok 2020: -30,
- rok 2021: -65,
- rok 2022: -61.

Urodzenia żywe (ogółem):

- rok 2018: 100 osób,
- rok 2019: 111 osób,

- rok 2020: 110 osób,
- rok 2021: 88 osób,
- rok 2022: 83 osoby.

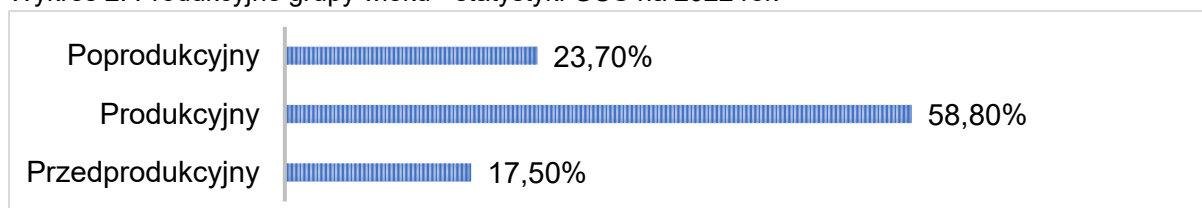
Zgony (ogółem):

- rok 2018: 123 osoby,
- rok 2019: 150 osób,
- rok 2020: 140 osób,
- rok 2021: 153 osoby,
- rok 2022: 144 osoby.

Wyludnianie się gminy wynika z niskiego przyrostu naturalnego, wysokiej liczby zgonów oraz emigracji poza granice gminy. Współczynnik przyrostu naturalnego w Gminie Bychawa utrzymuje się na ujemnym poziomie i są to wartości dużo niższe niż dla powiatu lubelskiego. Struktura wiekowa w Gminie Bychawa zdominowana jest przez osoby w wieku 25-39 lat oraz 45-49 lat. Podstawa piramidy wieku mieszkańców Gminy Bychawa wyraźnie się zwęża, co oznacza coraz mniejszy udział w populacji młodzieży poniżej 24 roku życia oraz dzieci.

Dane statystyczne na koniec roku 2022 wskazują, że 58,80% mieszkańców z terenu Gminy Bychawa jest w wieku produkcyjnym, 17,50% w wieku przedprodukcyjnym, a pozostałe 23,70% w wieku poprodukcyjnym¹.

Wykres 2. Produkcyjne grupy wieku - statystyki GUS na 2022 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹ Bank Danych Lokalnych (GUS) - informacje dla Gminy Bychawa

Negatywne trendy demograficzne (charakterystyczne dla całego województwa lubelskiego) wpływają na wiele dziedzin funkcjonowania gminy, zarówno w strefie gospodarczej jak i społecznej samorządu lokalnego. Wymuszają zmiany m.in. w systemie oświaty, opieki zdrowotnej oraz społecznej. Stanowią również duże wyzwanie dla pracodawców poszukujących pracowników, którzy aby utrzymać rozwój przedsiębiorstw zmuszeni są wydłużać okres zatrudnienia osób powyżej 65 roku życia lub poszukiwać pracowników na innych rynkach pracy niż lokalny.

Infrastruktura społeczno-techniczna

Oświata

W roku szkolnym 2021/2022 wychowaniem przedszkolnym zostały objęte wszystkie dzieci, których rodzice złożyli wnioski o przyjęcie do przedszkola i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. W Gminie Bychawa korzystanie z wychowania przedszkolnego w samorządowym przedszkolu i oddziałach przedszkolnych, bez względu na liczbę godzin przebywania w placówce jest bezpłatne. Rodzice dzieci uczęszczających do przedszkoli prowadzonych przez gminę ponoszą jedynie koszty przygotowania posiłków (tak zwany wsad do kotła).

W Gminie Bychawa funkcjonuje Samorządowe Przedszkole Nr 1 w Bychawie, Niepubliczne Przedszkole Akademia Poziomkowa w Bychawie oraz 4 oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych na terenie gminy. Ponadto, w 2022 roku ruszyły prace budowlane nad rozbudową przedszkola w Bychawie o skrzydło, w którym powstanie żłobek.

W roku szkolnym 2022/2023 wychowaniem przedszkolnym objętych było 363 dzieci. Na przestrzeni lat 2020-2022 wzrosła liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.

Tabela 3. Wychowanie przedszkolne

Rok szkolny	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Samorządowe Przedszkole Nr 1 w Bychawie	177 dzieci	173 dzieci	194 dzieci
Niepubliczne Przedszkole Akademia Poziomkowa w Bychawie	42 dzieci	51 dzieci	59 dzieci
Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Woli Gałęzowskiej	24 dzieci	23 dzieci	22 dzieci
Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Starej Wsi Drugiej	19 dzieci	20 dzieci	20 dzieci

Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Bychawce	46 dzieci	32 dzieci	31 dzieci
Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Zaraszowie	28 dzieci	29 dzieci	37 dzieci
Razem:	336 dzieci	328 dzieci	363 dzieci

Na terenie Gminy Bychawa funkcjonuje 5 szkół podstawowych:

- Szkoła Podstawowa im. Polski Niepodległej w Bychawie,
- Szkoła Podstawowa im. Zofii Przewłockiej w Woli Gałęzowskiej,
- Szkoła Podstawowa im. Franciszka Lebiedy w Starej Wsi Drugiej,
- Szkoła Podstawowa im. Kajetana Koźmiana w Bychawce,
- Szkoła Podstawowa im. Ks. Dominika Maja w Zaraszowie.

W 57 oddziałach uczyło się 836 uczniów. Na jeden oddział w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2022/2023 przypadało 15 uczniów. Na przestrzeni lat 2020-2022 zmalała liczba uczniów w szkołach podstawowych.

Tabela 4. Szkolnictwo

Rok szkolny	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Szkoła Podstawowa w Bychawie	544 uczniów	525 uczniów	500 uczniów
Szkoła Podstawowa w Woli Gałęzowskiej	112 uczniów	105 uczniów	102 uczniów
Szkoła Podstawowa w Starej Wsi Drugiej	69 uczniów	65 uczniów	54 uczniów
Szkoła Podstawowa w Bychawce	99 uczniów	98 uczniów	90 uczniów
Szkoła Podstawowa w Zaraszowie	85 uczniów	91 uczniów	90 uczniów
Razem:	909 uczniów	884 uczniów	836 uczniów

Lista szkół ponadpodstawowych, które znajdują się na terenie Gminy Bychawa:

- **Liceum ogólnokształcące w Zespole Szkół im. Ks. A. Kwiatkowskiego:**
  - ✓ Klasa humanistyczna,
  - ✓ Klasa matematyczno-informatyczna,
  - ✓ Klasa ekonomiczna,

- ✓ Klasa biologiczno-chemiczna z innowacją pedagogiczną elementy ratownictwa medycznego,
- ✓ Klasa mundurowa (policja),
- ✓ Oddział Przygotowania Wojskowego,
- ✓ Klasa turystyczno-sportowa,
- ✓ Klasa sportowa (pływanie),
- **Technikum w Zespole Szkół im. Ks. A. Kwiatkowskiego:**
  - ✓ Technik rachunkowości,
- **Technikum w Zespole Szkół Zawodowych im. H. Dobrzańskiego:**
  - ✓ Technik transportu drogowego,
  - ✓ Technik informatyk z innowacją „Grafika i gry komputerowe”,
  - ✓ Technik pojazdów samochodowych,
  - ✓ Technik usług fryzjerskich z innowacją „Wizaż i stylizacja z podstawami barberstwa”,
- **Szkoła Branżowa w Zespole Szkół Zawodowych im. H. Dobrzańskiego:**
  - ✓ Mechanik pojazdów samochodowych,
  - ✓ Elektromechanik pojazdów samochodowych,
  - ✓ Klasa wielozawodowa,
- **Policealna Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół Zawodowych im. H. Dobrzańskiego:**
  - ✓ Technik bezpieczeństwa i higieny pracy.

Gmina zapewnia dowożenie uczniom do szkół podstawowych zlokalizowanych na jej terenie oraz dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego do specjalnych ośrodków: w Bystrzycy, Załuczu i w Lublinie (4 szkoły specjalne). Łącznie w roku szkolnym 2021/2022 dowożeniem było objętych 366 uczniów uczęszczających do szkół gminnych i 13 uczniów z niepełnosprawnościami dowożonych do innych ośrodków.

Corocznie Gmina Bychawa wspiera finansowo uczniów w formie stypendiów i zasiłków szkolnych. W okresie styczeń-czerwiec 2022 r. pomoc w formie stypendium szkolnego otrzymało 67 uczniów natomiast w okresie wrzesień-grudzień 2022 r. 53 uczniów.

Ponadto, w 2022 r. udzielono również pomocy w postaci zasiłku szkolnego dla 4 uczniów w formie jednorazowego świadczenia pieniężnego.

W roku 2022 zorganizowano ważny dla społeczności uczniowskiej turniej Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego pod nazwą „BĄDŹ BEZPIECZNY NA DRODZE”. Reprezentacje pięciu szkół z Gminy Bychawa wzięły udział w turnieju bezpieczeństwa w ruchu drogowym pod honorowym patronatem Burmistrza Bychawy. Odbył się on w dwóch kategoriach wiekowych: młodsza - klasy IV-VI oraz starsza - klasy VII-VIII. Reprezentanci szkół wykazali się wiedzą na temat znajomości przepisów ruchu drogowego oraz zdawali test praktyczny, który odbył się na placu manewrowym stadionu miejskiego w Bychawie, pokonując tor przeszkód rowerem. Turniej zakończył się udzielaniem pierwszej pomocy przedmedycznej.

W ramach przygotowania dokumentu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych przeprowadzono badanie ankietowe wśród 50 dorosłych mieszkańców z terenu Gminy Bychawa, w tym: 33 kobiety oraz 17 mężczyzn. Najliczniej reprezentowanym przedziałem wiekowym wśród badanych był przedział 31-60 lat, stanowiący 58,00% ogólnej próby badawczej.

Wśród ankietowanych będących w wieku produkcyjnym, 74,00% stanowiły osoby aktywne zawodowo. Kolejno 16,00% pozostawało bez zatrudnienia, a 8,00% to emeryci lub renciści. Pozostałe 2,00% posiadało status studenta.

Z kolei, różnicując próbę badawczą według poziomu wykształcenia okazało się, że najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem średnim (36,00%). Kolejno 28,00% ankietowanych posiadało wykształcenie wyższe. Następnie 16,00% ukończyło szkołę gimnazjalną, a 6,00% ukończyło szkołę podstawową i tyle samo ukończyło szkołę policealną.

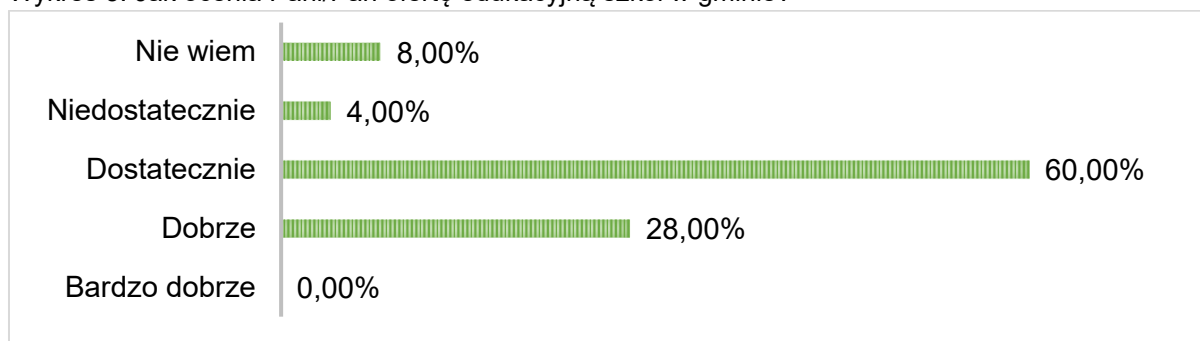
Ponadto próba badawcza została scharakteryzowana ze względu na wielkość gospodarstwa domowego. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby reprezentujące trzyosobowe gospodarstwa domowe (26,00%), a kolejno jednoosobowe gospodarstwa domowe (22,00%).

Gdy zapytano ich czy oferta opieki nad dziećmi do lat 3 w gminie zaspokaja potrzeby mieszkańców, 68,00% badanych udzieliło odpowiedzi przeczącej, natomiast 2,00% stwierdziło, że oferta w tym zakresie jest wystarczająca. Pozostałe 30,00% nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

W przypadku oferty opieki przedszkolnej, 68,00% ankietowanych przyznało, że zaspokaja ona potrzeby mieszkańców, natomiast 10,00% wyraziło zdanie przeciwne. Pozostałe 22,00% respondentów nie wyraziło swojej opinii.

Ponadto, największy odsetek mieszkańców tj. 60,00% ocenił na poziomie dostatecznym ofertę edukacyjną szkół. Z kolei, 28,00% przyznało, że oferta jest dobra, a 4,00% stwierdziło, iż jest ona niedostateczna. Pozostałe 8,00% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym temacie.

Wykres 3. Jak ocenia Pani/Pan ofertę edukacyjną szkół w gminie?

Podsumowując, bez wątpienia istnieje potrzeba rozwoju opieki żłobkowej, co wybrzmiewa dodatkowo w opinii mieszkańców. Mieszkańcy są natomiast najbardziej zadowoleni z opieki przedszkolnej.

Opieka Zdrowotna

Poza filią Przychodni Rejonowej w Bychawie zlokalizowanej w Starej Wsi Pierwszej placówki opieki zdrowotnej zlokalizowane są w Mieście Bychawa. Mieszkańcy obszarów wiejskich w celu skorzystania z usług medycznych muszą dojechać do miasta.

Specjalistyczną opiekę medyczną prowadzi Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bychawie poprzez:

- **Szpital Powiatowy** z oddziałem wewnętrznym oraz dziecięcym. W ramach szpitala działa również izba przyjęć, pracownia endoskopii oraz Zespół Transportu Szpitalnego,
- **Przychodnia Rejonowa** - czynna od poniedziałku do piątku w godzinach 7:00 do 18:00, udziela świadczeń w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. W przychodni rejonowej, oprócz porad lekarza rodzinnego i pediatry, mieszkańcy gminy mogą skorzystać z porad specjalistów w ramach poradni: ginekologiczno-położniczej, gruźlicy i chorób płuc, otolaryngologicznej, medycyny pracy, chirurgicznej, neurologicznej, zdrowia psychicznego, leczenia uzależnień od alkoholu oraz dermatologicznej,
- **Zakład Opiekuńczo-Leczniczy** - zadaniem zakładu jest okresowe objęcie całodobową pielęgnacją, rehabilitacją oraz kontynuacją leczenia pacjentów przewlekle chorych,
- **Ośrodek Rehabilitacji i Fizykoterapii** - świadczy usługi ambulatoryjne z zakresu kinezyterapii, masażu, elektrolecznictwa, leczenia polem elektromagnetycznym, światłolecznictwa i hydroterapii,
- **Ratownictwo Medyczne** - posiada dwa zespoły ratownictwa: reanimacyjny „R” - specjalistyczny i wypadkowy „P” – podstawowy. Obszar działania Ratownictwa Medycznego SPZOZ w Bychawie obejmuje 6 gmin (Bychawa, Strzyżewice, Jabłonna, Zakrzew, Wysokie, Krzczonów),
- **Pracownia RTG i USG.**

Ponadto, na terenie Miasta Bychawa działają 3 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej:

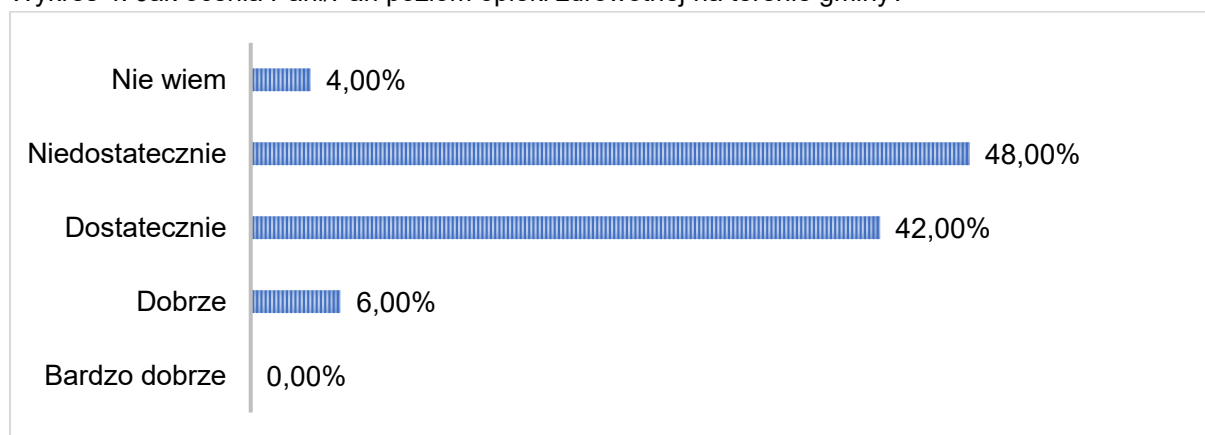
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej SANUS,
- NZOZ Primadental specjalistyczna praktyka dentystyczna,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej VISUS.

Według danych GUS na terenie gminy w 2022 roku działało 5 ogólnodostępnych aptek. Na jedną ogólnodostępną aptekę przypada 2 195 osób, a co za tym idzie mieszkańcy mają relatywnie dobry dostęp do leków.

Według danych z GUS, w 2022 roku udzielono 129 007 porad w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej oraz 89 065 porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.

Ponadto, 48,00% mieszkańców, biorących udział w badaniu ankietowym oceniło na poziomie niedostatecznym ofertę gminy w zakresie ochrony zdrowia. Kolejno 42,00% stwierdziło, że oferta usług medycznych jest dostateczna, a 6,00% ankietowanych przyznało, że oferta w tym zakresie jest dobra. Pozostałe 4,00% nie wyraziło swojej opinii.

Wykres 4. Jak ocenia Pani/Pan poziom opieki zdrowotnej na terenie gminy?

Zarówno proces starzenia się społeczeństwa, jak i coraz powszechniej występujące choroby cywilizacyjne (otyłość, cukrzyca, nadciśnienie, choroby serca), będą miały coraz większy wpływ na rosnące zapotrzebowanie mieszkańców na dostęp do opieki zdrowotnej oraz profilaktyki chorób.

Należy również podkreślić, że na terenie Gminy Bychawa występuje charakterystyczny dla całego kraju problem związany z funkcjonowaniem służby zdrowia, przejawiający się m.in. kolejkami do lekarzy i ograniczonym dostępem do opieki specjalistów. Są to problemy systemowe wymagające interwencji z poziomu krajowego.

Dobra jakość opieki zdrowotnej jest konieczna nie tylko ze względu na trendy demograficzne, czy możliwość zmniejszenia ryzyka wystąpienia ubóstwa wynikającego z powodów zdrowotnych. Zdrowie jest istotnym czynnikiem osiągnięcia wzrostu gospodarczego, szczególnie w przypadku zagrożeń epidemiami lub pandemiemi. Ważne są działania profilaktyczne, także w najstarszych grupach wiekowych.

Bezpieczeństwo

Poczucie bezpieczeństwa przesądza o jakości życia mieszkańców i rozwoju lokalnej społeczności. Zapobieganie zjawiskom, które budzą powszechny sprzeciw i poczucie zagrożenia, ochrona bezpieczeństwa, dbałość o zachowanie porządku publicznego oraz działania na rzecz ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej należą do obowiązków gminy.

O stan bezpieczeństwa na terenie Gminy Bychawa dba przede wszystkim Komisariat Policji w Bychawie przy ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego, który podlega pod Komendę Powiatową Policji w Lublinie.

Ponadto, w zakresie ochrony przeciwpożarowej na terenie gminy funkcjonuje zawodowa Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza w Bychawie oraz 15 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, z których jedna w Starej Wsi Drugiej należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG).

Jednostki OPS na terenie Gminy Bychawa:

- OSP w Gałęzowie,
- OSP w Zaraszowie,
- OSP w Zaraszowie-Kolonii,
- OSP w Woli Dużej,
- OSP w Woli Gałęzowskiej,
- OSP w Olszowcu,
- OSP w Bychawce Drugiej,
- OSP w Bychawce Pierwszej,
- OSP w Kowersku,
- OSP w Gałęzowie-Kolonii Pierwszej,
- OSP w Gałęzowie-Kolonii Drugiej,
- OSP w Zdrapach,
- OSP w Kosarzewie Dolnym-Kolonii,
- OSP w Starej Wsi Drugiej,
- OSP w Starej Wsi Trzeciej.

W 2022 roku gminne jednostki OSP uczestniczyły w 78 wyjazdach tj. pożary, miejscowych zagrożeń (wypadki drogowe, pompowania wody z zalanych budynków, usuwanie powalonych drzew) oraz fałszywe alarmy.

Z danych przedstawionych przez Policję wynika, iż najczęściej dochodzi do interwencji z powodu prowadzenia pojazdów na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości.

Tabela 5. Liczba interwencji związanych z nadużywaniem alkoholu

Interwencje	Rok	Liczba interwencji
prowadzenie pojazdów na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości	rok 2020	b/d
	rok 2021	21
	rok 2022	19
prowadzenie pojazdów na drodze publicznej po spożyciu alkoholu	rok 2020	b/d
	rok 2021	10
	rok 2022	6
zakłócanie porządku publicznego	rok 2020	b/d
	rok 2021	13
	rok 2022	9
podejmowanie czynności zawodowych pod wpływem alkoholu	rok 2020	b/d
	rok 2021	1
	rok 2022	0
osoby zatrzymane do wytrzeźwienia	rok 2020	b/d
	rok 2021	44
	rok 2022	41

Najczęstszym przestępstwem na terenie Gminy Bychawa było fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną.

Tabela 6. Przestępstwa na terenie gminy

Przestępstwa na terenie gminy	Rok	Liczba przestępstw
kradzież z włamaniem	rok 2020	4
	rok 2021	3
	rok 2022	6

pobicie	rok 2020	2
	rok 2021	0
	rok 2022	1
fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną	rok 2020	5
	rok 2021	9
	rok 2022	4
kradzież pieniędzy wraz z dokumentami	rok 2020	1
	rok 2021	0
	rok 2022	1
uszkodzenie mienia	rok 2020	6
	rok 2021	2
	rok 2022	1
kradzież mienia	rok 2020	5
	rok 2021	5
	rok 2022	6
inne	rok 2020	52
	rok 2021	63
	rok 2022	54

Ponadto, w 2022 roku wszczęto 54 procedury „Niebieskie Karty”.

Kultura i sport

Ważną częścią działalności samorządu terytorialnego jest dbałość o kulturę, zachowanie jej bogactwa oraz zapewnienie różnych form jej upowszechniania wśród mieszkańców.

Potrzeby w zakresie kultury na terenie Gminy Bychawa zapewnia Bychawskie Centrum Kultury oraz liczne biblioteki.

W ramach organizowania i prowadzenia działalności BCK prowadzi:

- zajęcia stałe,
- organizuje i współorganizuje imprezy,
- zarządza użyczonym Stadionem Miejskim,
- kawiarnię Artystyczną „ZŁOTA LIRA”.

Bychawskie Centrum Kultury współpracuje z instytucjami gminnymi oraz organizacjami pozarządowymi na płaszczyźnie współorganizacji różnego rodzaju imprez (przeгляд zespołów ludowych, noc świętojańska, różnego rodzaju obchody rocznic, itp.), a także nieodpłatnie użycza sprzęt nagłośnieniowy, oświetleniowy oraz sale.

Bychawskie Centrum Kultury współpracuje:

- z instytucjami gminnymi- szkoły, przedszkola,
- ze szkołami ponadpodstawowymi – Zespół Szkół Zawodowych w Bychawie, Zespół Szkół im. Ks. A. Kwiatkowskiego,
- z Miejską Biblioteką Publiczną w Bychawie,
- z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Bychawie,
- ze Stowarzyszeniem Kobiet Aktywnych,
- ze Stowarzyszeniem Razem dla Kultury,
- z Bychawskim Towarzystwem Regionalnym,
- ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Bychawie i Stowarzyszeniem Podkowa,
- ze Stowarzyszeniem Kreatywna Bychawa,

- z Akademią Młodzieżową w Bychawie,
- Bychawskim Stowarzyszeniem Współpracy Międzynarodowej,
- z Ochotniczymi Strażami Pożarnymi,
- z Kołami Gospodyń Wiejskich z Gminy Bychawa oraz z innymi instytucjami, które zwrócą się do Bychawskiego Centrum Kultury z prośbą o pomoc przy organizacji różnego rodzaju wydarzeń i imprez.

Zajęcia stałe prowadzone w Bychawskim Centrum Kultury w 2022 roku:

- zajęcia wokalne dla dzieci,
- zajęcia z emisji głosu dla dzieci i młodzieży,
- Klub Seniora,
- Chór BCK,
- aerobik,
- zajęcia rękodzielniczo-plastyczne – 2 grupy,
- zajęcia taneczne dla dzieci – 4 grupy,
- zajęcia fitness dla kobiet,
- Męski zespół wokalny,
- Zespół Sołectw Song,
- zajęcia chemiczne „Młody chemik”,
- zajęcia sportowe – akrobatyka.
- zajęcia sportowe – TAEKWONDO,
- zajęcia nauki gry na gitarze.

W zajęciach stałych organizowanych dla dzieci korzysta około 350 osób, natomiast dla dorosłych około 100 osób.

Ponadto, w Gminie Bychawa funkcjonuje 9 Centrów Kultury Wiejskiej w następujących miejscowościach: Bychawka Pierwsza, Bychawka Druga, Gałęzów, Olszowiec, Osowa, Wola Duża, Koszarzew Dolny-Kolonia, Zaraszów-Kolonia oraz Stara Wieś Druga.

Centra Kultury Wiejskiej w Gminie Bychawa to ośrodki przeznaczone do spędzania czasu wolnego, rekreacji, rozwijania zainteresowań i integracji lokalnych społeczności

czy organizacji. Centra to także miejsca spotkań, działań na rzecz rozwoju kultury i edukacji. Ośrodki te są także miejscem organizacji różnego rodzaju imprez kulturalnych (festynów rodzinnych, jubileuszy OSP), konkursów, szkoleń, zebrań mieszkańców oraz prowadzenia wspólnych działań dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych. Działalność w tych miejscach prowadzą również Koła Gospodyń Wiejskich.

W Gminie Bychawa funkcjonuje Miejska Biblioteka Publiczna, w jej strukturach znajdują się następujące agendy:

- Oddział dla Dorosłych, Oddział dla Dzieci, Czytelnia zlokalizowane w budynku stanowiącym współwłasność z Bychawskim Centrum Kultury,
- Oddział Pedagogiczny, zlokalizowany w budynku CECH-u Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości, lokal wynajmowany,
- filie w terenie, tj. w Starej Wsi Pierwszej i Bychawce Drugiej; lokale użyczone przez Ochotnicze Straże Pożarne,
- punkty biblioteczne, 3 w mieście, tj. w Przedszkolu Samorządowym, Akademii Poziomkowej i na Oddziale ZOL SP ZOZ oraz 3 punkty biblioteczne na obszarach wiejskich, tj. w Świetlicy wiejskiej „Tęczowy Zakątek” w Gałęzowie oraz w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych w Starej Wsi Drugiej i Bychawce.

Biblioteka jest organizatorem wielu wydarzeń promujących czytelnictwo. Są to: spotkania autorskie, wystawy, lekcje biblioteczne i wycieczki do biblioteki, warsztaty i zajęcia literacko-plastyczne, spotkania integracyjno-rękodzielnicze i inne.

Łączna liczba woluminów na dzień 1 stycznia 2022 roku wynosiła: 50 721 jednostek inwentarzowych (książki, roczniki czasopism, multimedia); 51 284 jednostek inwentarzowych na dzień 31 grudnia 2022 roku (książki, roczniki czasopism, multimedia).

Księgozbiór na dzień 1 stycznia 2022 roku liczył: 49 556 woluminów, zaś na koniec 2022 roku: 50 087 woluminów. Zbiory biblioteki w 2022 roku wzbogacono o 1544 jednostki inwentarzowe nowości wydawniczych.

Swoim czytelnikom biblioteki udostępniają 20 tytułów czasopism bieżących, w tym 18 tytułów to czasopisma prenumerowane. Pozostałe dwa tytuły to „Głos Ziemi Bychawskiej” oraz „Tygodnik Powszechny” sponsorowany przez krakowską firmę obrotu nieruchomościami Herbewo International.

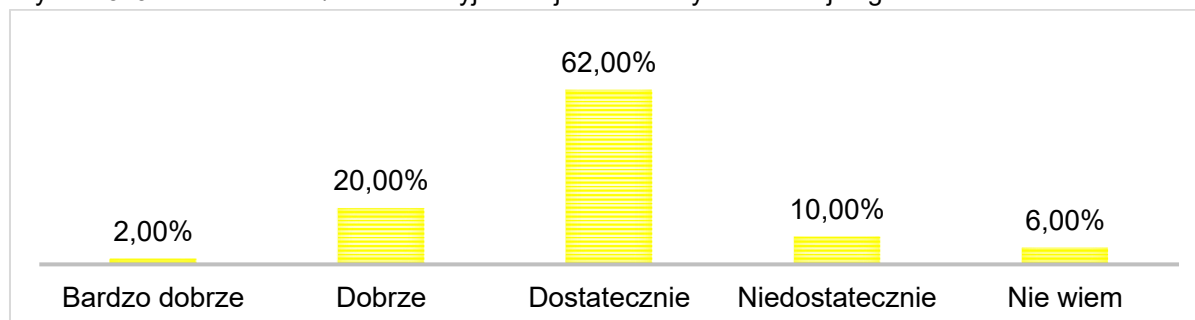
Wychodząc naprzeciw osobom starszym, z dysfunkcjami wzroku wśród nowości wydawniczych znajdują się książki z dużą czcionką. Zasób liczy – 25 woluminów i sukcesywnie jest powiększany.

We wszystkich agentach biblioteki realizowano, wprowadzoną w 2020 r. usługę pod nazwą „Książka na zawołanie”, skierowaną do seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz takich, które z różnych względów nie mogą samodzielnie do biblioteki dotrzeć. W tym celu należy skontaktować się z biblioteką, zamówić książki, które bibliotekarze dostarczają pod wskazany adres, a następnie je odbierają.

W 2022 roku zarejestrowano: 1525 użytkowników, którym udostępniono ogółem: 35 461 pozycji. Ponadto, do dyspozycji użytkowników znajduje się 22 komputery (w tym 6 tabletów i 8 laptopów) z dostępem do szerokopasmowego Internetu, rzutnik, ekran, flipchart.

Jakość oferty kulturalnej, największy odsetek mieszkańców uczestniczących w badaniu ankietowym ocenił na poziomie dostatecznym (62,00%). Z kolei, 20,00% przyznało, że zasoby gminy w tym zakresie są dobre, a 10,00% przyznało, iż oferta kulturalna jest niedostateczna. Następnie 2,00% oceniło ją na poziomie bardzo dobrym, a pozostałe 6,00% nie wyraziło swojej opinii.

Wykres 5. Jak ocenia Pani/Pan atrakcyjność i jakość oferty kulturalnej w gminie?

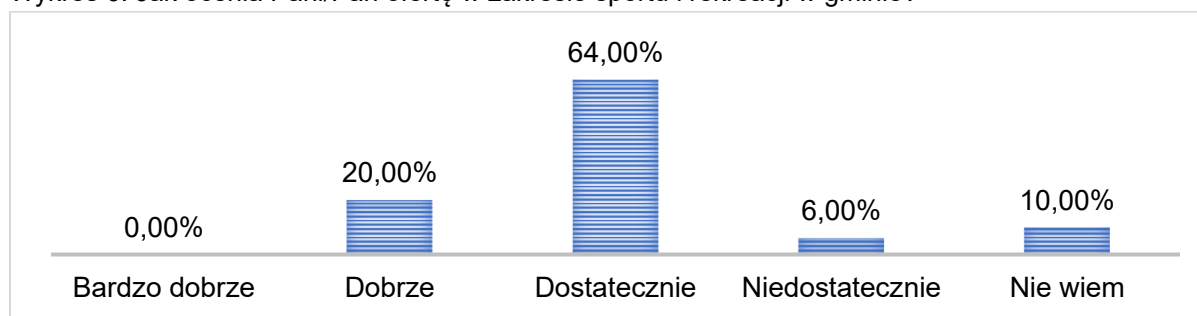
Możliwość aktywnego spędzania czasu wolnego, jak również rekreacji i wypoczynku w sprzyjającym otoczeniu, istotnie wpływa na poziom oraz jakość życia mieszkańców. Gmina Bychawa jest wyposażona w liczne obiekty sportowe. Na terenie Miasta znajduje się Stadion Miejski, boisko typu Orlik, krytą pływalnię i halę sportową przy Zespole Szkół im. Ks. A. Kwiatkowskiego. Halę sportową posiada również Szkoła Podstawowa im. Z. Przewłockiej w Woli Gałęzowskiej. W Parku Miejskim w Bychawie mieszkańcy mogą korzystać z mini kompleksu rekreacyjno-sportowego.

Koordinacją działań w zakresie rozwoju sportu i rekreacji na terenie Gminy Bychawa zajmuje się mieszkaniec Bychawy, nauczyciel wychowania fizycznego w Szkole Podstawowej w Bychawie. Do zadań koordynatora należy m.in. opracowanie gminnego kalendarza imprez sportowych oraz popularyzowanie wszelkich form sportu na rzecz zdrowia i sprawności fizycznej dzieci i młodzieży z terenu gminy Bychawa. W 2022 roku Gminny Koordynator Sportu realizował następujące zadania: liga dla dorosłych w piłkę siatkową, liga w halową piłkę nożną, rozgrywki zakładów pracy w piłkę siatkową, gminne zawody w piłce siatkowej, turnieje w tenisa stołowego, turnieje w siatkówkę plażową, liga w tenisa ziemnego, turniej w halowa piłkę nożną.

W Gminie Bychawa prężnie działa Uczniowski Klub Pływacki Bychawa, a jego członkowie zdobywają wiele medali i nagród. Działalność sportową promuje również Bychawski Ludowy Klub Sportowy „Granit”.

Ofertę w zakresie sportu i rekreacji, 64,00% mieszkańców uczestniczących w badaniu ankietowym oceniło na poziomie dostatecznym. Z kolei, 20,00% uznało, że zasoby są dobre, natomiast 6,00% przyznało, iż oferta sportu i rekreacji na terenie gminy jest niedostateczna. Pozostałe 10,00% nie wyraziło swojej opinii.

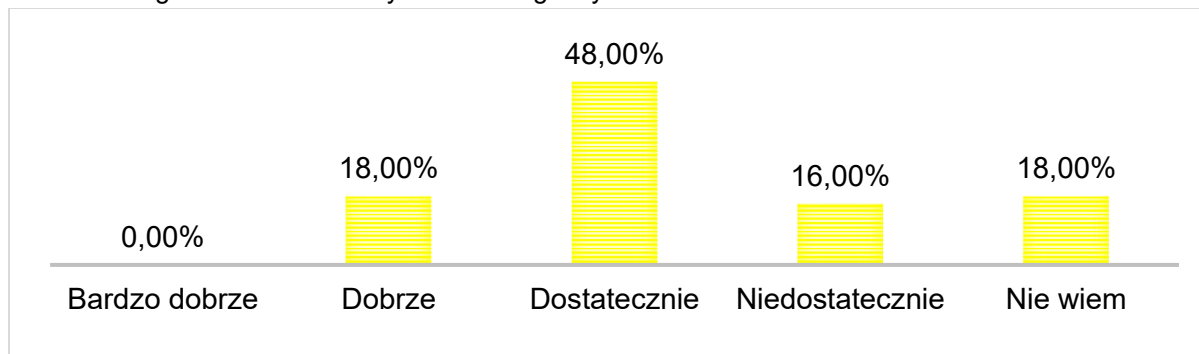
Wykres 6. Jak ocenia Pani/Pan ofertę w zakresie sportu i rekreacji w gminie?

Ponadto, 48,00% ankieterowanych mieszkańców dostatecznie oceniło działania gminy w zakresie organizacji i zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży. Z kolei, 18,00% przyznało, iż oferta w tym zakresie jest dobra, a 16,00% stwierdziło, iż jest ona niedostateczna. Pozostałe 18,00% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym zakresie.

Wykres 7. Jak Pani/Pan ocenia działania podejmowane w zakresie organizacji i zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży na terenie gminy?

Turystyka i rekreacja

Niezwykle istotną branżą w ramach sektora przedsiębiorczości pozarolniczej jest branża turystyczna. Atrakcyjność turystyczna kształtowana jest pod wpływem wielu różnorodnych czynników. Pośród najważniejszych z nich należy wymienić potencjał turystyczny (walory i stan jakościowy środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwo kulturowe), a także zagospodarowanie turystyczne, przede wszystkim zaś istniejącą bazę noclegową i gastronomiczną.

Gmina Bychawa posiada duży potencjał turystyczny ze względu na warunki przyrodnicze i kulturowe, szczególny wpływ mają: położenie geograficzne, walory krajobrazowe, czyste środowisko naturalne, bogata tradycja kulturowa oraz ciekawe zabytki.

Gmina Bychawa cechuje się dużym zasobem przyrodniczym. Potencjał przyrodniczy Gminy Bychawa budują unikalne krajobrazy Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obszary chronione zajmują 18,2% powierzchni gminy. Znajduje się tu również stepowy rezerwat przyrody Podzamcze chroniący zbiorowiska roślinności kserotermicznej oraz 4 pomniki przyrody.

Walory przyrodnicze Gminy Bychawa można podziwiać z wytyczonego na jej obszarze szlaku rowerowego „Doliną Kosarzewki”. Podmiotem zarządzającym szlakiem jest Gmina Bychawa. Żółty Szlak rowerowy „Doliną Kosarzewki” to 26 km oznakowanej trasy przebiegającej przez teren trzech gmin: Strzyżewice (6 km), Bychawa (13 km) i Krzczonów (6 km).

Ponadto, przez Gminę Bychawa przebiega również szlak twórczości Isaaka Bashevisa Singera – laureata Nagrody Nobla wytyczony w ramach projektu „Shtetl Routes” mającego na celu wsparcie rozwoju turystyki w oparciu o żydowskie dziedzictwo kulturowe pogranicza Polski, Białorusi i Ukrainy.

Walorem istotnym ze względu na rozwój turystyki i stanowiącym potencjał jest również znajdujący się w Bychawie Zalew bychawski.

Gmina Bychawa to również miejsce o bogatej i wielokulturowej historii, o czym świadczyć może znajdujący się tutaj szereg zabytków. Do rejestru Lubelskiego Konserwatora Zabytków w Lublinie wpisanych zostało 10 obiektów z terenu gminy. Zespół zabytków uzupełniają obiekty wpisane do aktualnej Gminnej Ewidencji Zabytków (72 pozycje) oraz 110 stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w granicach Gminy Bychawa.

Ponadto, Bychawskie Towarzystwo Regionalne przy wsparciu finansowym Gminy Bychawa wydało publikację „Bychawa na weekend”. Powstał również przewodnik po Gminie „Gmina Bychawa – moje małe centrum świata”. Na stronie internetowej Gminy Bychawa dostępna jest interaktywna mapa z naniesionymi punktowo atrakcjami turystycznymi Bychawy i okolic. Miasto Bychawa można również obejrzeć za pomocą wirtualnego spaceru.

Dziedzictwo kulinarne Gminy Bychawa jest niezwykle bogate, o czym świadczyć mogą produkty wpisane na listę produktów tradycyjnych prowadzonej przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Problemem na terenie Gminy Bychawa jest znikoma baza turystyczna i noclegowa. Sieć infrastruktury turystycznej na terenie gminy jest słabo rozwinięta i wymaga działań uzupełniających.

Na obszarze Gminy Bychawa funkcjonują sześć obiektów noclegowych:

- Pensjonat „Parkowe Zacisze” w Bychawie, funkcjonujący przez cały rok i oferujący turystom 12 miejsc noclegowych,
- Agroturystyka „Pod Grodziskiem” w Zdrapach, również będąca obiektem całorocznym z 8 miejscami noclegowymi,
- Pensjonat „Jagodziniec” w Starej Wsi Trzeciej, jest to obiekt całoroczny, oferujący 8 miejsc noclegowych,
- Agroturystyka „U Andrzeja” w Zaraszów- Kolonia, obiekt całoroczny z 6 miejscami noclegowym,
- Domek letniskowy w Olszowiec – Kolonia, obiekt sezonowy z 4 miejscami noclegowymi,

- Pokoje do wynajęcia "Zacisze" w Olszowcu, obiekt całoroczny z 5 miejscami noclegowymi.

Bardziej rozwinięta na terenie gminy jest baza gastronomiczna. Działa tu 6 obiektów gastronomicznych, z czego 1 to obiekt sezonowy.

Rynek pracy

Zgodnie z danymi GUS na koniec roku 2022, w Gminie Bychawa pracowało 4 497 osób w gospodarce narodowej, w tym 2 074 osoby stanowiły kobiety, a 2 423 osoby stanowili mężczyźni. W 2022 roku na terenie Gminy Bychawa na 1000 mieszkańców pracowało 385 osób.

Tabela 7. Liczba osób pracujących w latach 2018-2022

Liczba osób pracujących	
pracujący ogółem	
rok 2018	1 443 osoby
rok 2019	1 383 osoby
rok 2020	1 431 osób
rok 2021	1 426 osób
rok 2022*	4 497 osób
pracujące kobiety	
rok 2018	828 kobiet
rok 2019	797 kobiet
rok 2020	795 kobiet
rok 2021	807 kobiet
rok 2022*	2 074 kobiety
pracujący mężczyźni	
rok 2018	615 mężczyzn
rok 2019	586 mężczyzn
rok 2020	636 mężczyzn
rok 2021	619 mężczyzn
rok 2022*	2 423 mężczyzn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

---

* Pracujący w gospodarce narodowej wg płci (dane GUS)

W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gminie Bychawa wynosiło 4 615,93 PLN, co odpowiada 76.90% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Ponadto, w 2021 roku 60,6% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Bychawa pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 12,7% w przemyśle i budownictwie, a 10,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Gmina Bychawa boryka się z problemami na rynku pracy związanymi z bezrobociem oraz niedostateczną liczbą miejsc pracy, jak również ze zjawiskiem ukrytego bezrobocia, zwanego również utajonym lub agrarnym.

Bezrobocie rejestrowane w Gminie Bychawa wynosiło w 2021 roku 6,2% (7,0% wśród kobiet i 5,5% wśród mężczyzn).

Na terenie Gminy istnieje ograniczony dostęp do szkoleń i doradztwa związanych z działalnością gospodarczą i zarządzaniem, co ma wpływ na jakość funkcjonującej przedsiębiorczości oraz liczbę nowych podmiotów działalności gospodarczej. Na terenie Gminy Bychawa podaż ofert pracy ze strony lokalnych pracodawców jest w miarę nieduża, rynek pracy rozwija się wolno, co wynika z tempa rozwoju lokalnej gospodarki, która w miarę powoli tworzy nowe miejsca pracy i w związku z tym generuje mniejsze zapotrzebowanie na pracowników.

Gospodarka

Według raportu IBnGR ogólna atrakcyjność Gminy Bychawa jest mocno ograniczona ogólnie bardzo niską atrakcyjnością inwestycyjną województwa lubelskiego (14 miejsce w Polsce – niska aktywność przemysłowa oraz najniższa aktywność usługowa i zaawansowanych technologii). Mocną zaś stroną województwa lubelskiego są dość konkurencyjne koszty pracy.

Czynnikami pozytywnie oddziaływującymi na atrakcyjność inwestycyjną gminy są jej zasoby przyrodnicze, bogate walory do rozwoju rolnictwa (dobrej jakości gleby, duże usłonecznienie, znacząca rola w skali kraju w produkcji niektórych roślin).

Na obszarze Gminy Bychawa znajdują się tereny inwestycyjne. Wszystkie tereny posiadają dostęp do sieci energetycznej i wodociągowej, część z nich posiada dostęp do sieci kanalizacyjnej.

Gmina Bychawa charakteryzuje się dobrze rozwiniętą przedsiębiorczością pozarolniczą. W Gminie Bychawa w roku 2021 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 913 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 711 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 81 nowych podmiotów, a 40 podmiotów zostało wyrejestrowanych.

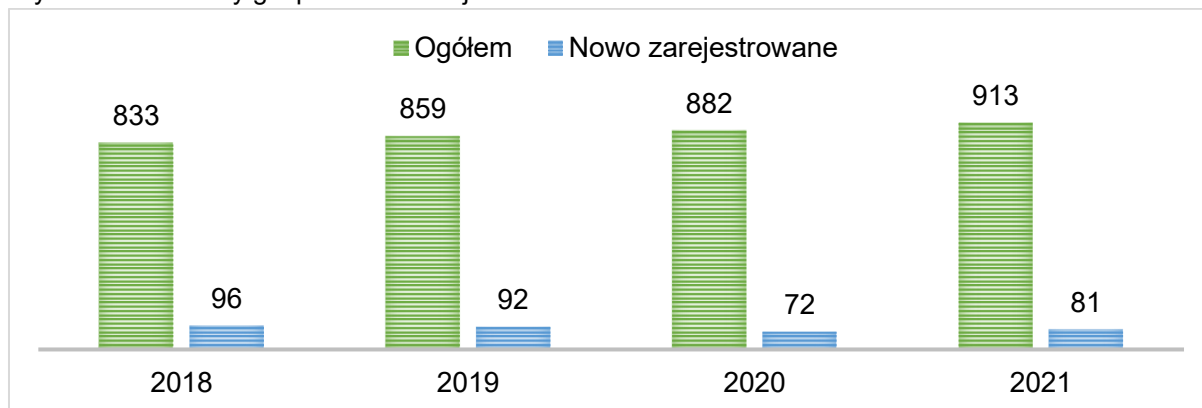
Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Gminie Bychawa najwięcej (39) jest stanowiących spółki cywilne. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (879) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0-9 pracowników. 1,4% (13) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 25,6% (234) podmiotów, a 72,9% (666) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Bychawa najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są handel hurtowy

i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (25,3%) oraz budownictwo (21,8%).

Na przestrzeni ostatnich lat zaobserwowano wzrost ogólnej liczby zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON.

Wykres 8. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w latach 2018-2021 – dane GUS

W Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej prowadzonej przez Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii w 2022 r. na terenie Gminy Bychawa zarejestrowanych było około 614 podmiotów (przedsiębiorcy według głównego miejsca wykonywania działalności gospodarczej). Najczęściej podejmowana działalność w 2022 roku dotyczyła transportu, konserwacji i naprawy pojazdów samochodowych, fryzjerstwa i pozostałych zabiegów kosmetycznych oraz budownictwa.

Na podstawie powyższych danych można wnioskować, iż warunki do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej są sprzyjające, a działania Gminy w zakresie wspierania i rozwoju przedsiębiorczości przyczyniają się do poprawy stanu gospodarki lokalnej.

Ochrona środowiska

W Gminie Bychawa funkcjonuje jedna spółka komunalna – Bychawskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Bychawie. Jest to spółka prawa handlowego, która realizuje zadania własne gminy wynikające z ustawy o samorządzie gminnym. Będąc komunalną osobą prawną działa we własnym imieniu i na własny rachunek. Właścicielem spółki jest w 100% Gmina Bychawa.

Przedmiotem działania spółki jest:

- pobór, uzdatnianie, rozprowadzanie i sprzedaż wody,
- odbiór i oczyszczanie ścieków, eksploatacja sieci wodno-kanalizacyjnej:
  - ✓ eksploatacja oczyszczalni ścieków,
  - ✓ prowadzenie prac remontowych,
  - ✓ prowadzenie prac konserwacyjnych sieci i obiektów infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
  - ✓ modernizacja sieci i prowadzenie inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej,
- obsługa nieruchomości, w tym:
  - ✓ administrowanie budynkami komunalnymi,
  - ✓ zarządzanie wspólnotami mieszkaniowymi,
- pozostała działalność usługowa, w tym:
  - ✓ urządzenie i utrzymanie terenów zieleni miejskiej,
  - ✓ odbiór odpadów komunalnych,
  - ✓ usługi remontowo-budowlane.

W roku 2022 w ramach Programu Ochrony Środowiska zrealizowano przede wszystkim inwestycje związane z budową nowych sieci wodociągowych oraz kanalizacji sanitarnej. Ważnym elementem realizacji programu był montaż przydomowych oczyszczalni ścieków oraz instalacji fotowoltaicznych w gospodarstwach domowych.

W 2022 roku zrealizowano projekt „Eko-energia w gminie Bychawa” – obejmujący montaż 197 instalacji fotowoltaicznych zlokalizowanych na prywatnych nieruchomościach oraz „Budowa niskoemisyjnego oświetlenia drogowego w gminie Bychawa” - obejmującego budowę 7 linii oświetleniowych.

Głównym źródłem ciepła na terenie Gminy Bychawa są kotłownie indywidualne na paliwa stałe, gaz lub olej opałowy. Zapewniają one dostęp do ciepła wykorzystanego do ogrzewania budynków oraz przygotowania ciepłej wody użytkowej obiektów użyteczności publicznej, mieszkalnych i gospodarczych. Na terenie Miasta funkcjonuje niewielki system ciepłowniczy na potrzeby ogrzewania i ciepłej wody użytkowej.

Ponadto, od lipca 2021 roku w Urzędzie Miejskim w Bychawie działa punkt konsultacyjno-informacyjny programu „Czyste powietrze”, z którego usług w 2022 roku skorzystało 646 osób.

Na terenie całej Polski obowiązuje Jednolity System Segregacji Odpadów (JSSO), zgodnie z którym należy oddzielać surowce od odpadów, które nie nadają się do powtórnego przetworzenia. Gmina odbiera odpady tylko z terenów zamieszkałych, nieruchomości na których nie zamieszkują mieszkańcy nie są objęte systemem zbiórki odpadów komunalnych. Na terenie Gminy Bychawa funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) do którego mieszkańcy mają również możliwość dostarczania wytworzonych odpadów zbieranych w sposób selektywny. Łączna ilość odpadów odebranych z terenów zamieszkałych oraz dostarczonych do PSZOK wynosiła 2400,9210 Mg. Średnia ilość zebranych odpadów komunalnych wszystkich grup w przeliczeniu na jednego mieszkańca Gminy Bychawa w 2022 roku wyniosła 250 kg.

Gospodarka mieszkaniowa i komunalna

Według danych GUS, na koniec 2022 roku w Gminie Bychawa znajdowały się 3 815 budynki mieszkalne o łącznej powierzchni 324 087 m². Liczba mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców w 2022 roku kształtowała się na poziomie 347,6. Wskaźnik ten dla Gminy Bychawa od 2014 roku regularnie wzrasta. Wzrasta również przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m²) jak również przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania.

W skład mieszkaniowego zasobu Gminy Bychawa w 2022 roku wchodziło łącznie 48 lokali mieszkalnych (z czego zamieszkałych było: 43 lokale). Ponadto, 26 lokali znajdowało się w budynkach wspólnot mieszkaniowych, natomiast 22 lokale znajdowały się w budynkach stanowiących własność Gminy Bychawa. Mieszkaniowy zasób Gminy Bychawa wg stanu na dzień 31.12.2022 roku tworzyło 16 budynków, w którym znajdowało się 26 lokali mieszkalnych oraz 22 lokale socjalne.

Liczba mieszkań komunalnych w Gminie Bychawa na przestrzeni omawianych lat ulega zmniejszeniu. W roku 2020 na zasób mieszkaniowy składało się 55 lokali.

Ogólne zasoby komunalne, wykorzystane w celach mieszkaniowych stanowiły: 1773,99 m² powierzchni użytkowej. W wykazie zasobów mieszkaniowych Gminy Bychawa uwzględniane zostały budynki przy ul. Pileckiego 6 i przy ul. Kościuszki 10, jednak ze względu na bardzo zły stan techniczny, są one wyłączone z użytkowania. W budynkach tych znajdowało się 7 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni użytkowej: 272,65 m². Na chwilę obecną budynki te są opustoszałe i nie są wykorzystywane w żaden sposób.

Ponadto, stan wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne, poza wodociągami, jest na średnim poziomie.

Organizacje pozarządowe

Widocznym przejawem aktywności społecznej jest funkcjonowanie organizacji pozarządowych, w tym fundacji i stowarzyszeń. Organizacje te są kluczowym ogniwem rozwoju społecznego w skali lokalnej, a jednocześnie przez wspólne działania integrują miejscową społeczność.

Dzięki bliskiej współpracy organizacji samorządowych z mieszkańcami gminy, łatwiej zrozumieć lokalne potrzeby. Można w ten sposób skuteczniej i efektywniej wypełniać nakreślone zadania, które mogą być istotnym ogniwem rozwoju społeczno-gospodarczego.

W miarę wysoka liczba organizacji pozarządowych w Gminie Bychawa świadczy o większej aktywności społecznej mieszkańców, którzy stosunkowo chętnie angażują się w działania prowadzone przez instytucje.

Lista organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze polityki społecznej na terenie Gminy Bychawa:

- Bychawskie Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych,
- Bychawskie Stowarzyszenie Współpracy Międzynarodowej,
- Stowarzyszenie Razem Dla Kultury,
- Oddział Rejonowego Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Bychawie,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Zaraszów i Okolic,
- Bychawskie Towarzystwo Regionalne,
- Stowarzyszenie Kreatywna Bychawa,
- Bychawski Ludowy Klub Sportowy „Granit”,
- Uczniowski Klub Pływacki Bychawa,
- Stowarzyszenie Strażnicy Pamięci Ziemi Bychawskiej,
- Stowarzyszenie „Podkowa” działające przy ŚDS w Bychawie,
- Stowarzyszenie Popierające Funkcjonowanie i Rozwój Młodzieżowej Orkiestry Dętej „Henryczki” Zespołu Szkół im. Ks. A. Kwiatkowskiego w Bychawie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gałęzowie,

- Ochotnicza Straż Pożarna w Zaraszowie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Zaraszowie-Kolonii,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Dużej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Gałęzowskiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Olszowcu,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Bychawce Drugiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Bychawce Pierwszej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kowersku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gałęzowie-Kolonii Pierwszej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gałęzowie-Kolonii Drugiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Zdrapach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kosarzewie Dolnym-Kolonii,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Starej Wsi Drugiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Starej Wsi Trzeciej.

Ponadto, na terenie Gminy Bychawa działa 20 Kół Gospodyń Wiejskich.

Wszystkie funkcjonujące organizacje w istotny sposób wpływają na integrację i wzrost aktywności obywatelskiej mieszkańców. Działalność organizacji pozarządowych na obszarze Gminy Bychawa przyczynia się do poszerzania oferty czasu wolnego dla mieszkańców m.in. poprzez organizację różnego rodzaju spotkań i wydarzeń. O jakości lokalnego kapitału obywatelskiego świadczą inicjatywy mieszkańców ukierunkowane na poprawę sytuacji w swoim otoczeniu, organizację wydarzeń i imprez integrujących społeczność. Organizacje zajmują się również wspieraniem i upowszechnianiem kultury fizycznej, ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz integracją międzypokoleniową.

DIAGNOZA ISTNIEJĄCYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY BYCHAWA

Na początku badania mieszkańców poproszono o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym na terenie Gminy Bychawa. Przyjętą w tym pytaniu miarą ważności różnych problemów społecznych była średnia uzyskana w wyniku odpowiedzi respondentów, gdzie waga punktowa wynosiła odpowiednio od 5 przy problemie uważanym za „bardzo istotny” do 1 przy „nieistotnym”.

Poniższa tabela przedstawia skalę ważności poszczególnych problemów wskazaną przez mieszkańców w trakcie badania.

Tabela 8. Ocena ważności problemów społecznych występujących na terenie Gminy Bychawa

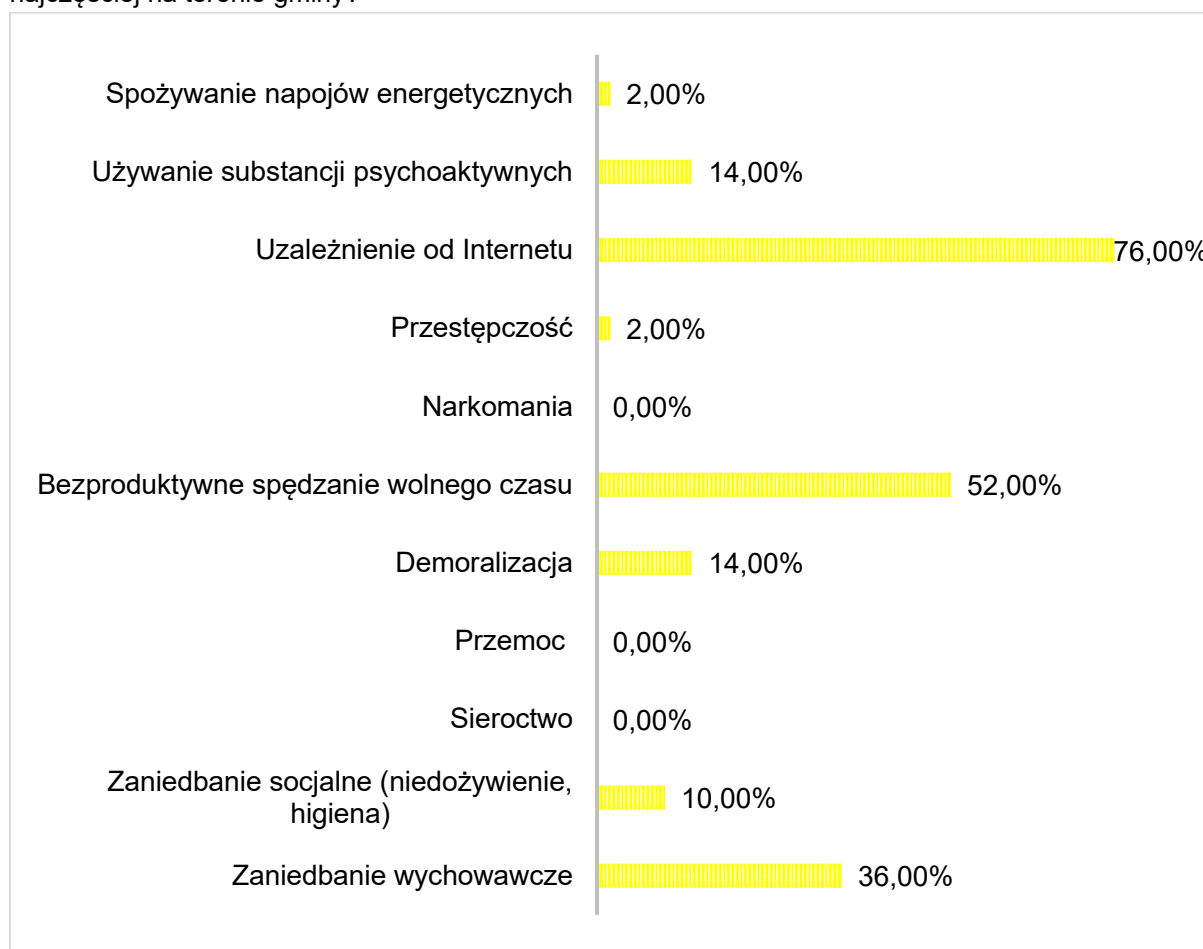
Problemy społeczne	Średnia ważona problemu
alkoholizm	4,18
narkomania	2,86
wzrost przestępczości	3,98
nowe substancje psychoaktywne (dopalacze)	2,86
bezrobocie	3,70
ubóstwo	3,46
przemoc	3,18
uzależnienia behawioralne	2,90

Jak wynika z badań, ankietowani mieszkańcy w hierarchii problemów najwyżej usytuowali problem alkoholizmu, którego ważność ocenili na poziomie 4,18. Kolejnymi, zauważalnymi przez mieszkańców problemami na terenie Gminy Bychawa okazały się: wzrost przestępczości, problem bezrobocia oraz problem ubóstwa. Najwyższa pozycja zjawiska alkoholizmu jednoznacznie wskazuje priorytetowy kierunek działań, jakie powinien podejmować samorząd w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Mieszkańcy zostali również zapytani jakie negatywne zjawiska dostrzegają na terenie Gminy Bychawa w odniesieniu do dzieci i młodzieży. Jak wynika z odpowiedzi najbardziej zauważalnym problemem jest uzależnienie od Internetu, wskazane przez 76,00% badanych mieszkańców. Kolejno 52,00% przyznało, iż jest to bezproduktywne spędzanie czasu wolnego, a 36,00% wskazało na zaniedbanie wychowawcze. Następnie 14,00% dostrzega demoralizację i tyle samo wskazało na używanie substancji psychoaktywnych. Z kolei, 10,00% wskazało na zaniedbanie socjalne, a 2,00% wskazało na przestępczość oraz spożywanie napojów energetycznych.

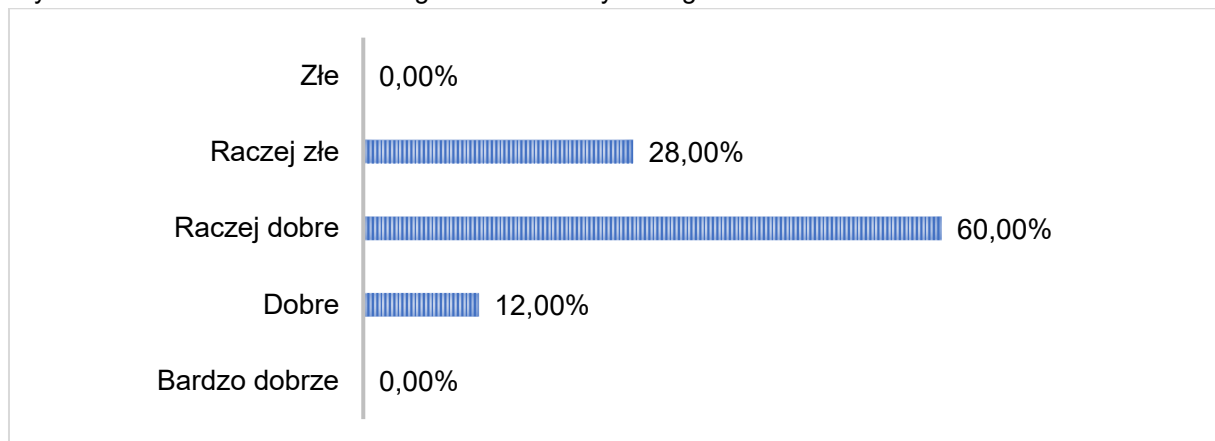
Wykres poniżej przedstawia rozkład poszczególnych odpowiedzi respondentów. Każdy z ankietowanych mógł zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi, stąd też suma jest większa niż 100%.

Wykres 9. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzega Pani/Pan najczęściej na terenie gminy?

Ogólne warunki życia w gminie mieszkańcy najczęściej oceniali jako raczej dobre. Taką odpowiedź wskazało 60,00% badanych respondentów. Z kolei, 28,00% oceniło je jako raczej złe. Pozostałe 12,00% przyznało, iż są one dobre.

Wykres 10. Jak ocenia Pani/Pan ogólne warunki życia w gminie?

Zapytano również badanych mieszkańców jak oceniają swoją sytuację materialną. I tak, 74,00% przyznało, iż jest ona przeciętna, ani dobra, ani zła. Z kolei, 16,00% stwierdziło, że jest dobra. Pozostałe 10,00% oceniło, ją jako złą.

Problemy w obszarze pomocy społecznej

Zgodnie z art. 2. ust. 1. ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Zgodnie z art. 3. w/w ustawy pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust. 1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy. Potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i mieszczą się w możliwościach pomocy społecznej.

OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W BYCHAWIE

Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie realizując ustawę o pomocy społecznej wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Podejmuje działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Przydzielany rodzaj, forma i rozmiar świadczenia są odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, a potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy są uwzględniane na miarę celów i możliwości Ośrodka.

Kadra Ośrodka Pomocy Społecznej w 2022 roku liczyła 19 osób, w tym: kadra kierownicza - 1 osoba, pracownicy socjalni - 7 osób, pozostali pracownicy - 12 osób.

Z danych przekazanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie wynika, iż na przestrzeni lat 2020-2022 zmalała ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej, natomiast liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu problemów uzależnień utrzymuje się na podobnym poziomie.

Tabela 9. Osoby korzystające z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej

Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną	Rok	Liczba
rodziny korzystające z pomocy społecznej	rok 2020	218 rodzin
	rok 2021	171 rodzin
	rok 2022	172 rodziny
liczba osób w rodzinach	rok 2020	627 osób
	rok 2021	409 osób
	rok 2022	406 osób
rodziny korzystające ze świadczeń z powodu problemów uzależnień	rok 2020	7 rodzin
	rok 2021	7 rodzin
	rok 2022	7 rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawa

Najczęstszą formą udzielanej pomocy są świadczenia pieniężne – choć liczba osób korzystających z tego typu pomocy na przestrzeni ostatnich trzech lat zmalała. Wiele osób korzysta ze świadczeń niepieniężnych.

Istotną formę wsparcia stanowi także praca socjalna, która jest ważnym zadaniem własnym o charakterze obowiązkowym. Praca socjalna jest to działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w środowisku. Praca socjalna prowadzona jest z osobami i rodzinami w celu rozwiązania lub wzmocnienia aktywności, samodzielności życiowej. Prowadzona jest również ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy oraz koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności. W 2022 roku pomocy w postaci pracy socjalnej udzielono 108 rodzinom, w tym 72 rodzinom na wsi (liczba osób w rodzinach 138). Pomocy wyłącznie w postaci pracy socjalnej udzielono 16 rodzinom, w tym 9 rodzinom na wsi (liczba osób w rodzinach 41). Zaś w 2021 roku pomocy w postaci pracy socjalnej udzielono 184 rodzinom, w tym 78 rodzinom na wsi (liczba osób w rodzinach 220). Pomocy wyłącznie w postaci pracy socjalnej udzielono 36 rodzinom, w tym 15 rodzinom na wsi (liczba osób w rodzinach 80).

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza, pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Z tej formy pomocy w 2022 roku skorzystało łącznie 23 osoby, z których 22 to osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe oraz 1 to osoby pozostające w rodzinie.

Tabela 10. Rodzaje świadczeń przyznanych w ramach zadań zleconych i własnych

Rodzaje pomocy udzielanej przez OPS	Rok	Liczba
świadczenia pieniężne	rok 2020	196 osób
	rok 2021	192 osoby
	rok 2022	189 osób
świadczenia niepieniężne	rok 2020	114 osób
	rok 2021	76 osób
	rok 2022	90 osób
pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem	rok 2020	218 osób
	rok 2021	184 osoby
	rok 2022	108 osób
usługi opiekuńcze	rok 2020	19 osób
	rok 2021	21 osób
	rok 2022	23 osoby
odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej	rok 2020	11 osób
	rok 2021	11 osób
	rok 2022	8 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, wskazanymi przez OPS w Bychawie w 2022 roku było kolejno: ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie oraz długotrwała lub ciężka choroba. Z danych przedstawionych poniżej nie zauważa się znacznej tendencji spadkowej lub wzrostowej liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z poszczególnych przyczyn.

Tabela 11. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu:

Powody przyznawania pomocy społecznej	Rok	Liczba
niepełnosprawność	rok 2020	84 rodziny
	rok 2021	89 rodzin
	rok 2022	87 rodzin
bezrobocie	rok 2020	88 rodzin
	rok 2021	88 rodzin
	rok 2022	77 rodzin
ubóstwo	rok 2020	137 rodzin
	rok 2021	134 rodziny
	rok 2022	147 rodzin
bezzadność opiekuńczo-wychowawcza	rok 2020	16 rodzin
	rok 2021	14 rodzin
	rok 2022	17 rodzin
długotrwała lub ciężka choroba	rok 2020	92 rodziny
	rok 2021	81 rodzin
	rok 2022	60 rodzin
przemoc domowa	rok 2020	1 rodzina
	rok 2021	2 rodziny
	rok 2022	1 rodzina
alkoholizm	rok 2020	7 rodzin
	rok 2021	7 rodzin
	rok 2022	7 rodzin
bezdomność	rok 2020	1 osoba
	rok 2021	0
	rok 2022	0
inne: sieroctwo	rok 2020	2 rodziny
	rok 2021	3 rodziny
	rok 2022	2 rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

W 2020 i 2021 roku pracownicy OPS w Bychawie wszczęli po 1 procedurze „Niebieska Karta”.

Tabela 12. Wszczęcie procedur NK przez OPS

W związku z procedurą „Niebieskie Karty”:		
Wszczęcie procedur przez OPS	rok 2020	1 procedura
	rok 2021	1 procedura
	rok 2022	0

Ponadto, w związku z konfliktem zbrojnym na terenie Ukrainy Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie, od lutego 2022 roku, realizuje zadania na rzecz obywateli Ukrainy, poszukujących pomocy na terenie gminy. Zgodnie z art. 31 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa obywatelowi Ukrainy, przysługuje pomoc w postaci jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe. Wyplacono 170 jednorazowych świadczeń.

Osoby zapewniające zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy, którzy przybyli na terytorium RP w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy, mogli otrzymać świadczenie w wysokości 40 zł za każdy dzień pomocy. Świadczenia zostały przyznawane na podstawie wniosku. Do Ośrodka wpłynęło 59 wniosków od 26 osób/podmiotów. Łącznie zapewniono zakwaterowanie i wyżywienie 163 obywatelom Ukrainy.

Ponadto, pracownicy socjalni realizowali również zadania na rzecz pomocy Ukrainie w formie zasiłków okresowych, stałych oraz świadczeń w postaci nieodpłatnych obiadów dzieciom i młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych.

W ramach projektu „Lubelskie pomaga Ukrainie” uchodźcy z Ukrainy przebywający w Gminie Bychawa mieli możliwość skorzystać z usług społecznych oraz wsparcia socjalno-bytowego. Zakwalifikowanych do projektu zostało 68 osób, w tym 40 osób

skorzystało ze wsparcia materialno-bytowego, 1 osoba z asystenta rodziny, 5 osób z rady prawnego, 15 dzieci i 12 dorosłych z psychologa.

W ramach przygotowania dokumentu Strategii przeprowadzono badanie ankietowe wśród pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej w Bychawie, w którym wzięło udział 11 osób. Jak wynika z pozyskanych danych, wśród najważniejszych problemów społecznych, które dotyczą rodziny z terenu Gminy Bychawa pracownicy OPS najczęściej wymieniali bezrobocie, a kolejno alkoholizm oraz nieporadność życiową. Następnie wskazywali na ubóstwo, niski poziom wzajemnej pomocy pomiędzy rodzinami oraz zanikanie tradycyjnych form spotkań rodzinnych. Pojawiły się również pojedyncze odpowiedzi wskazujące na bezradność opiekuńczo-wychowawczą, niedostateczny dostęp do poradnictwa psychologiczno-prawnego oraz brak miejsc pracy, jak również brak komunikacji i dojazdu do miejsca pracy w większych miastach.

Z odpowiedzi pracowników OPS wynika również, iż rodziny z dziećmi najczęściej zgłaszają bezrobocie oraz trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, a kolejno problemy zdrowotne w rodzinie, problemy finansowe oraz ubóstwo. Pojawiły się również pojedyncze odpowiedzi wskazujące na nadużywanie alkoholu/alkoholizm oraz brak chęci poprawy sytuacji życiowej, jak również obwinianie innych za własne niepowodzenia.

Bezrobocie

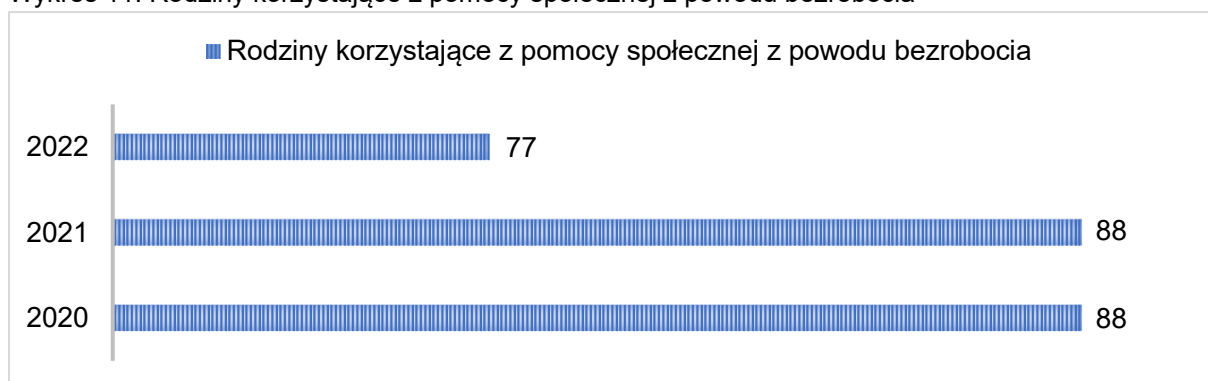
Zgodnie z danymi GUS, w 2022 roku w Gminie Bychawa zarejestrowane były 252 osoby bezrobotne, w tym: 129 kobiet oraz 123 mężczyzn. Na przestrzeni lat 2018-2022 zmalała ogólna liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych. W 2018 roku odnotowano największą liczbę osób długotrwale bezrobotnych.

Tabela 13. Stan bezrobocia rejestrowanego w latach 2018-2022

Stan bezrobocia	
bezrobotni zarejestrowani ogółem:	
rok 2018	347 osób
rok 2019	295 osób
rok 2020	326 osób
rok 2021	257 osób
rok 2022	252 osoby
kobiety	
rok 2018	175 kobiet
rok 2019	161 kobiet
rok 2020	173 kobiety
rok 2021	134 kobiety
rok 2022	129 kobiet
mężczyźni	
rok 2018	172 mężczyzn
rok 2019	134 mężczyzn
rok 2020	153 mężczyzn
rok 2021	123 mężczyzn
rok 2022	123 mężczyzn
osoby długotrwale bezrobotne	
rok 2018	213 osób
rok 2019	161 osób
rok 2020	159 osób
rok 2021	142 osoby
rok 2022	120 osób

Zgodnie z danymi OPS w Bychawie, zmalała liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na przestrzeni lat 2020-2022.

Wykres 11. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezrobocia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawa

Bezdomność

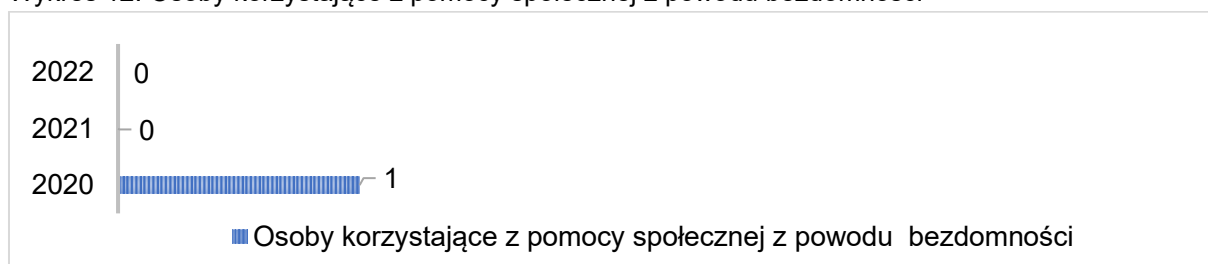
Zdefiniowanie pojęcia bezdomności niewątpliwie następuje badaczom coraz to nowszych problemów. Najogólniej, można ją określić jako względnie trwałą sytuację człowieka pozbawionego dachu nad głową albo nieposiadającego własnego mieszkania³.

Bezdomność wydaje się być szczególnie bolesnym zjawiskiem, gdyż człowiek, którego ona dotyczy, pozostając bez dachu nad głową, funkcjonuje bez przestrzeni, w której może się schronić przed trudnymi życiowymi sytuacjami. Osobie, która ma dom, bardzo trudno zrozumieć bezdomnych, a przecież jest ich coraz więcej. Dzisiaj można ich spotkać w każdym mieście; do niedawna zaś stanowili zjawisko charakterystyczne jedynie dla dużych aglomeracji. Jest to swego rodzaju znak czasu.

Bezdomność w Gminie Bychawa jest jedynie zjawiskiem, nie urasta do rangi problemu społecznego. Pomoc osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością z terenu gminy świadczy Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie.

Zgodnie z danymi OPS w Bychawie, na przestrzeni lat 2020-2022 tylko jedna osoba korzystała z pomocy społecznej z powodu bezdomności.

Wykres 12. Osoby korzystające z pomocy społecznej z powodu bezdomności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

³ Porowski. M, Bezdomność – obraz zjawiska i populacji ludzi bezdomnych, [w:] Pedagogika społeczna: człowiek w zmieniającym się świecie, red. T. Pilch, I. Lepalczyk, Żak, Warszawa 1995, s. 433–434

Problem uzależnień od substancji psychoaktywnych

Alkoholizm

Według szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych co ósmy dorosły Polak nie pije w ogóle alkoholu. Ponadto większość osób pijących alkohol spożywa go w sposób, który nie powoduje negatywnych konsekwencji dla nich i dla osób z ich otoczenia. Jednak kilkanaście procent dorosłych Polaków spożywa alkohol problemowo. Szacuje się, że w grupie tej znajduje się ok. 900 tys. osób uzależnionych oraz ponad 2 mln osób pijących alkohol ryzykownie lub szkodliwie. Należy podkreślić, że grupa osób najwięcej pijących, stanowiąca 9% ogólnej liczby osób konsumujących alkohol, spożywa aż 43% całego wypijanego alkoholu⁴.

Konkretna liczba osób uzależnionych od alkoholu jest trudna do ustalenia. Posługując się danymi szacunkowymi Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych można natomiast określić przybliżoną liczbę osób wśród danej populacji, u których mogą występować różne kategorie problemów alkoholowych.

Tabela 14. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych (dane szacunkowe) dla Polski 37,75 mln mieszkańców oraz Gminy Bychawa 10 976 mieszkańców	
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	Polska: ok. 2% populacji
	Gmina Bychawa: ok. 220 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	Polska: ok. 4% populacji
	Gmina Bychawa: ok. 439 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	Polska: ok. 4% populacji
	Gmina Bychawa: ok. 439 osób

⁴ PARPA - szkody zdrowotne i uzależnienie, picie ryzykowne i szkodliwe

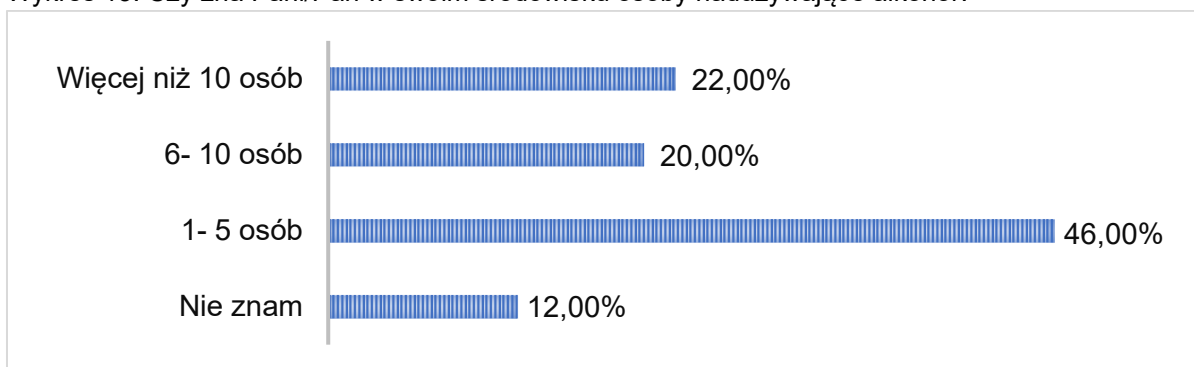
Osoby pijące szkodliwie	Polska: 5-7% populacji
	Gmina Bychawa: ok. 549 – 768 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	Polska: 2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin
	Gmina Bychawa: ok. 585 osób dorosłych i dzieci

Źródło: PARPA

Dane z przeprowadzonej diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych wśród mieszkańców z terenu Gminy Bychawa wskazują, iż problem alkoholizmu został usytuowany najwyżej w hierarchii problemów społecznych. Jak wynika z odpowiedzi, 50,00% badanych postrzega alkoholizm jako problem zauważalny na terenie gminy, a 22,00% uważa, iż jest to problem powszechny i tyle samo uważa, że są to nieliczne przypadki. Następnie 2,00% uznało, iż ten problem nie występuje na terenie gminy, a pozostałe 4,00% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym zakresie.

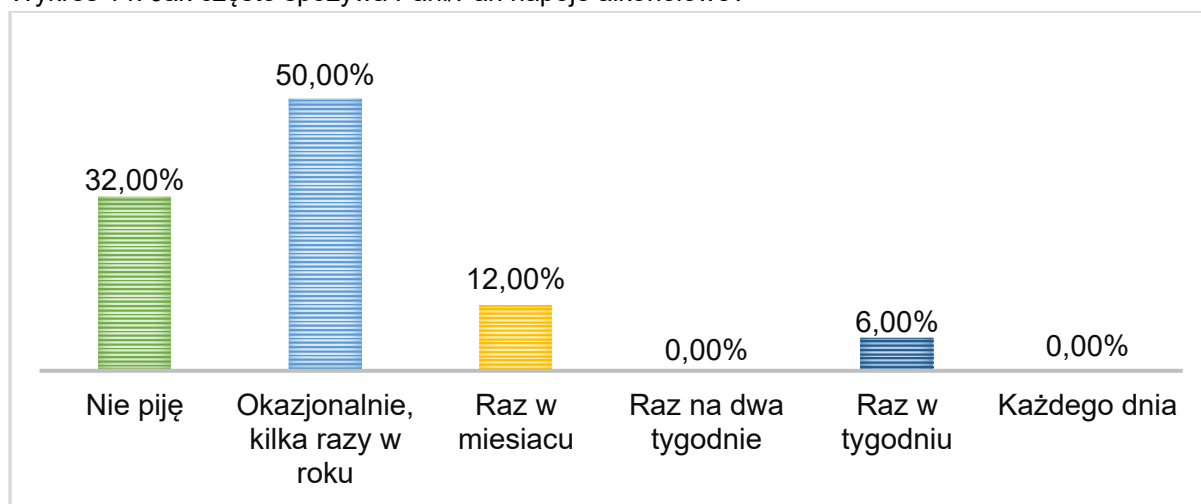
Warto zaznaczyć, iż 50,00% uważa, że osoby spożywające alkohol stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa społeczności lokalnej. Co więcej, problem odnotowany został także w odpowiedziach respondentów, gdyż łącznie 88,00% zna osobiście kogoś, kto w ich ocenie nadużywa alkoholu, w tym: 46,00% do 5 takich osób, 20,00% od 6 do 10 takich osób, a 22,00% powyżej 10 takich osób. Pozostali ankietowani, tj. 12,00% zaprzeczyli posiadaniu takich znajomości.

Wykres 13. Czy zna Pani/Pan w swoim środowisku osoby nadużywające alkoholu?

Jak wynika z deklaracji badanych mieszkańców z terenu Gminy Bychawa, alkohol jest obecny w ich życiu, lecz częstotliwość jego spożywania jest zazwyczaj okazjonalna. Najlichniesza grupa ankietowanych tj. 50,00% przyznała się do spożywania napojów alkoholowych okazjonalnie, średnio kilka razy w roku. Z kolei, 32,00% zadeklarowało abstynencję, a 12,00% przyznało, iż spożywa alkohol raz w miesiącu. Z kolei, 6,00% przyznało, iż ma to miejsce raz w tygodniu. Analizując płeć respondenta, zarówno kobiety, jak i mężczyźni deklarowali najczęściej, iż spożywają alkohol okazjonalnie.

Wykres 14. Jak często spożywa Pani/Pan napoje alkoholowe?

Ponadto, 34,00% ankietowanych potwierdziło, że spotkało się ze zjawiskiem nietrzeźwości wśród kierowców. Nieco niepokojącym jest, iż 20,00% badanych było świadkami spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży. Mieszkańcy zwrócili również uwagę na nasilenie zjawiska spożywania alkoholu przez osoby nieletnie. Z kolei, łącznie 30,00% badanych przyznało, że spotkało się z przypadkami sprzedaży alkoholu osobom nieletnim.

Z przeprowadzonego badania wynika, iż 42,00% badanych potrafiło samodzielnie wskazać przynajmniej jedną instytucję, która pomaga osobom uzależnionym. Odpowiedzi respondentów wskazywały najczęściej na Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Poradnię Leczenia Uzależnień. Pozostałe 58,00% przyznało, że nie zna żadnej instytucji na terenie gminy, udzielającej pomocy osobom uzależnionym. W celu poszerzenia wiedzy mieszkańców

na temat instytucji działających w obszarze profilaktyki, zasadnym wydaje się więc podjęcie działań informacyjnych w tym zakresie.

Akcentowany przez respondentów problem alkoholizmu wskazuje zatem jednoznacznie na priorytetowy kierunek działań, jaki powinien podejmować samorząd w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Wobec powyższego, zasadne jest podejmowanie działań w celu eliminowania potencjalnych zagrożeń związanych z nadużywaniem alkoholu na terenie gminy. Konieczne jest prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym, szkoleniowym, informacyjnym, a także promującym różne formy zdrowego stylu życia.

Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Dane z działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wskazują, iż w 2022 roku odbyło się najwięcej posiedzeń GKRPA. Co więcej, na przestrzeni lat 2020-2022 wzrosła liczba wniosków o leczenie odwykowe oraz liczba wniosków do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego. Ponadto, członkowie Komisji corocznie brali udział w szkoleniach.

Tabela 15. Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Działania GKRPA	Rok	Liczba
posiedzenia GKRPA (ogółem)	rok 2020	6 posiedzeń
	rok 2021	12 posiedzeń
	rok 2022	14 posiedzeń
przeprowadzone rozmowy motywujące	rok 2020	17 osób
	rok 2021	27 osób
	rok 2022	26 osób
kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych	rok 2020	1 kontrola
	rok 2021	1 kontrola
	rok 2022	22 kontrole
wnioski o leczenie odwykowe	rok 2020	9 wniosków
	rok 2021	9 wniosków
	rok 2022	10 wniosków

zlecenia przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych	rok 2020	3 zlecenia
	rok 2021	6 zleceń
	rok 2022	5 zleceń
wnioski do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego	rok 2020	3 wnioski
	rok 2021	6 wniosków
	rok 2022	5 wniosków
postanowienia w sprawie wydania opinii na sprzedaż napojów alkoholowych	rok 2020	3 postanowienia
	rok 2021	6 postanowień
	rok 2022	5 postanowień
szkolenia, w których uczestniczyli członkowie komisji	rok 2020	2 szkolenia
	rok 2021	2 szkolenia
	rok 2022	3 szkolenia

W 2022 roku na terenie Gminy Bychawa zrealizowano programy profilaktyczne dotyczące uzależnień dla dzieci i młodzieży:

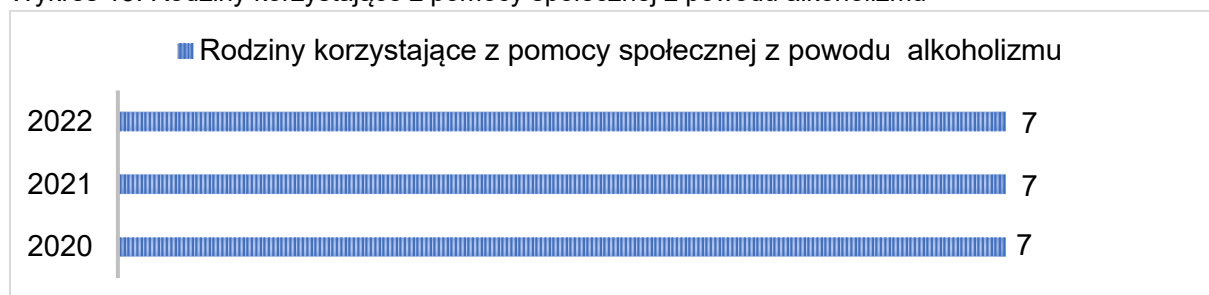
- program rekomendowany przez KCPU dla uczniów „Debata” – liczba uczestników: 150,
- program profilaktyczny „Wybieram marzenia a nie uzależnienia” – liczba uczestników: 80,
- program profilaktyczny dla uczniów „Aktywny tryb życia bez narkotyków i bez picia” – liczba uczestników: 160,
- program profilaktyczny dla uczniów „Narkotyki to mnie nie kręci” - liczba uczestników: 300,
- program profilaktyczny dla szkół średnich „Uzależnienie behawioralne”- liczba uczestników: 200,
- obóz profilaktyczny dla klubu sportowego BLKS GRANIT z elementami zajęć profilaktycznych – liczba uczestników: 33
- organizacja letnich półkolonii z elementami zajęć profilaktycznych pn: „Profilaktycznie zdrowo i sportowo” – liczba uczestników: 80.

Oprócz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bychawie funkcjonują inne jednostki dla osób uzależnionych oraz osób współuzależnionych. Są to:

- Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia funkcjonująca w Samodzielnym Publicznym Zakładzie opieki zdrowotnej;
- Punkt Konsultacyjno-Informacyjny dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin w Bychawie;
- Grupa samopomocowa Anonimowych Alkoholików „Łazarz”.

Zgodnie z danymi OPS w Bychawie, na przestrzeni lat 2020-2022 liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu utrzymywała się na takim samym poziomie.

Wykres 15. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Narkomania

Według danych z lat 2018/2019 odsetek osób, które miały kontakt z narkotykami w ciągu ostatniego roku w Polsce jest kilkunastokrotnie niższy od odsetka osób mających kontakt z alkoholem. Używanie alkoholu w ciągu ostatniego roku odnotowano w Polsce na poziomie 79,9% (badanie z 2018 roku), podczas gdy w przypadku narkotyków odsetek wyniósł 5,4% (dane dla osób w wieku 15-64 lata)⁵.

Dane pozyskane w trakcie diagnozy zagrożeń społecznych wskazują, iż problem narkomanii jest zauważalny na terenie Gminy Bychawa, jednak są to nieliczne przypadki. Taką odpowiedź zaznaczyło 54,00% badanych mieszkańców. Natomiast dla 10,00% jest to problem zauważalny na terenie gminy. Z kolei, 2,00% uznało, że taki problem nie występuje, a pozostałe 34,00% nie miało zdania w tym temacie.

Większość respondentów biorących udział w badaniu nie zna osób zażywających narkotyki (82,00%), jak również miejsc, w których można dokonać zakupu tego rodzaju substancji psychoaktywnych (96,00%).

Do zażywania narkotyków bądź innych substancji odurzających przyznało się łącznie 12,00% badanych, w tym: 8,00% przyznało, że był to jednorazowy kontakt, a 4,00% potwierdziło kilkukrotny kontakt. Pozostałe 88,00% badanych zaprzeczyło by kiedykolwiek sięgało po tego typu substancje psychoaktywne.

---

⁵ Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Raport o stanie narkomanii w Polsce 2020, Warszawa 2020

Uzależnienia behawioralne

Nieustanny postęp technologiczny, będący imperatywem o sile nieomal równej postępowi biologicznemu, codziennie zmienia otaczającą nas rzeczywistość, kreując nie tylko nowe możliwości, lecz także wyzwania. (...) Takie zjawiska, jak ogólnoświatowa wymiana informacji, stosowanie elektronicznego podpisu, korzystanie z e-bankowości czy niezwykle popularne portale społecznościowe oraz rozrywkowe, prowadzą do wirtualizacji rzeczywistości i „cyfryzacji” ludzkiego życia.⁶

Wraz ze wzrostem popularności i dostępności nowych technologii wzrasta także lista zagrożeń związana z ich użytkowaniem. Według opublikowanych przez GUS danych z 2017 r. 98,8% gospodarstw domowych z dziećmi wykorzystuje Internet do codziennych aktywności. W zrealizowanych rok wcześniej badaniach „Nastolatki wobec Internetu” (Kamieniecki i in., 2016) również wykazano, że w domu korzysta z niego codziennie ponad 90% nastolatków. Internet stał się nieodłącznym elementem życia młodych ludzi, niezbędnym do nauki i komunikacji. Powszechne korzystanie przez młodzież z tego medium nasuwa pytania o związane z tym zagrożenia. Chociaż dla większości użytkowników Internet faktycznie jest narzędziem pracy, rozrywki i komunikacji, to jednak w przypadku pewnej grupy młodych internautów korzystanie z sieci może wymykać się spod kontroli.

W związku z tym zadano mieszkańcom dwa pytania dotyczące zagrożeń związanych z uzależnieniami behawioralnymi.

Najważniejszym problemem wśród dorosłych mieszkańców z terenu Gminy Bychawa okazał się problem nadmiernego korzystania z Internetu. Taką odpowiedź wskazało 46,00% badanych mieszkańców. Kolejno 42,00% mierzy się z fonoholizmem, a 38,00%

---

⁶ Wasilewski. J, Zarys definicyjny cyberprzestrzeni [w:] „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 9

przyznało, że dotyczy ich pracoholizm, czyli uzależnienie od pracy. Pozostałe wyniki przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16. Czy dostrzega Pan/Pani w swoim zachowaniu problem związany z:

Czy dostrzega Pan/Pani w swoim zachowaniu problem związany z:	Tak
uzależnieniem od pracy (pracoholizm)	38,00%
nadmiernym korzystaniem z telefonu komórkowego (fonoholizm)	42,00%
nadmiernym korzystaniem z Internetu	46,00%
nadmiernym korzystaniem z gier komputerowych	8,00%
hazardem	0,00%
nałogowym kupowaniem rzeczy (zakupoholizm)	14,00%
nadmiernym objadaniem się (jedzenioholizm)	6,00%
obsesyjnym przestrzeganiem jedzenia zdrowej żywności (ortoreksja)	0,00%

Ponadto, 48,00% badanych mieszkańców oceniło na poziomie dostatecznym swoją wiedzę na temat uzależnień behawioralnych. Kolejno 18,00% przyznało, iż jest ona niedostateczna, a 16,00% stwierdziło, że ich wiedza w tym zakresie jest dobra. Następnie 2,00% przyznało, iż posiada bardzo dobrą wiedzę w tym temacie, a pozostałe 16,00% nie wiedziało jak ustosunkować się do tak zadanego pytania.

W kontekście przywołanych wyżej wyników badań, zaleca się upowszechnianie wiedzy dotyczącej uzależnień behawioralnych, w tym wydawanie/dystrybuowanie materiałów informacyjno-edukacyjnych oraz prowadzenie kampanii społecznych.

Problemy osób starszych, niepełnosprawność i długotrwała choroba

Na terenie Gminy Bychawa dane demograficzne wskazują na problem starzenia się społeczeństwa. Przede wszystkim zauważalny jest rosnący wskaźnik obciążenia demograficznego na przestrzeni ostatnich lat. Przejawia się on wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Jak wiadomo osoby starsze są bardziej narażone na choroby, co często prowadzi także do niepełnosprawności. Starość wiąże się z niższą aktywnością i sprawnością fizyczną, a w konsekwencji często z marginalizacją osób starszych jako zbiorowości. W związku z tym postępujący proces starzenia się społeczeństwa, wymusza na władzach samorządowych podejmowanie działań zmierzających do redukcji jego skutków.

Tabela 17. Podział mieszkańców ze względu na wiek

Liczba mieszkańców	
ogółem:	
rok 2018	11 709 osób
rok 2019	11 595 osób
rok 2020	11 210 osób
rok 2021	11 098 osób
rok 2022	10 976 osób
osoby w wieku 0-17 lat:	
rok 2018	2 018 osób
rok 2019	1 997 osób
rok 2020	1 988 osób
rok 2021	1 972 osoby
rok 2022	1 921 osób
osoby w wieku 18-59 lat:	
rok 2018	6 758 osób
rok 2019	6 641 osób
rok 2020	6 240 osób
rok 2021	6 149 osób
rok 2022	6 089 osób

osoby w wieku 60 lat i więcej:	
rok 2018	2 933 osoby
rok 2019	2 957 osób
rok 2020	2 982 osoby
rok 2021	2 977 osób
rok 2022	2 966 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Prognozy demograficzne (GUS) wskazują na przyspieszenie negatywnych tendencji – do 2030 roku dzieci do 14 roku życia ubędzie nawet o 15,4% (ostatnie dwa lata były szczególnie niekorzystne pod względem ujemnego przyrostu naturalnego), a osób w wieku produkcyjnym o blisko 8,2%; przybędzie za to 20,8% osób po 65 roku życia.

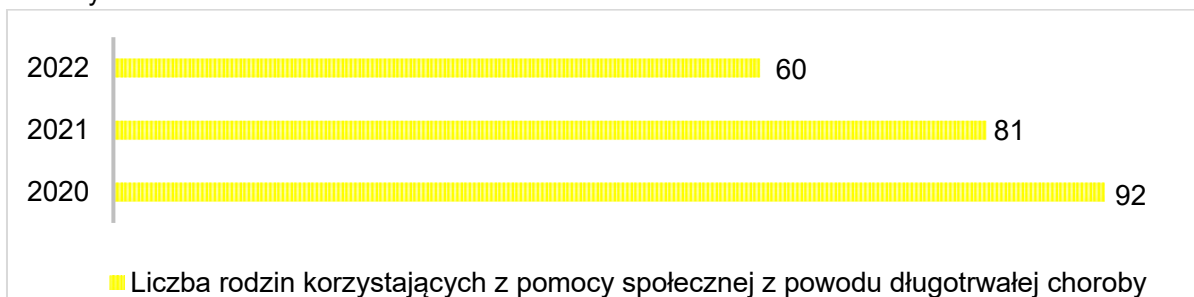
Zgodnie z danymi OPS w Bychawie, na przestrzeni lat 2020-2022 wzrosła liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności, natomiast zmalała liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby.

Wykres 16. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Wykres 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby

Źródło: opracowanie własne na podstawie OPS w Bychawie

Częstotliwość występowania ciężkich i długotrwałych chorób oraz niepełnosprawności, w tym m.in. w związku ze starzeniem się społeczeństwa, pozwala przypuszczać, że w okresie objętym Strategią liczba osób wymagających wsparcia z tytułu chorób i niepełnosprawności będzie wzrastać.

Działania prowadzone na rzecz seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami na terenie Gminy Bychawa:

Od 2016 roku w Gminie Bychawa funkcjonuje Gminna Rada Seniorów jako ciało o charakterze doradczym dla Rady Miejskiej w Bychawie, reprezentująca środowisko osób starszych. Głównym celem działania Gminnej Rady Seniorów jest integracja i wspieranie środowiska seniorów oraz reprezentowanie zbiorowych interesów seniorów na zewnątrz.

Dzięki pracy oraz zaangażowaniu członków Gminnej Rady Seniorów oraz organizacji pozarządowych zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

- współpraca zaowocowała uruchomieniem Bychawskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, utrzymywanego do tej pory z zewnętrznych dotacji. W ofercie BUTW były warsztaty organizowane w ramach 5 bloków tematycznych: „Senior ma prawo” z prawa cywilnego, „Zdrowy i aktywny senior” z aktywności fizycznej oraz warsztaty rozwojowe „Senior i jego oczekiwania”, kulinarne „Zdrowie na talerzu” i artystyczne „Kreatywny senior”,
- corocznie od 2017 roku organizowane są uroczyste obchody Dnia Babci i Dziadka,
- przed świętami Bożego Narodzenia od 2017 roku cyklicznie organizowane jest spotkanie „Wigilia dla samotnych”,
- w 2021 roku zakończył się realizowany od 2019 projekt „Aktywny Senior Gminy Bychawa”.

W ramach współpracy Rady Seniora oraz Ośrodka Pomocy Społecznej powstały trzy inicjatywy mające na celu włączenie seniorów w działania na rzecz osób potrzebujących skierowane do seniorów z terenu Gminy Bychawa: „Bychawska Złota Rączka”, „Szafa ubrań”, „Lodówka miejska”.

Wśród działań na rzecz osób starszych (w tym organizacji pozarządowych) należy wymienić:

- funkcjonowanie Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy „Międzypokoleniowym Klubie Kobiet Aktywnych 60+”;
- objęcie osób starszych wsparciem w ramach Programu Operacyjnego POPŻ ,
- przyznanie usług opiekuńczych świadczonych przez 2 opiekunki - zatrudnione w ramach umowy o pracę oraz opiekunki zatrudnione na umowę zlecenie przez OPS w Bychawie.

Ponadto, w zakresie wsparcia seniorów, działają jeszcze inne organizacje, np. bychawska filia Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, koła gospodyń wiejskich (20), Bychawskie Towarzystwo Regionalne oraz grupy parafialne, zrzeszające seniorów.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie w latach 2019-2021 realizował projekt pn. „Aktywny Senior” – polegał on na realizacji usług opiekuńczych w formie stacjonarnej opieki dziennej, tzw. Klub Seniora. W Klubie Seniora odbywały się różnego rodzaju zajęcia zwiększające aktywność osób starszych, rozwijające ich zainteresowania i umiejętności, wyjazdy do kina i do teatru, wycieczki do Kozłówki i do Lublina, spotkania z dietetykiem, rehabilitantem, psychologiem. Ponadto prowadzone były warsztaty edukacyjne mające na celu zwiększenie świadomości osób starszych – dotyczyły bezpieczeństwa. Seniorzy uczyli się także podstaw obsługi komputera, brali również czynny udział w zajęciach z zakresu kultury fizycznej. W ramach projektu świadczone były również usługi opiekuńcze dla osób niesamodzielnych z terenu Gminy Bychawa, które z powodu wieku, stanu zdrowia, czy niepełnosprawności, wymagały opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania podstawowych czynności dnia codziennego.

Ponadto, Ośrodek Pomocy Społecznej w 2023 roku przystąpił do programu „Korpus Wsparcia Seniora” mającego na celu poprawę bezpieczeństwa oraz możliwości samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania osób starszych przez dostęp do tzw. „opieki na odległość”. W ramach programu najbardziej potrzebującym

seniorom w wieku 65 lat i więcej zostanie zapewniony dostęp do tzw. „opasek bezpieczeństwa”.

Co więcej, OPS w Bychawie w ramach swej działalności otacza również wsparciem osoby dorosłe z zaburzeniami psychicznymi oraz deficytem intelektualnym kierując osoby potrzebujące do istniejącego w Bychawie Środowiskowego Domu Samopomocy, który jest jednostką organizacyjną Gminy Bychawa. Środowiskowy Dom Samopomocy w Bychawie jest Dziennym Ośrodkiem Wsparcia. W 2022 roku do ŚDS skierowano 59 osób w wieku 24-72 lata.

Działania Środowiskowego Domu Samopomocy w Bychawie ukierunkowane są na:

- wszechstronne wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin,
- aktywizację społeczno-zawodową,
- podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, zapewnienie miejsca pobytu, gorącego posiłku,
- wsparcie psychologiczne i terapeutyczne,
- współpracę z rodzinami uczestników lub opiekunami prawnymi,
- zaspokajanie w miarę możliwości tych potrzeb, które wpływają w dużym stopniu na rozwój psychiczny: bezpieczeństwa, higienicznych, odżywiania, ruchu, odpoczynku, godności osobistej, kontaktu emocjonalnego, sensu życia, kulturalnych,
- umożliwienie udziału w terapii zajęciowej, indywidualnej, grupowej, grupach wsparcia, wspieranie grup samopomocowych w zakresie ochrony zdrowia psychicznego,
- rozwijanie zainteresowań i talentów osób z zaburzeniami psychicznymi.

Usługi terapeutyczne dla uczestników Środowiskowym Domu Samopomocy w Bychawie prowadzone są w dwóch budynkach tj. przy ul. Mikołaja Pileckiego 20 – dla 30 osób z chorobą psychiczną i przy ul. Mikołaja Pileckiego 12 – dla 30 osób z upośledzeniem umysłowym oraz niepełnosprawnością sprzężoną.

Uczestnicy Środowiskowego Domu Samopomocy w Bychawie mają zorganizowane zajęcia terapeutyczne w pracowniach: kulinarnej, plastycznej, rękodzielniczej,

muzycznej, stolarskiej, zajęcia świetlicowe, rehabilitację ruchową poprzez indywidualne i grupowe zajęcia ruchowe, zabiegi rehabilitacyjne, gry zespołowe, a także poradnictwo psychologiczne, wsparcie i pomoc pielęgniarstwa oraz pracę socjalną. Prowadzone są zajęcia terapeutyczne z zakresu rehabilitacji społeczno-zawodowej, organizowane są wyjazdy do kina, teatru, wycieczki turystyczno-krajoznawcze.

Ponadto, Gmina Bychawa przystąpiła do realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej – edycja 2022” oraz Programu „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2022. Realizatorem zadań w imieniu Gminy Bychawa jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie. Udział w programach jest całkowicie nieodpłatny.

Usługi świadczone przez Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie Filia w Bychawie dla osób z niepełnosprawnościami:

Osoba niepełnosprawna może być zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako:

- bezrobotny – to osoba, która posiada ustaloną niepełnosprawność, jednak nie jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego.
- poszukujący pracy – to osoba, która oprócz ustalonej niepełnosprawności jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego.

Osoba posiadająca orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub osoba legitymująca się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, która jest zdolna do podjęcia zatrudnienia w co najmniej połowie wymiaru czasu pracy, posiadająca status „bezrobotnego” może skorzystać ze wszystkich usług urzędu pracy i instrumentów przewidzianych dla osoby bezrobotnej. Ponadto, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących usług lub instrumentów określonych w ustawie o promocji:

- szkoleń,

- stażu,
- prac interwencyjnych,
- przygotowania zawodowego dorosłych,
- badań lekarskich lub psychologicznych, o których mowa w art. 2 ust. 3 ustawy o promocji,
- zwrotu kosztów, o których mowa w art. 45 ust. 1, 2 i 4 ustawy o promocji,
- finansowania kosztów, o których mowa w art. 45 ust. 3 ustawy o promocji,
- studiów podyplomowych,
- szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową,
- bonu na zasiedlenie,
- bonu szkoleniowego,
- bonu stażowego.

Dla osób niepełnosprawnych posiadających status „poszukujących pracy”, a nie pozostających w zatrudnieniu, przewidziane są usługi urzędu pracy i instrumenty finansowane ze środków PFRON. Instrumenty te są adresowane bezpośrednio do osób niepełnosprawnych, jak też do ich pracodawców⁷.

Tabela 18. Instrumenty finansowane ze środków PFRON

Uprawnienia pracodawcy zatrudniającego osobę z orzeczonym stopniem o niepełnosprawności	• Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika. • Zwrot kosztów przystosowania stanowiska pracy. • Zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy. • Zwrot kosztów szkolenia pracownika.

⁷ Powiatowy Urząd Pracy w Lublinie - informacje dla osób z niepełnosprawnościami

	• Zwrot kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy. • Zwolnienie z wpłat na PFRON. • Refundacja części wynagrodzenia lub składek na ubezpieczenia społeczne.
Uprawnienia osoby z orzeczonym stopniem o niepełnosprawności zdolnej do pracy, posiadające status „bezrobotnego” lub poszukującego pracy	• Pomoc w znalezieniu zatrudnienia (pośrednictwo pracy). • Możliwość nabycia, uzupełnienia, podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz zdobycia doświadczenia zawodowego (szkolenia, studia podyplomowe, staż). • Pomoc w wyborze odpowiedniego miejsca pracy przy uwzględnieniu predyspozycji zawodowych i możliwości zdrowotnych oraz wymagań w danym środowisku pracy (doradcy zawodowego).
Osoby niepełnosprawne podejmujące i prowadzące działalność gospodarczą lub rolniczą	• Wsparcie finansowe na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej. • Dofinansowanie do oprocentowania kredytu bankowego. • Refundacja składek ZUS.

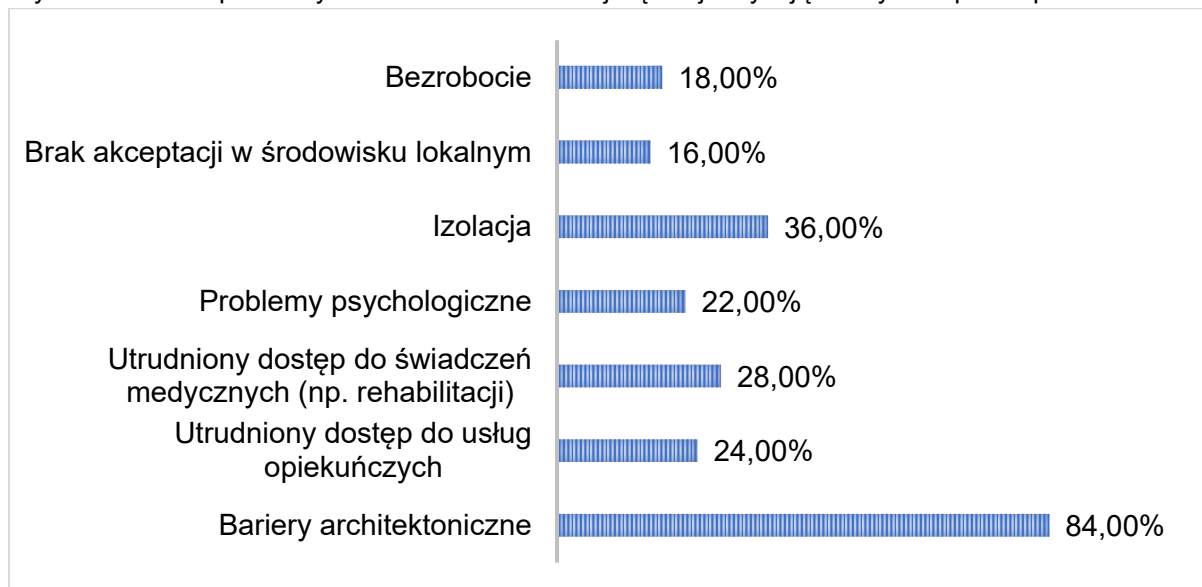
Pracownicy OPS uczestniczący w badaniu ankietowym wymienili kilka problemów odnoszących się do osób z niepełnosprawnościami, które dostrzegają w trakcie swojej pracy. Wskazano na bariery architektoniczne, problemy finansowe, problemy z dostępem do odpowiedniej opieki zdrowotnej oraz rehabilitacji, brak publicznych środków transportu, zbyt małe zainteresowanie osobami niepełnosprawnymi ze strony członków rodziny, brak wystarczającej liczby osób świadczących profesjonalną pomoc osobom z niepełnosprawnościami oraz brak możliwości podjęcia dostosowanej pracy. Według 72,73% badanych pracowników OPS oferta pomocy osobom z niepełnosprawnościami (pomoc, wsparcie, usługi opiekuńcze) jest raczej wystarczająca, natomiast łącznie 18,18% miało odmienne zdanie w tym temacie. Pozostałe 9,09% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym zakresie.

Z kolei wśród problemów dotyczących osób starszych pracownicy OPS wymieniali najczęściej samotność, problemy finansowe, problemy z odpowiednim dostępem do opieki zdrowotnej oraz rehabilitacji, nieporadność życiową, ubóstwo, izolację, brak możliwości transportu publicznego zwłaszcza na terenach wiejskich, brak możliwości zaopatrzenia się w gorący posiłek zwłaszcza na terenie wiejskim oraz brak pomocy ze strony rodziny. Według 54,54% badanych pracowników OPS oferta pomocy osobom starszym (pomoc, wsparcie, usługi opiekuńcze) jest wystarczająca, natomiast 27,27% miało odmienne zdanie w tym temacie. Pozostałe 18,18% nie wyraziło swojej opinii w tym zakresie.

W trakcie badania ankietowego przeprowadzonego wśród dorosłych mieszkańców z terenu Gminy Bychawa wskazano kilka problemów, które ich zdaniem najbardziej dotyczą osoby z niepełnosprawnościami. I tak, 84,00% badanych wskazało na bariery architektoniczne, a 36,00% na izolację. Z kolei, 28,00% zaznaczyło utrudniony dostęp do świadczeń medycznych (np. rehabilitacji), a 24,00% zaznaczyło utrudniony dostęp do usług opiekuńczych. Następnie 22,00% wskazało na problemy psychologiczne. Z kolei, 18,00% wskazało na bezrobocie, a 16,00% na brak akceptacji w środowisku lokalnym.

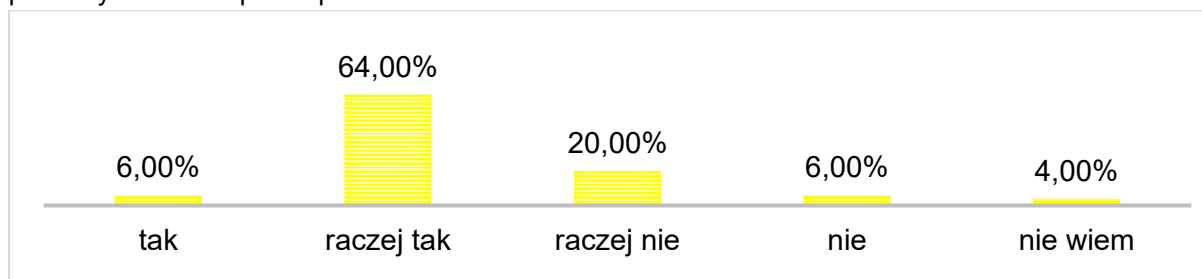
Wykres poniżej przedstawia rozkład poszczególnych odpowiedzi respondentów. Każdy z ankietowanych mógł zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi, stąd suma jest większa niż 100%.

Wykres 18. Jakie problemy Pani/Pana zdaniem najczęściej dotyczą osoby z niepełnosprawnościami?

Ponadto, łącznie 70,00% badanych mieszkańców przyznało, że działania podejmowane na terenie gminy uwzględniają potrzeby osób z niepełnosprawnościami, a łącznie 26,00% stwierdziło, iż takie potrzeby są nieuwzględniane. Pozostałe 4,00% nie wyraziło jednoznacznej opinii w tym zakresie.

Wykres 19. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób z niepełnosprawnościami?

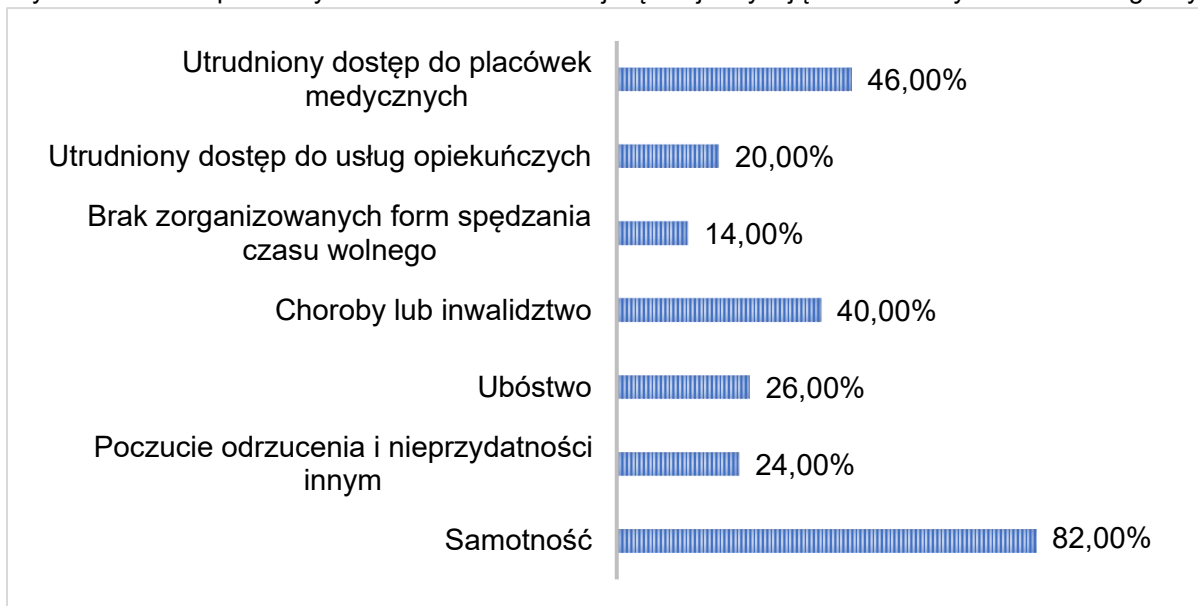

Poruszono także problematykę dotyczącą osób starszych. Wśród kluczowych problemów dotyczących seniorów respondenci wskazywali najczęściej samotność (82,00%) oraz na utrudniony dostęp do placówek medycznych (46,00%), choroby lub inwalidztwo (40,00%), jak również na ubóstwo (26,00%). Zwrócono również uwagę na poczucie odrzucenia i nieprzydatności innym (24,00%), utrudniony dostęp do usług

opiekuńczych (20,00%) oraz na brak zorganizowanych form spędzania czasu wolnego (14,00%).

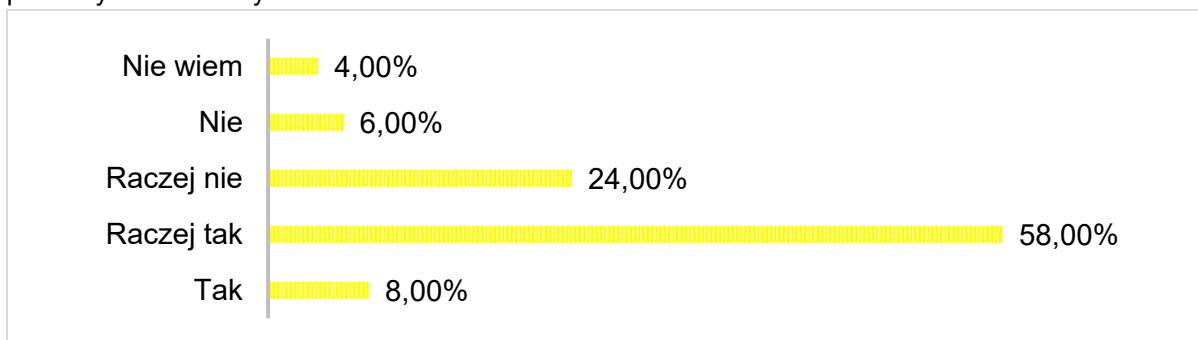
Wykres poniżej przedstawia rozkład poszczególnych odpowiedzi respondentów. Każdy z ankietowanych mógł zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi, stąd suma jest większa niż 100%.

Wykres 20. Jakie problemy Pani/Pana zdaniem najczęściej dotyczą osób starszych na terenie gminy?

Ponadto, łącznie 66,00% ankietowanych przyznało, że działania podejmowane na terenie Gminy Bychawa uwzględniają potrzeby osób starszych. Z kolei, łącznie 30,00% wyraziło zdanie przeciwne w tym temacie. Pozostałe 4,00% nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi.

Wykres 21. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób starszych?

Ubóstwo

Ubóstwo jest jednym z najważniejszych i najbardziej złożonych problemów społecznych. Jest też ściśle powiązane z zagadnieniami marginalizacji i wykluczenia społecznego. Ubóstwo gospodarstw domowych w sposób szczególny uderza w wychowujące się w nich dzieci, ponieważ ogranicza i zagraża ich prawidłowemu rozwojowi i socjalizacji. Ubóstwo staje się poważnym problemem społecznym wtedy, gdy dotyczy znacznej części społeczeństwa. Skutki biedy nie rozciągają się jedynie na jednostki nią doświadczane, ale również - zwłaszcza w sytuacji jej trwałości i pokaźnego zasięgu - na resztę społeczeństwa, w tym również na tę dobrze sytuowaną pod względem materialnym. Rodzi ona bowiem wiele niekorzystnych zjawisk, począwszy od degradacji biologicznej i społecznej ubogich oraz ich rodzin, a skończywszy na zachowaniach patologicznych takich jak np. alkoholizm, narkomania oraz przestępczość.

Ustawa o pomocy społecznej nie zawiera w swojej treści wyjaśnienia pojęcia ubóstwa. Wywnioskować można z niej, że ubóstwem jest posiadanie dochodu uprawniającego do otrzymania pomocy społecznej, a zatem każda rodzina, w której dochód na osobę nie przekracza określonego kryterium dochodowego oraz każda osoba samotnie gospodarująca, której dochód nie przekracza określonego kryterium dochodowego, żyją w ubóstwie.

Aby jednak uzyskać pomoc społeczną, oprócz ubóstwa w sytuacji życiowej wnioskodawcy musi wystąpić również co najmniej jedna z następujących okoliczności: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc domowa, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, trudność w integracji cudzoziemców, trudność w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna lub inne okoliczności.

W 2016 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie we współpracy z Bankiem Żywności w Lublinie rozpoczął realizację Programu Operacyjnego Pomoc

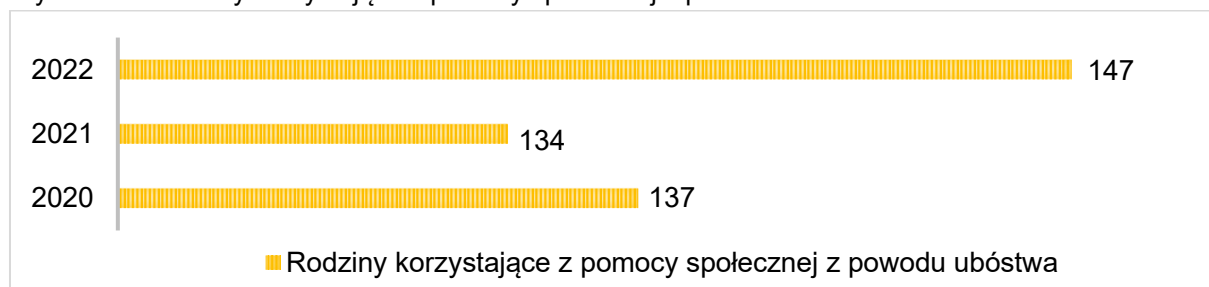
Żywnościowa 2014-2020, który w 2022 roku realizowany był w Podprogramie 2021. W ramach tego programu w Gminie Bychawa pomocą objęto 795 osób w Podprogramie 2021, przekazując 16 ton żywności. Ponadto, w 2022 roku w ramach tego programu zorganizowano warsztaty żywieniowo-dietetyczne dla osób korzystających z tej formy pomocy.

Program „Posiłek w szkole i w domu”

Program realizowany był w Gminie Bychawa w formie posiłków i świadczeń pieniężnych na zakup żywności. Z programu w formie niepieniężnej skorzystało 86 dzieci. Ponadto, pomoc w formie posiłku na wniosek dyrektora placówki szkolnej otrzymało 20 dzieci. Natomiast osoby nieotrzymujące posiłku w naturze otrzymały świadczenie pieniężne na zakup żywności lub posiłku we własnym zakresie.

Zgodnie z danymi OPS w Bychawie, liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa była najwyższa w 2022 roku.

Wykres 22. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu ubóstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

W prawidłowo funkcjonującej rodzinie dziecko poznaje właściwe wartości i przygotowuje się do pełnienia ról społecznych. Niestety w dzisiejszych trudnych czasach rodzina narażona jest na szereg negatywnych zjawisk, które wpływają w większym lub mniejszym stopniu na jej dezorganizację. Wzrastające bezrobocie, wzrost bezdomności, zakresu ubóstwa społecznego oraz patologii społecznej stwarza zagrożenie dla funkcjonalności rodziny. Co za tym idzie, dysfunkcyjny dom rodzinny stanowi źródło frustracji, co w konsekwencji może zaburzać jego rozwój biopsychiczny i społeczny. Dysfunkcyjność w tym aspekcie może obejmować niepowodzenia w realizacji zadań wychowawczych, kryzys małżeński oraz niepowodzenia związane z niezaspokajaniem potrzeb dziecka⁸.

Rolą rodziny jest zapewnienie dziecku opieki, gdyż z racji wieku nie jest ono w stanie samodzielnie sobie jej zapewnić oraz jego wychowanie w celu przygotowania dziecka do życia w społeczeństwie. Rodzina jednak nie zawsze prawidłowo wykonuje powyższe zadania, przepisy ustawy o pomocy społecznej wskazują zwłaszcza na rodziny niepełne i wielodzietne. Bezradność występować może także w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego – problem z zapewnieniem żywności, odzieży, mieszkania itp. Bezradności tej nie należy jednak mylić z problemem posiadania przez rodzinę niewystarczających środków finansowych na zabezpieczenie tych potrzeb, gdyż w tym wypadku niezaspokojenie ich nie musi występować w parze z nieprawidłowym pełnieniem funkcji opiekuńczo-wychowawczych. O bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego powinno mówić się w odniesieniu do rodzin, które posiadają wystarczające środki finansowe na zabezpieczenie podstawowych potrzeb, lecz środkami tymi dysponują w nieodpowiedni sposób.

---

⁸ Miśkowicz. M, Problemy współczesnej rodziny w dobie promowania wartości prorodzinnych, Łódź 2013

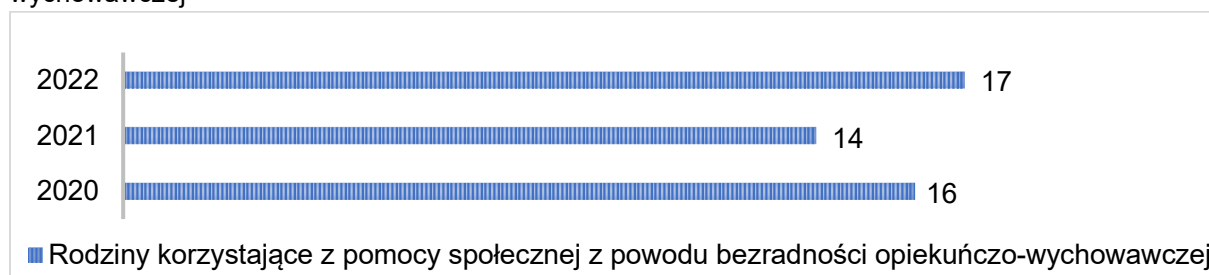
Zadania w zakresie wspierania rodzin borykających się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych realizowane są w oparciu o ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej udzielane jest wsparcie w postaci usług asystenta rodziny. Asystent rodziny pełni ważną rolę w systemie wspierania rodziny. Niezależnie od pracowników socjalnych, asystent rodziny zajmuje się wyłącznie pomocą i pracą z rodziną. Celem pracy asystenta jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, która umożliwi jej wychowanie dzieci. Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie w 2022 roku zatrudniał asystenta rodziny, który objął wsparciem łącznie 11 rodzin (w tym 32 dzieci). W rodzinach, z którymi pracował asystent rodziny występowały: niepełnosprawność, wielodzietność, alkoholizm oraz przemoc.

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców dziecko trafia do pieczy zastępczej. Pieczę zastępczą organizuje powiat, natomiast umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu. W pieczy zastępczej w 2022 roku przebywało 7 dzieci, w tym: 1 dziecko przebywało w rodzinie zawodowej, a 6 dzieci w rodzinach spokrewnionych oraz 1 dziecko przebywało w placówce opiekuńczo-wychowawczej (Dom Dziecka „Dworek” w Przybysławicach).

Analizując szczegółowe dane OPS w Bychawie z trzech ostatnich lat można zauważyć, iż liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej w 2022 roku była najwyższa.

Wykres 23. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Odpowiedzi pozyskane w trakcie ankietyzacji przeprowadzonej wśród pracowników OPS wskazują, iż przyczyną bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jest najczęściej niski poziom umiejętności wychowawczych oraz uzależnienia, ubóstwo i niskie dochody, a kolejno wielodzietność. Pojawiły się również pojedyncze odpowiedzi wskazujące na przemoc domową, niepełnosprawność/długotrwałą chorobę, niepełną rodzinę oraz na nie poświęcanie dzieciom właściwej uwagi, nie stosowanie zasad, wymagań i brak konsekwencji w ich realizacji.

Przemoc domowa

Pojęcie przemocy domowej jest bardzo obszerne i obejmuje wiele płaszczyzn. Jedną z definicji przemocy podaje ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej. W świetle przepisu art. 2 ust. 1 o przeciwdziałaniu przemocy domowej, przemoc domową należy rozumieć jako: „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków, finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej”.

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy rozumieć:

- małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- małoletniego,

- wobec których stosowana jest przemoc domowa⁹.

Rodzaje przemocy:

- fizyczna - naruszanie nietykalności fizycznej,
- psychiczna - naruszenie godności osobistej,
- seksualna - naruszenie intymności,
- ekonomiczna - naruszenie własności,
- zaniedbanie - naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich.

Wszystkie powyższe formy przemocy wzajemnie się uzupełniają i przenikają, a każda z nich powoduje określone szkody na zdrowiu fizycznym oraz psychicznym, wywołując cierpienie i krzywdy moralne u osób, które ich doznają. Stosowanie przemocy prowadzi w konsekwencji do niskiej samooceny, poczucia bezsilności i bezradności, ciągłego niepokoju, depresji oraz chorób związanych ze stresem. Szczególnie drastyczne skutki zauważa się u dzieci, gdyż krzywdzenie może zaburzyć ich funkcjonowanie we wszystkich dziedzinach życia. Należy pamiętać, że nie ma jednej przyczyny przemocy domowej. Do przemocy dochodzi w wyniku współwystępowania i interakcji (wzajemnego oddziaływania na siebie) różnych czynników: społecznych, kulturowych i psychologicznych. Można mówić o elementach ryzyka, które zwiększają prawdopodobieństwo pojawienia się przemocy domowej, ale nie można stwierdzić, że są jej przyczyną.

Zespół Interdyscyplinarny d/s Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Bychawa

Głównym celem Zespołu jest podnoszenie efektywności działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Głównym zadaniem Zespołu

---

⁹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Interdyscyplinarnego jest tworzenie warunków umożliwiających realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej oraz integrowanie i koordynowanie działań podmiotów. Ponadto do Zespołu należy:

- diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym;
- inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonania właściwym podmiotom;
- inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej;
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań;
- monitorowanie procedury „Niebieskie Karty”;
- przekazywanie informacji, o której mowa w art. 9e ust. 3, oraz dokumentacji, o której mowa w art. 9c ust. 5a;
- kierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową;
- składanie, na wniosek grupy diagnostyczno-pomocowej, zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia, o którym mowa w art. 66c ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2022 r. poz. 2151, 2311, 2581 i 2600 oraz z 2023 r. poz. 289 i 535).

Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego

Analizując dane przekazane przez OPS w Bychawie można zauważyć, iż na przestrzeni lat 2020-2022 zmalała liczba osób objętych pomocą grup diagnostyczno-pomocowych.

Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego w latach 2020-2022:

Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego:

- rok 2020: 4 posiedzenia,
- rok 2021: 4 posiedzenia,
- rok 2022: 4 posiedzenia.

Liczba posiedzeń grup diagnostyczno-pomocowych:

- rok 2020: 3 posiedzenia,
- rok 2021: 26 posiedzeń,
- rok 2022: 24 posiedzenia.

Liczba osób objętych pomocą grup diagnostyczno-pomocowych (ogółem):

- rok 2020: 37 osób,
- rok 2021: 31 osób,
- rok 2022: 26 osób.

Liczba kobiet objętych pomocą:

- rok 2020: 18 kobiet,
- rok 2021: 15 kobiet,
- rok 2022: 10 kobiet.

Liczba mężczyzn objętych pomocą:

- rok 2020: 1 mężczyzna,
- rok 2021: 1 mężczyzna,
- rok 2022: 0 mężczyzn.

Liczba dzieci objętych pomocą:

- rok 2020: 18 dzieci,
- rok 2021: 15 dzieci,
- rok 2022: 16 dzieci.

Na przestrzeni lat 2020-2022 zmalała liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Ponadto, w 2020 roku liczba zakończonych procedur była najwyższa na przestrzeni ostatnich badanych trzech lat.

Procedura „Niebieskie Karty” w latach 2020-2022:

Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta-A” przez pracowników socjalnych wszczynających procedurę:

- rok 2020: 1 formularz,
- rok 2021: 1 formularz,
- rok 2022: 0 formularzy.

Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta-C” przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego/grup diagnostyczno-pomocowych:

- rok 2020: 1 formularz,
- rok 2021: 1 formularz,
- rok 2022: 0 formularzy.

Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta-D” przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego/grup diagnostyczno-pomocowych:

- rok 2020: 2 formularze,
- rok 2021: 3 formularze,
- rok 2022: 0 formularzy.

Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”:

- rok 2020: 21 rodzin,
- rok 2021: 19 rodzin,
- rok 2022: 16 rodzin.

Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w danym roku:

- rok 2020: 21 rodzin,
- rok 2021: 19 rodzin,
- rok 2022: 16 rodzin.

Liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” w przypadku ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy domowej:

- rok 2020: 17 zakończonych procedur,
- rok 2021: 16 zakończonych procedur,
- rok 2022: 14 zakończonych procedur.

W 2020 roku odnotowano największą liczbę osób dotkniętych przemocą domową. Na przestrzeni lat 2020-2022 zmalała liczba osób stosujących przemoc domową pod wpływem alkoholu.

Tabela 19. Liczba zdarzeń związanych z przemocą domową

Liczba zdarzeń związanych z przemocą	2020 rok	2021 rok	2022 rok
liczba osób doznających przemocy domowej (ogółem), w tym:	37	31	26
kobiety	18	15	10
mężczyźni	1	1	0
nieletni	18	15	16
liczba osób stosujących przemoc domową (ogółem), w tym:	21	19	16
kobiety	1	0	2
mężczyźni	20	19	14
nieletni	0	0	0
liczba osób stosujących przemoc domową pod wpływem alkoholu (ogółem), w tym:	20	19	14
kobiety	1	0	0
mężczyźni	19	19	14
nieletni	0	0	0
liczba dzieci obecnych podczas interwencji	18	15	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Liczba wniosków skierowanych do Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w związku z przemocą domową, w której występuje problem uzależnienia od alkoholu:

- rok 2020: 4 wnioski,
- rok 2021: 1 wniosek,
- rok 2022: 3 wnioski.

Ponadto, w 2022 roku członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego uczestniczyli w jednym szkoleniu z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Analizując szczegółowe dane OPS w Bychawie z trzech ostatnich lat można zauważyć, iż liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy domowej w 2021 roku była najwyższa.

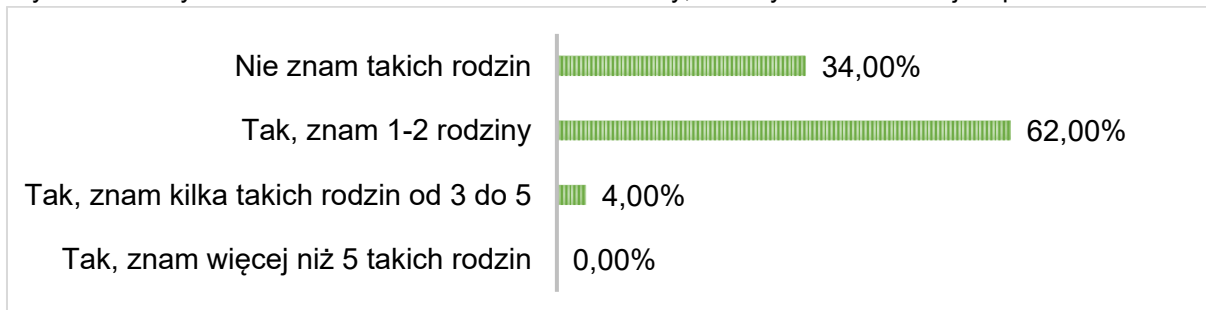
Wykres 24. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu przemocy domowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Bychawie

Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców, 62,00% zna 1-2 rodziny, w których stosowana jest przemoc, a 4,00% od 3 do 5 takich rodzin. Pozostałe 34,00% badanych przyznało, że w ogóle nie zna takich rodzin.

Wykres 25. Czy zna Pani/Pan w swoim otoczeniu rodziny, w których stosowana jest przemoc?

Respondenci zostali również zapytani czy kiedykolwiek sami doświadczyli przemocy domowej. Zdecydowana większość badanych tj. 90,00% zaprzeczyło by takie zdarzenia miały miejsce. Pozostałe 10,00% potwierdziło natomiast, że doświadczyło przemocy domowej, jednak nie podali osób, które stosowały wobec nich przemoc.

Jak wynika z pozyskanych danych, zdecydowana większość mieszkańców nie popiera stosowania kar fizycznych i surowego traktowania dzieci, gdyż 72,00% badanych wyraziło zdanie, że tego typu kary zdecydowanie nie stanowią dobrej metody wychowawczej. Kolejno 4,00% stwierdziło, że stosowanie kar cielesnych jest dopuszczalne w sytuacji kiedy inne metody zawodzą i tyle samo uznało, że rodzic może karać własne dziecko w dowolny sposób. Pozostałe 20,00% ankietowanych nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

Ostatnie pytanie w tej części dotyczyło znajomości instytucji, które świadczą pomoc dla osób dotkniętych problemem przemocy domowej na terenie gminy. Pozyskane dane wskazują, iż 38,00% ankietowanych zna instytucje pomocowe w swoim środowisku, a wśród najczęściej wymienianych znalazły się: Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Policja. Pozostałe 62,00% respondentów przyznało się do braku wiedzy w tym zakresie.

PODSUMOWANIE

Opracowanie diagnozy demograficzno-społecznej w procesie tworzenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, jest etapem koniecznym i niezbędnym. Na jej podstawie wyznacza się cele strategiczne, cele operacyjne, jak również kierunki skutecznych, długofalowych działań strategicznych, służących rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych.

Diagnoza sytuacji demograficzno-społecznej na terenie Gminy Bychawa, obejmuje lata 2018-2022. Problemy społeczne zostały przeanalizowane na podstawie danych gromadzonych przez GUS, Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie, Policję, Zespół Interdyscyplinarny, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz danych pozyskanych w wyniku ankiety dotyczącej lokalnych zagrożeń społecznych, przeprowadzonej w okresie od lipca do września 2023 roku.

Z danych przekazanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie wynika, iż na przestrzeni lat 2020-2022 zmalała ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej. Obserwowana spadająca liczba rodzin korzystających ze wsparcia z systemu pomocy społecznej, może świadczyć o poprawie sytuacji materialno-bytowej rodzin.

Przeprowadzona w oparciu o dane z OPS analiza problemów, z jakimi borykają się mieszkańcy wskazała, że w 2022 roku były to najczęściej osoby i rodziny borykające się z ubóstwem, niepełnosprawnością, bezrobociem oraz długotrwałą lub ciężką chorobą.

Na przestrzeni lat 2018-2022 zmalała ogólna liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych. Zgodnie z danymi GUS na koniec roku 2022, w Gminie Bychawa pracowało 4 497 osób w gospodarce narodowej.

Jak wynika z raportu GUS, zaistniała w marcu 2020 r. sytuacja epidemiczna wpłynęła na ograniczenie działalności podmiotów gospodarki narodowej w dotychczasowej postaci. Przejawiało się to z jednej strony likwidacją miejsc pracy, a z drugiej –

otwarcie się pracodawców na formy zatrudnienia pozwalające na zachowanie dystansu społecznego.

Zmiany, które wywołała pandemia są dalej odczuwalne po stronie pracowników, jak i pracodawców w całym kraju. Obecna sytuacja na krajowym rynku pracy dynamicznie się zmienia. Wiąże się to ze szczególną potrzebą monitorowania działań w zakresie zjawisk zachodzących na rynku pracy, a w szczególności prowadzenia analiz związanych z bezrobociem i prognozowaniem lokalnej sytuacji na rynku pracy.

Ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa i przyrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym ważne jest prowadzenie aktywnej polityki senioralnej i wykorzystanie potencjału ludzkiego i intelektualnego licznej grupy społecznej, jaką są seniorzy (kondycja zdrowotna, nabyte doświadczenie i umiejętności, mądrość życiowa) jak również potencjał dochodowy tej grupy społecznej, wynikający z otrzymywanych emerytur i rent, wykonywanej pracy zarobkowej czy też prowadzonej działalności gospodarczej. Mając na uwadze lepsze wykorzystanie potencjału seniorów należy z jednej strony dążyć do przedłużenia ich samodzielnego funkcjonowania w środowisku domowym i lokalnym, zaś z drugiej należy stwarzać im dodatkowe możliwości integrowania się i dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem z innymi. Warto wykorzystać nieocenione źródło, tzw. wiedzy pragmatycznej, czyli wiedzy budowanej na podstawie długoletnich życiowych i zawodowych doświadczeń. To także umiejętności praktyczne, przydatne innym, czy też czas, który osoby starsze mogą poświęcić na pracę w organizacji pozarządowej czy społeczności lokalnej.

Ponadto, zarówno pracownicy OPS oraz ankietowani mieszkańcy dostrzegają wiele problemów z którymi mierzą się w lokalnej społeczności seniorzy oraz osoby z niepełnosprawnościami. Wśród najczęściej wymienianych znalazły się problemy tj.: bariery architektoniczne, samotność, ubóstwo, izolacja, problemy finansowe, choroby lub inwalidztwo, bezrobocie, utrudniony dostęp do świadczeń medycznych, w tym do rehabilitacji oraz zbyt małe zainteresowanie osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami ze strony członków rodziny.

Dane z przeprowadzonej diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych wśród mieszkańców z terenu Gminy Bychawa wskazują, iż problem alkoholizmu został usytuowany najwyżej w hierarchii problemów społecznych. Jego ważność została oceniona na poziomie 4,18. Jak wynika z odpowiedzi, 50,00% badanych postrzega alkoholizm jako problem zauważalny na terenie gminy, a 22,00% uważa, iż jest to problem powszechny. Wobec powyższego, zasadne jest podejmowanie działań w celu eliminowania potencjalnych zagrożeń związanych z nadużywaniem alkoholu na terenie gminy. Kolejnymi, zauważalnymi przez mieszkańców problemami na terenie Gminy Bychawa okazały się: wzrost przestępczości, problem bezrobocia oraz problem ubóstwa.

Na terenie gminy zauważalny jest również problem przemocy. Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego, ogółem łącznie 66,00% zna rodziny, w których stosowana jest przemoc, a 10,00% osobiście doświadczyło przemocy domowej. Opinie respondentów pozyskane w trakcie ankietyzacji wskazują, że zasadne będzie podjęcie działań profilaktycznych w celu zwiększania świadomości mieszkańców na temat przemocy domowej oraz jej przeciwdziałania.

Dane pozyskane w trakcie diagnozy zagrożeń społecznych wskazują, iż problem narkomanii jest w niewielkim stopniu zauważalny, gdyż 10,00% uznało, iż jest to problem zauważalny na terenie Gminy Bychawa, a 54,00% badanych mieszkańców stwierdziło, iż są to nieliczne przypadki. Ponadto, zauważono również problemy związane z uzależnieniami behawioralnymi, w tym przede wszystkim: uzależnienie od Internetu, telefonu oraz pracy i zakupów.

Ponadto, badani mieszkańcy najlepiej ocenili ofertę edukacyjną na terenie Gminy Bychawa, natomiast najbardziej niezadowoleni są z oferty opieki zdrowotnej.

Warto zaznaczyć, iż zdecydowana większość badanych mieszkańców oceniła pozytywnie warunki życia na terenie Gminy Bychawa.

ANALIZA MOCNYCH ORAZ SŁABYCH STRON, SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest efektywną metodą pozwalającą na identyfikację słabych i silnych stron sfery społecznej Gminy Bychawa oraz szans i zagrożeń, jakie przed nią stoją.

Analiza SWOT składa się z czterech grup czynników:

- mocnych stron (z ang. strenghts) - uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony sfery społecznej i które należy wykorzystać sprzyjąc będą jej rozwojowi;
- słabych stron (z ang. weaknesses) - uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony sfery społecznej i które nie wyeliminowane stanowiąc będą barierę jej rozwoju;
- szans (z ang. opportunities) - uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, mogą sprzyjać rozwojowi sfery społecznej Gminy Bychawa;
- zagrożeń (z ang. threats) - uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności lokalnej, ale które mogą stanowić zagrożenia dla jej rozwoju.

Analiza SWOT jest użytecznym instrumentem pozwalającym na wielowymiarową ocenę aktualnego stanu sfery społecznej Gminy Bychawa oraz stanowi adekwatny punkt wyjścia do definiowania pożądanych kierunków rozwoju. W ten sposób przedmiotowa analiza ujawnia również obszary wymagające poprawy w funkcjonowaniu gminy, a także wskazuje na niezbędne działania, których podjęcie pomoże osiągnąć ustalone cele strategiczne oraz cele operacyjne.

W analizie SWOT dla Gminy Bychawa uwzględniono sześć kluczowych obszarów tj.:

- ochrona zdrowia,
- pomoc społeczna,
- rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii, uzależnień behawioralnych oraz problemu przemocy,
- rynek pracy,

- edukacja,
- problemy osób starszych oraz niepełnosprawność.

OCHRONA ZDROWIA
Mocne strony
• Relatywnie dobry dostęp do podstawowej opieki medycznej.   • Działalność niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej.   • Działalność 5 ogólnodostępnych aptek.   • Funkcjonowanie Środowiskowego Domu Samopomocy w Bychawie dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi typ AC i B.   • Prowadzenie profilaktycznych programów zdrowotnych na terenie gminy.
Słabe strony
• Niedostatecznie oceniana przez mieszkańców oferta gminy w zakresie opieki zdrowotnej.   • Długie kolejki do lekarzy.   • Ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów oraz rehabilitacji.   • Niedostateczna wiedza społeczeństwa na temat profilaktyki i promocji zdrowia.
Szanse
• Wdrażanie unijnych standardów opieki zdrowotnej.   • Podejmowanie działań mających na celu zwiększenie dostępności opieki medycznej dla mieszkańców.   • Dofinansowanie zakupu sprzętu medycznego ze środków Unii Europejskiej.   • Prowadzenie działań profilaktycznych w obszarze zdrowia.
Zagrożenia
• Postępujący proces starzenia się społeczeństwa.   • Wyjazdy lekarzy specjalistów za granicę.   • Brak zainteresowania profilaktyką i promocją zdrowia ze strony mieszkańców.   • Zapaść służby zdrowia.

POMOC SPOŁECZNA

Mocne strony

- Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej.
- Profesjonalna kadra OPS.
- Współpraca podmiotów realizujących zadania wspomagające pracę OPS.
- Zaangażowanie pracowników OPS w działalność na rzecz problematyki społecznej.
- Sprawny system udzielania świadczeń socjalnych.
- Funkcjonowanie Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny.
- Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Słabe strony

- Niewystarczająca oferta socjalna dla rodzin.
- Niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych, brak mieszkań chronionych.
- Zbyt mała aktywność społeczna osób zagrożonych wykluczeniem.
- Nowe zadania ustawowe nakładane na OPS.
- Często zmieniające się przepisy prawne, dużo dokumentacji.
- Brak specjalistów kompleksowo zajmujących się rodziną problemową.
- Bierność klientów pomocy społecznej.

Szanse

- Malejąca ogólna liczba rodzin i osób korzystających z pomocy OPS.
- Zwiększanie kompetencji osób zaangażowanych w realizację zadań w zakresie pomocy społecznej poprzez uczestnictwo w kursach, szkoleniach.
- Prowadzenie działań zapobiegających dysfunkcjom rodzin.
- Efektywna praca socjalna.

Zagrożenia

- Natłok obowiązków, co ogranicza możliwości realizowania pracy w terenie z rodzinami.
- Powiększanie się dysfunkcji rodzinnych.
- Zjawisko wyuczonej bezradności rodziny.
- Uzależnienie rodziny od pomocy społecznej.
- Zubożenie społeczeństwa.

ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH, NARKOMANII, UZALEŻNIEŃ BEHAWIORALNYCH ORAZ PROBLEMU PRZEMOCY

Mocne strony

- Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- Działalność Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego.
- Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego.
- Dostęp do stałych środków finansowych na profilaktykę.
- Zapewnienie dostępu do pomocy psychologicznej rodzinom dotkniętym problemami wszelkich uzależnień oraz problemem przemocy domowej.
- Prowadzenie działań w obszarze profilaktyki uzależnień, ze szczególnym uwzględnieniem działalności profilaktycznej wśród dzieci szkolnych i młodzieży poprzez organizację m.in. różnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci.
- Zaangażowanie placówek oświatowych w działania profilaktyczne, informacyjne i edukacyjne w obszarze uzależnień oraz przemocy wśród dzieci i młodzieży.

Słabe strony

- Wysoki odsetek znajomości osób w środowisku lokalnym nadużywających alkoholu (dane pozyskane w trakcie badania ankietowego wskazują, że 88,00% ankietowanych mieszkańców zna osoby nadużywające alkoholu).
- Występowanie zjawiska nietrzeźwości wśród kierowców (34,00% badanych mieszkańców potwierdziło takie przypadki).
- Występowanie zjawiska sprzedaży alkoholu nieletnim (30,00% badanych mieszkańców potwierdziło takie przypadki).
- Występowanie problemu narkomanii na terenie gminy.
- Zażywanie substancji psychoaktywnych typu narkotyki (12,00% badanych mieszkańców przyznało się do zażywania narkotyków).
- Występowanie problemu przemocy domowej na terenie gminy (66,00% zna rodziny, w których stosowana jest przemoc).
- Doświadczenie przemocy domowej (10,00% badanych mieszkańców przyznało, iż doświadczyło przemocy).
- Współwystępowanie problemu alkoholizmu oraz przemocy domowej.

• Występowanie problemów związanych z uzależnieniami behawioralnymi, w tym przede wszystkim uzależnienie od Internetu, telefonu, pracy i zakupów.
Szanse
• Zwiększanie kompetencji osób zaangażowanych w realizację zadań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz przeciwdziałania przemocy domowej poprzez uczestnictwo w kursach, szkoleniach.   • Wzmocniony monitoring sprzedaży alkoholu i papierosów.   • Zwiększanie świadomości rodziców, nauczycieli i sprzedawców napojów alkoholowych na temat uzależnień poprzez uczestnictwo w prelekcjach, szkoleniach, spotkaniach profilaktycznych.   • Zwiększanie świadomości wśród dzieci i młodzieży na temat zagrożeń związanych z uzależnieniami oraz zagrożeń związanych z przemocą poprzez realizację programów, warsztatów profilaktycznych w szkołach.   • Intensyfikacja działań informacyjnych w celu poszerzania wiedzy mieszkańców na temat instytucji pomocowych dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz dla osób dotkniętych problemem przemocy.
Zagrożenia
• Łatwy dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych.   • Wzrost liczby osób, w stosunku do których istnieje potrzeba podjęcia działań interdyscyplinarnych.   • Niewydolność systemu wymiaru sprawiedliwości.   • Postępujący proces cyfryzacji społeczeństwa.

RYNEK PRACY

Mocne strony

- Potencjał demograficzny - znaczna liczba osób w wieku produkcyjnym.
- Spadek bezrobocia na lokalnym rynku pracy.
- Dostępność programów aktywizujących dla osób bezrobotnych.
- Efektywna współpraca pomiędzy władzami lokalnymi a organizacjami pozarządowymi, w zakresie przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji zawodowej.
- Możliwość rozszerzenia działalności rolniczej w kierunku agroturystyki.
- Stopniowe powiększanie się średniej powierzchni gospodarstw rolnych.
- Wysoka skuteczność Gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.
- Wyznaczone tereny inwestycyjne z dostępem do sieci energetycznej i wodociągowej.

Słabe strony

- Słabo rozwinięty lokalny rynek pracy.
- Niski stopień urbanizacji Gminy.
- Niska aktywność zawodowa mieszkańców.
- Istnienie szarej strefy zatrudnienia, ukryte bezrobocie w rolnictwie.
- Niewystarczająca liczba miejsc pracy oraz miejsc pracy chronionej.
- Brak atrakcyjnych ofert pracy, niedostateczna liczba małych i średnich podmiotów gospodarki narodowej oferujących miejsca pracy.
- Zjawisko dziedziczenia bezrobocia.
- Bariery w rozwoju rolnictwa i budowania bazy surowcowej spowodowane brakiem podmiotów otoczenia rolnictwa i przetwórstwa oraz niskim poziomem innowacyjności gospodarstw.
- Słaba oferta pracy dla osób z niepełnosprawnościami.
- Niskie zarobki w stosunku do wysokości świadczeń socjalnych, co często zniechęca do podejmowania zatrudnienia.
- Ograniczony dostęp do usług transportowych oraz niewystarczająco rozwinięta infrastruktura noclegowa i gastronomiczna mająca wpływ na ograniczenie rozwoju produktu turystycznego.

Szanse

- Możliwość ograniczania bezrobocia dzięki środkom finansowym z funduszy zewnętrznych (m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej).
- Upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego i szkoleniach.
- Rozwój nowych przedsiębiorstw na terenie gminy.
- Bliskość dużego ośrodka miejskiego – Lublina – dająca szansę na przyciągnięcie nowych mieszkańców i turystów.
- Poprawa dostępności komunikacyjnej poprzez budowę nowych dróg i poprawę nawierzchni już istniejących.
- Wzrost opłacalności działań z zakresu odnawialnych źródeł energii ze względu na rosnące koszty energii elektrycznej.

Zagrożenia

- Ogólnopolski (europejski) kryzys gospodarczy - wysoka inflacja, dynamicznie wzrastające ceny.
- Zmniejszająca się dostępność kredytów jako zewnętrznego źródła finansowania różnego rodzaju przedsięwzięć inwestycyjnych.
- Spadek chęci do działania oraz zmian, w przypadku osób długotrwale bezrobotnych.
- Wysokie koszty pracodawców, a co za tym idzie wzrost osób bezrobotnych.
- Utrzymujący się trend wzrostu zużycia energii.
- Niska opłacalność produkcji rolniczej i konkurencja dla lokalnych rolników ze strony zagranicznych producentów żywności.

EDUKACJA

Mocne strony

- Zwarta i równomiernie rozłożona sieć placówek przedszkolnych i szkolnych.
- Dobrze oceniana przez mieszkańców oferta przedszkolna na terenie gminy.
- Odpowiedni poziom wsparcia psychologicznego dla uczniów.
- Dożywianie dzieci oraz dowóz do szkół.
- Szeroka działalność Bychawskiego Centrum Kultury oraz Biblioteki Miejskiej.

Słabe strony

- Brak publicznego żłobka.
- Niedostatecznie oceniana opieka nad dziećmi do lat 3 (żłobki) przez mieszkańców.
- Ograniczona oferta zajęć dodatkowych w szkole.
- Brak poradni rodzinnych na terenie gminy.
- Niewystarczająca liczba propozycji spędzania czasu wolnego.

Szanse

- Prowadzenie działań mających na celu podnoszenie poziomu nauczania (szkolenia kadry pedagogicznej, doposażenie placówek oświatowych w pomoce dydaktyczne i edukacyjne).
- Dostosowywanie do potrzeb i oczekiwań dzieci oraz młodzieży oferty spędzania czasu wolnego.

Zagrożenia

- Niż demograficzny wpływający na zmniejszającą się liczbę uczniów w placówkach.
- Zagrożenie likwidacją szkół wiejskich.
- Spadek poziomu nauczania (m.in. spowodowany kolejną koniecznością wprowadzenia nauki zdalnej).
- Brak perspektyw kształcenia adekwatnego do późniejszych możliwości zatrudnienia.
- Niechęć do kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły średniej.
- Brak kompleksowej oferty kulturalnej oraz innych sposobów i form spędzania czasu wolnego dzieci i dorosłych.

PROBLEMY OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Mocne strony

- Zaangażowanie pracowników OPS w pomoc osobom starszym oraz osobom z niepełnosprawnościami.
- Dostrzeganie problemów osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w środowisku lokalnym.
- Dostępność świadczeń w ramach pomocy społecznej związanych z niepełnosprawnością i długotrwałą chorobą (m.in. zasiłek okresowy, usługi opiekuńcze, zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne).
- Funkcjonowanie Gminnej Rady Seniorów oraz Bychawskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.
- Działalność bychawskiej filii Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, kół gospodyń wiejskich, Bychawskiego Towarzystwa Regionalnego oraz grup parafialnych zrzeszających seniorów.
- Przystąpienie do programów: „Korpus Wsparcia Seniora”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz „Opieka wytchnieniowa”.
- Dobrze oceniane przez badanych mieszkańców działania samorządu terytorialnego na rzecz seniorów oraz osób z niepełnosprawnością.
- Dostępność programów aktywizacji zawodowej i społecznej dla osób z niepełnosprawnościami.

Słabe strony

- Brak dostosowanej infrastruktury i przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością – występowanie barier przestrzennych.
- Wykluczenie społeczne, samotność oraz izolacja.
- Niska aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, brak miejsc pracy.
- Ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów, usług rehabilitacyjnych.
- Utrzymujące się niekorzystne trendy demograficzne, skutkujące starzeniem się społeczeństwa.
- Niewystarczające działania w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych i samotnych oraz rodzin o niskim statusie materialnym.

• Brak kompleksowego wsparcia społecznego obejmującego wsparcie emocjonalne, informacyjne, instrumentalne i rzeczowe dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.   • Niewystarczająca liczba form integracji i aktywizacji osób starszych.
Szanse
• Likwidowanie barier architektonicznych.   • Zwiększenie dostępu do usług rehabilitacyjnych oraz opiekuńczych.   • Realizacja programów aktywizacji zawodowej dla osób z niepełnosprawnościami.   • Realizacja projektów, spotkań integracyjnych, angażujących osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami w życie społeczne.   • Monitorowanie sytuacji i potrzeb osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.   • Wzrost świadomości społeczeństwa na temat sytuacji i potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
Zagrożenia
• Pogarszanie się stanu zdrowia Polaków i postępujący proces starzenia się społeczeństwa.   • Niskie świadczenia pieniężne związane z niepełnosprawnością.   • Niski poziom kwalifikacji osób z niepełnosprawnościami.   • Izolacja i brak akceptacji osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w środowisku lokalnym.   • Wpływ pandemii COVID-19 również na inne dziedziny życia na terenie Gminy, w tym na relacje międzyludzkie.

W trakcie badania ankietowego mieszkańcy z terenu Gminy Bychawa wskazali obszary, w ramach których podejmowane działania lub oferowane przez samorząd terytorialny wsparcie są ich zdaniem najbardziej niezadowolające. Respondenci mieli możliwość wskazania kilku obszarów stąd suma odpowiedzi jest wyższa niż 100,00%.

Najwyższy odsetek badanych wyraził niezadowolenie z działań Gminy Bychawa w zakresie ochrony zdrowia (44,00%) oraz zapewnienia odpowiedniego poziomu edukacji dzieci i młodzieży i ograniczenia bezrobocia (26,00%). Stosunkowo nisko zostały również ocenione działania ukierunkowane na zapewnienie opieki w żłobkach

(20,00%), wsparcie osób starszych (16,00%) oraz na przeciwdziałanie alkoholizmowi (14,00%).

Tabela 20. W jakich Pani/Pana zdaniem obszarach działania podejmowane na terenie gminy bądź oferowane wsparcie są najbardziej niezadowolające?

44,00%	ochrona zdrowia
26,00%	zapewnienie odpowiedniego poziomu edukacji dzieci i młodzieży ograniczenie bezrobocia
20,00%	zapewnienie opieki w żłobkach
16,00%	wsparcie osób starszych
14,00%	przeciwdziałanie alkoholizmowi
8,00%	pomoc osobom z niepełnosprawnościami
6,00%	przeciwdziałanie narkomanii
4,00%	przeciwdziałanie ubóstwu
2,00%	zapewnienie opieki przedszkolnej zapobieganie bezdomności

WIZJA I MISJA ROZWOJU POLITYKI SPOŁECZNEJ

Określenie wizji w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w obszarze zintegrowanej polityki społecznej, jest elementem pożądanym, pozwalającym na przedstawienie wizerunku samorządu terytorialnego w perspektywie najbliższych lat.

Jest to istotne dla podmiotów zaangażowanych w realizację działań, zmierzających do poprawy jakości życia mieszkańców społeczności lokalnej i rozwiązywania problemów jednostkowych i społecznych. Sprzyja budowaniu relacji, kapitału społecznego i stanowi ważny element polityki społecznej.

Wizja rozwiązywania problemów społecznych dla Gminy Bychawa została opracowana w oparciu o analizę sytuacji społecznej oraz identyfikację obszarów strategicznych.

Gmina Bychawa w oparciu o posiadane zasoby dąży do zaspokojenia potrzeb mieszkańców oraz rozwiązywania problemów społecznych poprzez właściwe działania administracji samorządowej, organizacji pozarządowych oraz mieszkańców. Wspierając lokalne inicjatywy dąży do integracji oraz aktywizacji społeczności lokalnej.

Z kolei rolą misji w obszarze zintegrowanej lokalnej polityki społecznej, jest określenie zamierzeń i aspiracji samorządu lokalnego. Wskazanie kierunków działań, jakie będą podejmowane w przyszłości.

Drogą do budowania wysokiej jakości życia mieszkańców Gminy Bychawa jest partnerska współpraca wszystkich podmiotów polityki społecznej, solidarność i otwartość na człowieka oraz rodzinę, ciągłe doskonalenie i dostosowywanie oferty wsparcia do zdiagnozowanych potrzeb oraz zmian struktury społecznej.

Wypełnienie przyjętej misji jest uwarunkowane realizacją przedstawionych celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań.

CELE STRATEGICZNE ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ

Proces dążenia do realizacji określonych powyżej wizji i misji, wymaga zdefiniowania celów strategicznych projektowanych zmian, celów operacyjnych oraz kierunków niezbędnych działań koniecznych do rozwiązywania najważniejszych zdiagnozowanych problemów społeczności lokalnej. Poniżej zostały one przedstawione w formie tabelarycznej. Do każdego celu operacyjnego wskazano kierunki działań zmierzające do jego realizacji, podmioty realizujące cel, listę wskaźników do monitorowania oraz prognozy zmian wynikające z ich realizacji.

Wskaźniki są narzędziem niezbędnym do weryfikacji efektywności i celowości realizacji poszczególnych działań strategicznych w ramach realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Pozwalają zmierzyć postęp w realizacji celów poszczególnych działań oraz stwierdzić czy działania podejmowane są skuteczne i czy przynoszą planowane efekty. Właściwe oszacowanie wartości wskaźników, a w szczególności wskaźników rezultatu jest zadaniem skomplikowanym. Trudno jest bowiem przewidzieć na etapie przygotowywania dokumentu, jaka będzie sytuacja za kilka lat. Ponadto, realizator nie zawsze ma wpływ na stopień osiągnięcia wskaźnika. Dla wskaźników na wartość początkową wybrano 2022 rok, natomiast na wartość docelową 2030 rok.

CEL STRATEGICZNY 1 - Wsparcie rodziny

1.1 Pomoc rodzinom niewydolnym wychowawczo oraz opieka nad dzieckiem

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 1.1.1 Promowanie prawidłowego modelu rodziny;
- 1.1.2 Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze pomocy asystenta rodziny;
- 1.1.3 Praca socjalna w rodzinach wychowujących dzieci;
- 1.1.4 Udzielanie wsparcia rodzinom będącym w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych;
- 1.1.5 Upowszechnianie i rozwój idei rodzicielstwa zastępczego jako formy wsparcia dzieci i młodzieży zagrożonej sieroctwem.

1.2 Pomoc rodzinom będącym w trudnej sytuacji materialnej z powodu wielodzietności lub samotnego rodzicielstwa

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 1.2.1 Zapewnienie osobom samotnie wychowującym dziecko/dzieci szerszego dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego oraz prawnego);
- 1.2.2 Organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, w tym dla dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych/niepełnych.

1.3 Zapewnianie dzieciom oraz młodzieży właściwego dostępu do kształcenia i wszechstronnego rozwoju

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 1.3.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży;
- 1.3.2 Podnoszenie jakości i warunków kształcenia w placówkach oświatowych, m.in. poprzez doskonalenie kadry nauczycielskiej, modernizację placówek i ich wyposażenie w niezbędny sprzęt (w tym komputerowy) oraz programy edukacyjne;
- 1.3.3 Zapewnienie pomocy specjalistycznej, wsparcia psychologicznego dla dzieci i młodzieży;
- 1.3.4 Zapewnienie alternatywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.

1.4 Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia oraz zdrowego stylu życia

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 1.4.1 Promowanie zdrowia i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej;
- 1.4.2 Zapewnianie mieszkańcom dostępu do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej oraz zwiększenie dostępności usług specjalistycznych;
- 1.4.3 Zwiększanie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego poprzez kampanie profilaktyczne.

OKRES REALIZACJI DZIAŁAŃ:

Działania ciągle realizowane w okresie obowiązywania Strategii 2024-2030

PODMIOTY REALIZUJĄCE:

Urząd Miejski w Bychawie, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny, placówki oświatowe, placówki kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, ośrodki zdrowia, psychologowie i terapeuci.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA:

Budżet samorządowy, fundusze krajowe, dotacje z budżetu państwa, fundusze zewnętrzne (m.in. Unii Europejskiej), inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

PROPONOWANE WSKAŹNIKI MONITOROWANIA DZIAŁAŃ:

- Liczba rodzin korzystających ze świadczeń OPS;
- Liczba beneficjentów pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej;
- Liczba rodzin korzystających z pomocy asystenta rodziny;
- Liczba rodzin wychowujących dzieci objętych pracą socjalną;
- Liczba rodzin, które zostały objęte wsparciem z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych;
- Liczba dzieci z terenu gminy przebywających w rodzinach zastępczych;
- Liczba rodzin wielodzietnych i niepełnych, którym OPS udzielił pomocy finansowej;
- Liczba rodzin wielodzietnych, korzystających z ogólnopolskiej KDR;
- Liczba osób samotnie wychowujących dziecko/dzieci korzystających z poradnictwa;
- Liczba inicjatyw z zakresu organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, w tym dla dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych;
- Liczba nauczycieli podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe;
- Liczba inwestycji na rzecz szkół;
- Liczba dzieci i młodzieży, korzystających w szkołach ze wsparcia psychologicznego;
- Liczba dzieci i młodzieży korzystających z zajęć pozalekcyjnych w szkołach;
- Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych;
- Liczba placówek służby zdrowia na terenie gminy;
- Liczba przeprowadzonych kampanii społecznych na temat zdrowia psychicznego.

PROGNOZOWANE ZMIANY:

- Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich;
- Zmniejszenie się liczby rodzin dotkniętych problemami opiekuńczo-wychowawczymi;
- Zwiększenie szans edukacyjnych (zarówno uczniów uzdolnionych, jak i tych mających problemy w nauce);
- Zwiększenie efektywności wsparcia dla osób samotnie wychowujących dzieci;
- Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej, uzależnień oraz zdrowego stylu życia.

Wskaźnik	Źródło danych	Wartość początkowa	Wartość docelowa
		2022 rok	2030 rok
Liczba rodzin korzystających ze świadczeń OPS	OPS	172 rodziny	spadek
Liczba beneficjentów pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej	OPS	17 rodzin	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba rodzin korzystających z pomocy asystenta rodziny	OPS	11 rodzin	spadek
Liczba rodzin wychowujących dzieci objętych pracą socjalną	OPS	58 rodzin	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba rodzin, które zostały objęte wsparciem z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych	OPS	207 rodzin	utrzymanie na zbliżonym poziomie

Liczba dzieci z terenu gminy przebywających w rodzinach zastępczych	OPS	7 dzieci	spadek
Liczba rodzin wielodzietnych i niepełnych, którym OPS udzielił pomocy finansowej	OPS	38 rodzin	spadek
Liczba rodzin wielodzietnych, korzystających z ogólnopolskiej KDR	UM	369 rodzin	wzrost
Liczba osób samotnie wychowujących dziecko/dzieci korzystających z poradnictwa	OPS	22 osoby	spadek
Liczba inicjatyw z zakresu organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, w tym dla dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych	UM, OPS	4 inicjatywy	min. 4 inicjatywy na rok w okresie trwania Strategii
Liczba nauczycieli podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe	placówki oświatowe	123 nauczycieli	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba inwestycji na rzecz szkół	UM, placówki oświatowe	1 inwestycja	min. 3 inwestycje w okresie trwania Strategii
Liczba dzieci i młodzieży, korzystających w szkołach ze wsparcia psychologicznego	placówki oświatowe	700 osób	spadek
Liczba dzieci i młodzieży korzystających z zajęć pozalekcyjnych	placówki oświatowe	500 osób	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych	OPS, ośrodki zdrowia	9 programów	wzrost

Liczba placówek służby zdrowia na terenie gminy	UM, OPS	4 placówki	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjnych na temat zdrowia psychicznego	UM, OPS, ośrodki zdrowia	1 kampania	1 kampania na 3 lata w okresie trwania Strategii

CEL STRATEGICZNY 2 - Przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu, bezdomności oraz wykluczeniu społecznemu

2.1 Wsparcie dla osób i rodzin ubogich oraz zapewnienie im bezpieczeństwa socjalnego

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 2.1.1 Monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców;
- 2.1.2 Udzielanie wsparcia osobom będącym w trudnej sytuacji materialnej poprzez udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej OPS;
- 2.1.3 Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób ubogich;
- 2.1.4 Zaspokajanie podstawowych potrzeb dzieci pochodzących z rodzin ubogich poprzez organizowanie dożywiania w szkołach;
- 2.1.5 Udzielanie uczniom z rodzin dotkniętych problemem ubóstwa pomocy w formie stypendiów i zasiłków szkolnych;
- 2.1.6 Pomoc rodzinom dotkniętych problemem ubóstwa oraz związaną z tym bezradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego, poprzez udzielanie zasiłków celowych i rzeczowych.

2.2 Wsparcie dla osób bezrobotnych

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 2.2.1 Monitorowanie skali zjawiska bezrobocia;
- 2.2.2 Szczególne wsparcie na rynku pracy osób: z niepełnosprawnościami, młodych, dopiero wkraczających na rynek pracy oraz długotrwale bezrobotnych;
- 2.2.3 Objęcie pomocą OPS rodzin dotkniętych problemem bezrobocia;
- 2.2.4 Budowanie sieci współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia;
- 2.2.5 Organizacja opieki nad dziećmi do lat 3, umożliwiająca szczególnie osobom samotnie wychowującym dzieci podjęcie zatrudnienia;
- 2.2.6 Prowadzenie działalności informacyjnej w zakresie dostępnych form wsparcia i aktywizacji osób bezrobotnych;
- 2.2.7 Organizowanie szkoleń, warsztatów oraz kursów mających na celu zwiększenie kwalifikacji osób bezrobotnych/nieaktywnych zawodowo;

2.2.8 Zatrudnianie bezrobotnych w ramach aktywnych form, przeciwdziałania bezrobociu.

2.3 Wsparcie dla osób bezdomnych

KIERUNKI DZIAŁANIA:

2.3.1 Wsparcie materialne osób bezdomnych;

2.3.2 Zapewnienie miejsc noclegowych dla osób bezdomnych.

OKRES REALIZACJI DZIAŁAŃ:

Działania ciągłe realizowane w okresie obowiązywania Strategii 2024-2030

PODMIOTY REALIZUJĄCE:

Urząd Miejski w Bychawie, Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA:

Budżet samorządowy, fundusze krajowe, dotacje z budżetu państwa, fundusze zewnętrzne (m.in. Unii Europejskiej), inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

PROPONOWANE WSKAŹNIKI MONITOROWANIA DZIAŁAŃ:

- Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu ubóstwa;
- Liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem;
- Liczba organizacji z terenu gminy działających na rzecz osób ubogich;
- Liczba dzieci korzystających z darmowych posiłków w szkole;
- Liczba uczniów, którym została udzielona pomoc w formie stypendiów i zasiłków szkolnych;
- Liczba osób, które otrzymały pomoc w formie zasiłków celowych i rzeczowych;
- Liczba osób bezrobotnych;
- Liczba osób długotrwale bezrobotnych;
- Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezrobocia;
- Liczba inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia;
- Liczba placówek sprawujących opiekę nad dziećmi do 3 lat;

- Liczba podjętych działań informacyjnych w zakresie dostępnych form wsparcia i aktywizacji osób bezrobotnych;
- Liczba szkoleń oraz warsztatów aktywizujących dla osób bezrobotnych;
- Liczba zorganizowanych szkoleń, warsztatów oraz kursów mających na celu zwiększenie kwalifikacji osób bezrobotnych/nieaktywnych zawodowo;
- Liczba zatrudnionych osób bezrobotnych w ramach aktywnych form, przeciwdziałania bezrobociu (roboty publiczne, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne, staże, przygotowanie zawodowe itp.);
- Liczba beneficjentów pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezdomności;
- Liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie.

PROGNOZOWANE ZMIANY:

- Zwiększenie skuteczności wsparcia dla osób dotkniętych problemem ubóstwa;
- Zmniejszenie się liczby rodzin dotkniętych problemami ubóstwa;
- Zwiększenie się skuteczności wsparcia dla osób bezrobotnych;
- Zmniejszanie się bezrobocia poprzez wyrównywanie szans na rynku pracy czy stwarzanie możliwości nowych miejsc pracy;
- Zwiększanie się szans na rynku pracy poprzez podniesienie wiedzy i kwalifikacji w ramach kursów, szkoleń;
- Zwiększenie skuteczności wsparcia dla osób dotkniętych bezdomnością.

Wskaźnik	Źródło danych	Wartość początkowa	Wartość docelowa
		2022 rok	2030 rok
Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu ubóstwa	OPS	147 rodzin	np. utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem	OPS	97 dzieci	utrzymanie na zbliżonym poziomie

Liczba organizacji z terenu gminy działających na rzecz osób ubogich	UM	1 organizacja	wzrost
Liczba dzieci korzystających z darmowych posiłków w szkole	OPS	86 dzieci	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba uczniów, którym została udzielona pomoc w formie stypendiów i zasiłków szkolnych	OPS	67 dzieci (w okresie styczeń-czerwiec 2022) 53 dzieci (w okresie wrzesień-grudzień 2022)	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba rodzin, które otrzymały pomoc w formie zasiłków celowych i rzeczowych	OPS	88 rodzin	spadek
Liczba osób bezrobotnych	GUS	252 osoby	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba osób długotrwale bezrobotnych	GUS	120 osób	spadek
Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezrobocia	OPS	77 rodzin	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia	UM, PUP	6 inicjatyw	wzrost
Liczba placówek sprawujących opiekę nad dziećmi do 3 lat	UM	0 placówek	wzrost
Liczba podjętych działań informacyjnych w zakresie dostępnych	OPS, PUP	6 działań	utrzymanie na zbliżonym poziomie

form wsparcia i aktywizacji osób bezrobotnych			
Liczba zorganizowanych szkoleń, warsztatów oraz kursów mających na celu zwiększenie kwalifikacji osób bezrobotnych/ nieaktywnych zawodowo	PUP	5 szkoleń 23 osoby	uzależnione od środków finansowych, którymi dysponować będzie PUP
Liczba zatrudnionych osób bezrobotnych w ramach aktywnych form, przeciwdziałania bezrobociu (roboty publiczne, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne, staże, przygotowanie zawodowe itp.).	PUP	66 osób	uzależnione od środków finansowych, którymi dysponować będzie PUP
Liczba beneficjentów pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu bezdomności	OPS	0 osób	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie i udzielono pomocy finansowej	OPS	0 osób	utrzymanie na zbliżonym poziomie

CEL STRATEGICZNY 3 - Przeciwdziałanie wszelkim uzależnieniom oraz przemocy domowej

3.1 Wsparcie dla osób i rodzin z problemami uzależnień

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 3.1.1 Realizowanie okresowej diagnozy problemów społecznych mającej na celu monitorowanie skali problemu wszelkich uzależnień;
- 3.1.2 Promowanie profilaktycznej działalności (informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej) obejmującej tematykę rozwiązywania problemów wszelkich uzależnień, w tym alkoholizm, narkomania oraz uzależnienia behawioralne;
- 3.1.3 Zapewnienie wsparcia psychologicznego oraz prawnego osobom uzależnionym oraz osobom współuzależnionym;
- 3.1.4 Motywowanie osób uzależnionych do podjęcia leczenia (GKRPA);
- 3.1.5 Zapewnienie dostępu do pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych;
- 3.1.6 Współpraca z organizacjami pozarządowymi, które działają na rzecz osób dotkniętych problemami uzależnień oraz problemem przemocy;
- 3.1.7 Zwiększenie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania problemom uzależnień;
- 3.1.8 Prowadzenie i udział w kampaniach edukacyjnych poświęconych tematyce uzależnień, promocji trzeźwości oraz zdrowego trybu życia;
- 3.1.9 Realizowanie programów profilaktyczno-edukacyjnych, pogadanek w szkołach.

3.2 Wsparcie dla rodzin, w których występuje problem przemocy domowej

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 3.2.1 Realizowanie okresowej diagnozy problemów społecznych mającej na celu monitorowanie skali problemu przemocy domowej;
- 3.2.2 Monitorowanie, reagowanie oraz eliminowanie zagrożeń bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego na terenie gminy;
- 3.2.3 Zagwarantowanie ochrony oraz udzielenia pomocy osobom, które doświadczają przemocy domowej (m.in. pomoc materialna, prawna, psychologiczna, opieka lekarska);
- 3.2.4 Wsparcie dla dzieci z rodzin, w których obecny jest problem przemocy domowej;

- 3.2.5 Promowanie profilaktycznej działalności (informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej) obejmującej tematykę rozwiązywania problemów związanych z przemocą domową;
- 3.2.6 Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób stosujących przemoc;
- 3.2.7 Prowadzenie i udział w kampaniach edukacyjnych poświęconych tematyce przemocy domowej;
- 3.2.8 Zwiększanie kompetencji pracowników służb zajmujących się realizacją zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

OKRES REALIZACJI DZIAŁAŃ:

Działania ciągłe realizowane w okresie obowiązywania Strategii 2024-2030

PODMIOTY REALIZUJĄCE:

Urząd Miejski w Bychawie, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny, Komisariat Policji, placówki oświatowe, psychologowie, terapeuci, ośrodki zdrowia.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA:

Budżet samorządowy, fundusze krajowe, dotacje z budżetu państwa, fundusze zewnętrzne (m.in. Unii Europejskiej), inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

PROPONOWANE WSKAŹNIKI MONITOROWANIA DZIAŁAŃ:

- Liczba opracowanych diagnoz lokalnych zagrożeń społecznych, w tym wszelkie uzależnienia;
- Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu wszelkich uzależnień;
- Liczba zakupionych materiałów informacyjnych z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki alkoholowej/narkotykowej oraz uzależnień behawioralnych;
- Liczba rodzin korzystających z pomocy w Punkcie Konsultacyjno-Informacyjnym;
- Liczba przeprowadzonych rozmów motywujących;
- Liczba wniosków o leczenie odwykowe;
- Liczba organizacji pozarządowych z terenu gminy, które działają na rzecz osób dotkniętych problemami uzależnień oraz problemem przemocy;

- Liczba szkoleń dla osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania problemom uzależnień;
- Liczba kampanii edukacyjnych poświęconych tematyce uzależnień, promocji trzeźwości i zdrowego trybu życia;
- Liczba programów profilaktyczno-edukacyjnych w szkołach dotyczących wszelkich uzależnień oraz problemu przemocy;
- Liczba opracowanych diagnoz dotyczących problemu przemocy domowej;
- Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem finansowym z powodu występowania przemocy domowej;
- Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w danym roku;
- Liczba dzieci doświadczających przemocy domowej;
- Liczba zakupionych materiałów informacyjnych z zakresu przemocy domowej;
- Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową;
- Liczba kampanii edukacyjnych poświęconych tematyce przemocy domowej;
- Liczba szkoleń dla osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

PROGNOZOWANE ZMIANY:

- Zwiększenie skuteczności wsparcia dla osób dotkniętych problemem uzależnień oraz współuzależnionych;
- Zwiększanie świadomości mieszkańców na temat skali problemów, które niosą za sobą uzależnienia;
- Zmniejszenie się liczby osób uzależnionych;
- Zwiększenie skuteczności wsparcia dla osób dotkniętych przemocą domową;
- Zmniejszenie się liczby osób/rodzin dotkniętych problemem przemocy domowej;
- Wzrost świadomości mieszkańców na temat problemu przemocy domowej.

Wskaźnik	Źródło danych	Wartość początkowa	Wartość docelowa
		2022 rok	2030 rok
Liczba opracowanych diagnoz lokalnych zagrożeń społecznych, w tym wszelkie uzależnienia	OPS	0 raportów	1 raport w okresie trwania Strategii w 2027 roku
Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu wszelkich uzależnień	OPS	7 rodzin	spadek
Liczba zakupionych materiałów informacyjnych z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki alkoholowej/narkotykowej oraz uzależnień behawioralnych	OPS, GKRPA	1 pakiet	1 pakiet na rok w okresie trwania Strategii
Liczba rodzin korzystających z pomocy w Punkcie Konsultacyjno-Informacyjnym	GKRPA	60 rodzin	wzrost
Liczba przeprowadzonych rozmów motywujących	GKRPA	26 osób 104 rozmów	wzrost
Liczba wniosków o leczenie odwykowe	GKRPA	10 wniosków	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba organizacji pozarządowych z terenu gminy, które działają na rzecz osób dotkniętych problemami uzależnień	UM	4 organizacje	wzrost

Liczba szkoleń dla osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania problemom uzależnień	GKRPA, OPS	3 szkolenia	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba kampanii edukacyjnych poświęconych tematyce uzależnień, promocji trzeźwości i zdrowego trybu życia	GKRPA, OPS, placówki oświatowe	1 kampania	min. 1 kampania na 4 lata w okresie trwania Strategii
Liczba programów profilaktyczno-edukacyjnych w szkołach dotyczących wszelkich uzależnień oraz problemu przemocy	GKRPA, OPS, placówki oświatowe	5 programów	min. 2 programy na rok w okresie trwania Strategii
Liczba opracowanych diagnoz dotyczących problemu przemocy domowej	OPS, GKRPA	0 raportów	1 raport w okresie trwania Strategii
Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem finansowym z powodu występowania przemocy domowej	OPS	1 rodzina	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w danym roku	OPS, ZI, Policja	16 rodzin	spadek
Liczba dzieci doznających przemocy domowej	OPS, ZI	16 dzieci	spadek
Liczba zakupionych materiałów informacyjnych z zakresu przemocy domowej	OPS	1 pakiet	1 pakiet na rok w okresie trwania Strategii

Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową	OPS, ZI	0 osób	wzrost
Liczba kampanii edukacyjnych poświęconych tematyce przemocy domowej	OPS, ZI, placówki oświatowe	1 kampania	min. 1 kampania na 4 lata w okresie trwania Strategii
Liczba szkoleń dla osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	OPS, ZI, GKRPA, placówki oświatowe, ośrodki zdrowia	1 szkolenie	utrzymanie na zbliżonym poziomie

CEL STRATEGICZNY 4 - Wsparcie osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami

4.1 Likwidacja barier architektonicznych i społecznych

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 4.1.1 Monitorowanie sytuacji osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami, diagnoza potrzeb;
- 4.1.2 Udzielanie wsparcia finansowego oraz rzeczowego osobom starszym oraz osobom z niepełnosprawnościami przez OPS;
- 4.1.3 Świadczenie usług opiekuńczych dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami z terenu gminy;
- 4.1.4 Budowanie świadomości społecznej na temat potencjału i potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych;
- 4.1.5 Podejmowanie działań mających na celu likwidację barier architektonicznych i komunikacyjnych;
- 4.1.6 Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, które działają na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami;
- 4.1.7 Organizacja dowozu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży do szkół;
- 4.1.8 Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami;
- 4.1.9 Popularyzowanie i organizowanie wolontariatu na rzecz osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami wymagających wsparcia.

4.2 Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami

KIERUNKI DZIAŁANIA:

- 4.2.1 Zapewnienie możliwości udziału osób z niepełnosprawnościami w kursach/szkoleniach, których celem jest zwiększanie kwalifikacji w celu podjęcia pracy;
- 4.2.2 Realizacja projektów, które przewidują wsparcie na rynku pracy osób z niepełnosprawnościami (m.in. z PFRON).

OKRES REALIZACJI DZIAŁAŃ:

Działania ciągle realizowane w okresie obowiązywania Strategii 2024-2030

PODMIOTY REALIZUJĄCE:

Urząd Miejski w Bychawie, Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy, placówki kulturalne, placówki oświatowe, ośrodki zdrowia.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA:

Budżet samorządowy, fundusze krajowe, dotacje z budżetu państwa, fundusze zewnętrzne (m.in. Unii Europejskiej), inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

PROPONOWANE WSKAŹNIKI MONITOROWANIA DZIAŁAŃ:

- Liczba diagnoz potrzeb seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami na terenie gminy;
- Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu niepełnosprawności;
- Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu długotrwałej choroby;
- Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi;
- Liczba kampanii społecznych mających na celu budowanie świadomości społecznej na temat potencjału i potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych;
- Liczba inwestycji mających na celu likwidację barier architektonicznych oraz komunikacyjnych;
- Liczba organizacji pozarządowych z terenu gminy działających na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami;
- Liczba niepełnosprawnych dzieci i młodzieży objętych pomocą w zakresie dowozu do szkół;
- Liczba działań polegających na organizacji aktywnych form spędzania czasu wolnego dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami;
- Liczba wolontariuszy;
- Liczba osób z niepełnosprawnościami uczestniczących w szkoleniach, kursach zawodowych, stażach.

PROGNOZOWANE ZMIANY:

- Zwiększenie skuteczności wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- Wzrost świadomości mieszkańców na temat sytuacji oraz potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami;
- Wzrost aktywności osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy i w życiu społecznym.

Wskaźnik	Źródło danych	Wartość początkowa	Wartość docelowa
		2022 rok	2030 rok
Liczba diagnoz potrzeb seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami na terenie gminy	OPS	0 diagnoz	1 w okresie trwania Strategii w 2027 roku
Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu niepełnosprawności	OPS	87 rodzin	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu długotrwałej choroby	OPS	60 rodzin	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	OPS	23 osoby	wzrost
Liczba kampanii społecznych mających na celu budowanie świadomości społecznej na temat potencjału i potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych	UM, OPS, placówki oświatowe, placówki kulturalne	0 kampanii	min. 1 kampania w okresie trwania Strategii

Liczba inwestycji mających na celu likwidację barier architektonicznych oraz komunikacyjnych	UM, OPS	0 inwestycji	min. 1 w okresie trwania Strategii
Liczba organizacji pozarządowych z terenu gminy działających na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami	UM	3 organizacje	wzrost
Liczba niepełnosprawnych dzieci i młodzieży objętych pomocą w zakresie dowozu do szkół	UM, OPS, placówki oświatowe	13 dzieci	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba działań polegających na organizacji aktywnych form spędzania czasu wolnego dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami	UM, OPS, placówki kulturalne	10 działań	wzrost
Liczba wolontariuszy	OPS	20 osób	utrzymanie na zbliżonym poziomie
Liczba osób z niepełnosprawnościami uczestniczących w szkoleniach, kursach zawodowych, stażach	PUP	10 osób	uzależnione od środków finansowych, którymi dysponować będzie PUP

ZAKŁADANE REZULTATY REALIZACJI STRATEGII

Zakłada się, że realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa przyczyni się do:

- stałej i pełnej diagnozy problemów społecznych i oceny stopnia zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb wraz z ich stałym monitoringiem;
- wzrostu efektywności działań w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;
- wzrostu jakości życia lokalnej społeczności oraz atrakcyjności gminy jako przyjaznej dla rodzin z dziećmi, seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami;
- zwiększenia udziału społeczności lokalnej i organizacji pozarządowych w tworzeniu lokalnych rozwiązań poprawiających jakość życia;
- poprawy dostępu do informacji o oferowanych usługach społecznych, w tym o charakterze specjalistycznym, skierowanych do różnych grup adresatów;
- poprawy dostępności i wzrostu jakości usług kulturalnych;
- podniesienia jakości kształcenia i wsparcia w placówkach oświatowych;
- budowania kapitału ludzkiego opartego na wiedzy oraz świadomego i aktywnego społeczeństwa;
- wzmocnienia funkcji integracyjnych i społecznych mieszkańców;
- zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej;
- uwrażliwienia społeczności lokalnej na problem ubóstwa;
- podniesienia kompetencji zawodowych osób bezrobotnych i zwiększenia ich szans na podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku pracy;
- poszerzenia wiedzy mieszkańców w zakresie profilaktyki uzależnień;
- zmniejszenia skali przemocy domowej;
- poszerzenia wiedzy mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia.

ANALIZA RYZYKA

Ryzyko w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, definiujemy, jako możliwość zaistnienia zdarzenia, które będzie miało negatywny wpływ na realizację jej zapisów. Występujące w otoczeniu ryzyko może doprowadzić do zmiany kierunków i rezultatów Strategii, może mieć, zatem wpływ na jej kształt i wdrażanie. Prawidłowo przeprowadzona identyfikacja ryzyka i ich analiza pozwala na skuteczne zarządzanie całym procesem wdrażania Strategii i podejmowanie odpowiednio wcześnie działań zapobiegawczych i korygujących.

Dlatego ze względu na zmienność otoczenia zewnętrznego niezbędnym elementem Strategii, jest analiza ryzyka, która powinna być przeprowadzona już na etapie przygotowania do opracowywania Strategii.

Źródła występowania ryzyka dotyczą:

- przyczyn zewnętrznych - zalicza się do nich globalne warunki, jakie występują w sferze politycznej i prawnej, warunki panujące w gminie, uwarunkowania społeczne, kulturowe w obszarze działania, wymagania instytucji finansowych. Przyczyny zewnętrzne najczęściej znajdują się poza kontrolą jednostki,
- przyczyn wewnętrznych - obejmują sposób zaplanowania działań w Strategii wraz z występującymi czynnikami ludzkimi.

Proces zarządzania ryzykiem powinien przebiegać według ściśle określonych etapów, a mianowicie:

- identyfikacja ryzyka oraz zagrożeń,
- ocena ryzyka oraz zagrożenia,
- określenie działań prowadzących do ograniczenia ryzyka, zagrożenia,
- badanie efektywności podjętych działań korekcyjnych.

W ramach prowadzonej analizy istotne znaczenie oprócz zdefiniowania ryzyka w poszczególnych obszarach, ma wskazanie działań zapobiegawczych, jakie należy przedsięwziąć w celu minimalizacji lub zapobieżenia niekorzystnym zdarzeniom.

Zdefiniowane i opisane poniżej ryzyka mogą wystąpić we wszystkich przyjętych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, celach strategicznych i kierunkach działań. Analizując ryzyka, jakie mogą się pojawić w toku wdrażania Strategii, należy mieć na uwadze również ich stopień wystąpienia, który może być niski, średni lub wysoki oraz źródło, które może być wewnętrzne lub zewnętrzne.

Tabela 21. Analiza ryzyka dla Gminy Bychawa

Obszar ryzyka	Definicja ryzyka	Działania zapobiegawcze	Stopień wystąpienia ryzyka
polityczny	niekorzystne, blokujące działania władz, które mają wpływ na wdrażanie zapisów strategicznych	bieżące upowszechnianie i promocja Strategii oraz angażowanie przedstawicieli władz w działania strategiczne	średni
prawny	zmiany regulacji prawnych lub wprowadzenie nowych przepisów	stałe monitorowanie zmian ustawowych i przepisów lokalnych	wysoki
kulturowy	nasilenie się agresji i wrogich postaw w społeczności lokalnej w związku z różnicami kulturowymi wpływającymi na podejmowane działania strategiczne	podejmowanie działań prowadzących do wzrostu integracji społecznej	średni
społeczny	brak motywacji osób, co do których kierowane są działania w ramach Strategii Rozwiązywania	angażowanie mieszkańców z terenu Gminy Bychawa w działania w ramach programów	średni

	Problemów Społecznych, do zmiany swojej sytuacji życiowej i społecznej	zmierzających do wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	
finansowy	brak wystarczających środków finansowych	właściwe planowanie wydatków, analiza dostępnych środków oraz działania na rzecz pozyskania zewnętrznych środków finansowych	średni
organizacyjny	brak prawidłowej i terminowej realizacji celów związanej z niedoborami w zasobach kadrowych	organizowanie szkoleń i podnoszenie kwalifikacji pracowników zaangażowanych w realizację Strategii	niski

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Potrzeba określenia ram finansowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z treści art. 16b. ust. 2 pkt 3 lit. c ustawy o pomocy społecznej. Jednym z warunków realizacji wskazanych celów w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest jej finansowanie.

Środki finansowe na realizację poszczególnych celów zawartych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa, przeznaczane będą co roku, na podstawie planów budżetowych poszczególnych jednostek wyznaczonych do ich realizacji. Podstawowym źródłem finansowania działań będą środki pochodzące z budżetu samorządowego, jednak pełna realizacja Strategii nie będzie możliwa bez zewnętrznych źródeł finansowania. Zakłada się, iż środki na finansowanie poszczególnych działań w ramach Strategii pochodzić będą z następujących źródeł:

- środków własnych budżetu gminy,
- dotacji z budżetu państwa,
- środków z funduszy krajowych,
- potencjalnych środków finansowych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację Strategii nie jest jednak możliwe ze względu na długi okres obowiązywania dokumentu

Tabela 22. Ramy finansowe Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030

Lata realizacji Strategii	Szacunkowa wielkość wydatków
2024 rok	6 500 835,14 zł
2025 rok	6 825 876,90 zł
2026 rok	7 167 170,75 zł
2027 rok	7 525 529,30 zł
2028 rok	7 901 805,75 zł
2029 rok	8 296 896,04 zł
2030 rok	8 711 740,85 zł

Przedstawione powyżej wartości finansowe mają jedynie charakter szacunkowy i będą aktualizowane corocznie w oparciu o dostępne środki budżetu gminy oraz dostępne środki zewnętrzne.

MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Monitorowanie, a więc stała obserwacja oraz kontrola procesów i zjawisk opisanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030 jest koniecznym działaniem pozwalającym w sposób racjonalny ocenić jakość zaproponowanych zmian oraz sensowności ich wdrożenia. Celem monitoringu jest regularna ocena przyjętych założeń, osiąganych rezultatów i realizowanych działań.

Proces monitorowania Strategii prowadzony będzie w sposób stały i ciągły poprzez następujące działania:

- coroczne zbieranie i analizę danych ilościowych i jakościowych wybranych mierników oceny,
- przygotowanie i przedkładanie corocznego raportu z przebiegu realizacji działań i projektów,
- ocenę osiągniętych rezultatów,
- ocenę aktualności strategii.

Monitorowanie umożliwi bieżącą ocenę realizacji zaplanowanych kierunków działań lub też pozwoli na modyfikację i dokonywanie korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku, np. zmiany regulacji prawnych lub nasilenia niektórych problemów społecznych. Ponadto, w 2027 roku dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Strategii, w tym m.in. oszacowania możliwości zagrożeń, usprawniania zarządzania, identyfikację słabych oraz mocnych stron czy wskazania kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego.

Bazą informacji statystycznej będą przede wszystkim dane GUS oraz dane gromadzone przez jednostki i instytucje zaangażowane bezpośrednio w realizację działań w ramach Strategii m.in. Urząd Miejski w Bychawie, Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie, placówki oświatowe oraz Powiatowy Urząd Pracy.

Organem odpowiedzialnym za wdrażanie, monitoring oraz ewaluację Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa będzie Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie.

ZMIANY W STRATEGII

Wobec potencjalnych zmian zarówno w wymiarze ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym, spowodowanych czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi, niniejsza Strategia może ulec pewnym zmianom bądź uzupełnieniom w drodze stosownej Uchwały Rady Miejskiej w Bychawie.

W szczególności Strategia może zostać zmieniona czy uzupełniona na wniosek Burmistrza lub Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Bychawie. Przesłankami do wprowadzenia zmian mogą być wnioski lub sugestie funkcjonujących na terenie gminy organizacji, podmiotów gospodarczych lub poszczególnych mieszkańców.

PROGRAMY I PROJEKTY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030 będzie realizowana w szczególności poprzez poniżej wymienione programy:

- Gminny Program Wspierania Rodziny,
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
- Program Współpracy Gminy Bychawa z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

W ramach Strategii mogą być realizowane programy oraz projekty, które odzwierciedlają potrzeby oraz zamierzenia gminy i jej mieszkańców. Ich realizacja jest niezwykle wskazana, ale należy zaznaczyć, iż możliwa będzie dopiero wtedy, gdy ich wnioskodawcy pozyskają niezbędne środki finansowe.

UPOWSZECHNIANIE, PROMOCJA STRATEGII ORAZ DOSTĘPNOŚĆ

Przy opracowywaniu i wdrażaniu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, kluczowe znaczenie ma jego dostępność dla potencjalnych czytelników – przedstawicieli różnych grup, osób, w tym objętych działaniami w ramach Strategii. Ważne jest, aby dokument był łatwo dostępny dla wszystkich zainteresowanych, również dla potencjalnych podmiotów chcących realizować jego założenia.

Dokument Strategii po zakończeniu prac został poddany konsultacjom społecznym. Konsultacje społeczne są procesem współpracy ze społecznością lokalną, który ma prowadzić do podejmowania decyzji dotyczących rozwoju społecznego. Konsultacje to jedna z form partycypacji społecznej, która zapewnia mieszkańcom danej społeczności lokalnej udział w wyrażeniu swoich opinii, postulatów, proponowania zmian np. w procesie opracowywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030, dostępna będzie do wglądu w siedzibie Koordynatora realizacji działań wyznaczonych w dokumencie tj. siedzibie Ośrodka Pomocy Społecznej w Bychawie.

Cały dokument wraz z uchwałą w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030, dostępny będzie na stronach internetowych:

- [Biuletyn Informacji Publicznej - Urząd Miejski w Bychawie,](#)
- [Urząd Miejski w Bychawie,](#)
- [Ośrodek Pomocy Społecznej w Bychawie.](#)

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030, poddawany będzie działaniom promocyjnym poprzez zamieszczenie go na w/w stronach internetowych.

WNIOSKI I PODSUMOWANIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030, to najważniejszy dokument Gminy Bychawa stanowiący o realizowaniu lokalnej polityki społecznej. Określa on cele, zadania, wybór kierunków działań oraz alokację środków niezbędnych dla jej realizacji.

Strategia oparta jest na partnerstwie lokalnym, co pozwala na rozwój i pogłębienie współpracy pomiędzy instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz samorządem w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnej. Jej celem będą długofalowe działania polegające na przeciwdziałaniu niekorzystnym zjawiskom społecznym i na rzecz poprawy, jakości życia.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa dostosowana jest do zidentyfikowanych, w procesie badawczym, potrzeb społecznych. Planowane sposoby ich zaspokajania są kontynuacją istniejącego systemu wsparcia i tworzą możliwość jego uzupełnienia o nowe rozwiązania.

Cele strategiczne i kierunki działań sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia, profilaktyki uzależnień i sytuację na lokalnym rynku pracy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych zakłada rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, szeroką współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze polityki społecznej. W myśl ustawy o pomocy społecznej, podejmowane działania powinny doprowadzić, w miarę możliwości, do życiowego usamodzielnienia się objętych nią osób i rodzin oraz do ich integracji ze środowiskiem.

Dokument przygotowywany został z uwzględnieniem rekomendacji Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, wynikających z realizowanego na zlecenie Ministerstwa przez ekspertów Fundacji Polskiej Akademii Nauk w Lublinie projektu „STRATEGOR”.

SPIS TABEL

Tabela 1. Zgodność z dokumentami strategicznymi.....	8
Tabela 2. Liczba mieszkańców w latach 2018-2022.....	13
Tabela 3. Wychowanie przedszkolne	17
Tabela 4. Szkolnictwo.....	18
Tabela 5. Liczba osób pracujących w latach 2018-2022	37
Tabela 6. Ocena ważności problemów społecznych występujących na terenie Gminy Bychawa	46
Tabela 7. Osoby korzystające z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej	50
Tabela 8. Rodzaje świadczeń przyznanych w ramach zadań zleconych i własnych	51
Tabela 9. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu:.....	52
Tabela 10. Wszczęcie procedur NK przez OPS	53
Tabela 11. Stan bezrobocia rejestrowanego w latach 2018-2022	55
Tabela 12. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych	58
Tabela 13. Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	61
Tabela 14. Czy dostrzega Pan/Pani w swoim zachowaniu problem związany z:	66
Tabela 15. Podział mieszkańców ze względu na wiek	67
Tabela 16. Instrumenty finansowane ze środków PFRON	73
Tabela 17. Liczba zdarzeń związanych z przemocą domową	88
Tabela 18. W jakich Pani/Pana zdaniem obszarach działania podejmowane na terenie gminy bądź oferowane wsparcie są najbardziej niezadowolające?	104
Tabela 19. Analiza ryzyka dla Gminy Bychawa	129
Tabela 20. Ramy finansowe Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bychawa na lata 2024-2030	131

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Zarys terytorialny Gminy Bychawa w powiecie lubelskim	12

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Podział mieszkańców ze względu na płeć – statystyki GUS na koniec 2022 roku	13

Wykres 2. Produkcyjne grupy wieku - statystyki GUS na 2022 rok	15
Wykres 3. Jak ocenia Pani/Pan ofertę edukacyjną szkół w gminie?.....	21
Wykres 4. Jak ocenia Pani/Pan poziom opieki zdrowotnej na terenie gminy?.....	23
Wykres 5. Jak ocenia Pani/Pan atrakcyjność i jakość oferty kulturalnej w gminie? ..	31
Wykres 6. Jak ocenia Pani/Pan ofertę w zakresie sportu i rekreacji w gminie?	32
Wykres 7. Jak Pani/Pan ocenia działania podejmowane w zakresie organizacji i zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży na terenie gminy?.....	33
Wykres 8. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w latach 2018-2021 – dane GUS.....	40
Wykres 9. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzega Pani/Pan najczęściej na terenie gminy?	47
Wykres 10. Jak ocenia Pani/Pan ogólne warunki życia w gminie?.....	48
Wykres 11. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezrobocia	56
Wykres 12. Osoby korzystające z pomocy społecznej z powodu bezdomności	57
Wykres 13. Czy zna Pani/Pan w swoim środowisku osoby nadużywające alkoholu?	59
Wykres 14. Jak często spożywa Pani/Pan napoje alkoholowe?	60
Wykres 15. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu.....	63
Wykres 16. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	68
Wykres 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	68
Wykres 18. Jakie problemy Pani/Pana zdaniem najczęściej dotyczą osoby z niepełnosprawnościami?	76
Wykres 19. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób z niepełnosprawnościami?.....	76
Wykres 20. Jakie problemy Pani/Pana zdaniem najczęściej dotyczą osób starszych na terenie gminy?	77
Wykres 21. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób starszych?.....	77
Wykres 22. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu ubóstwa	79
Wykres 23. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej.....	81

Wykres 24. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu przemocy domowej	89
Wykres 25. Czy zna Pani/Pan w swoim otoczeniu rodziny, w których stosowana jest przemoc?	89

Spis publikacji

1. Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development);
2. Chańska W., Kęпка A., Kuczyńska S., Nowakowska U., Przemoc w rodzinie a wymiar sprawiedliwości, Fundacja Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2005;
3. Halemba. K, Izdebska. A, Kary fizyczne w wychowaniu dzieci - uwarunkowania i konsekwencje, Dziecko krzywdzone nr 3(28), 2009;
4. Miśkowicz. M, Problemy współczesnej rodziny w dobie promowania wartości prorodzinnych, Łódź 2013;
5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
6. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Raport o stanie narkomanii w Polsce 2020, Warszawa 2020;
7. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej;
8. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030;
9. Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025;
10. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju;
11. Porowski. M, Bezdomność – obraz zjawiska i populacji ludzi bezdomnych, [w:] Pedagogika społeczna: człowiek w zmieniającym się świecie, red. T. Pilch, I. Lepalczyk, Żak, Warszawa 1995, s. 433–434;
12. Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2020-2030;
13. Raport o stanie Gminy Bychawa za 2022 rok;
14. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
15. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030;
16. Strategia Rozwoju Gminy Bychawa na lata 2022-2030;
17. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030;

18. Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030);

19. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Źródła internetowe

1. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/kategoria/1048>;
2. <https://lublin.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/dla-niepelnospawnych>;
3. <https://www.gov.pl>;
4. <http://www.parpa.pl>.